

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLÂM TARİHİ ve SANATLARI ANABİLİM DALI

TÜRK İSLÂM EDEBİYATI BİLİM DALI

**EDEBİYATIMIZDA BERCESTE MISRALAR ve HARPUTLU
SA'DÎ'NİN BERCESTE MISRALARA DAİR ESERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

OĞUZHAN GÜMÜŞ

BURSA-2019

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ ve SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK İSLÂM EDEBİYATI BİLİM DALI

EDEBİYATIMIZDA BERCESTE MISRALAR ve HARPUTLU
SA'DÎ'NİN BERCESTE MISRALARA DAİR ESERİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

OĞUZHAN GÜMÜŞ

DANIŞMAN:

Dr. Öğr. Üyesi ALİ İHSAN AKÇAY

BURSA-2019

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.

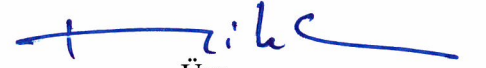
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı'nda 701522002 numaralı Oğuzhan Gümüş'ün hazırladığı "Edebiyatımızda Berceste Mısralar ve Harputlu Sa'dî'nin Berceste Mısralara Dair Eseri" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 06.../01./2020 günü 11:30 - 12:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin ...*kabul*... olduğuna *oy birliği* ile karar verilmiştir.

Üye
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

Dr. Öğr. Üyesi Ali İhsan AKÇAY
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin AYÇİCEĞİ
İstanbul Üniversitesi

06.../01./2020

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 23/12/2019

Tez Başlığı / Konusu: **Edebiyatımızda Berceste Mısralar ve Harputlu Sa'dî'nin Berceste Mısralara Dair Eseri**

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler d) Tartışma ve e) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 151 sayfalık kısmına ilişkin, 23/12/2019 tarihinde *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 14 'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

Kaynakça hariç

Alıntılar hariç/dâhil

5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim. Bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

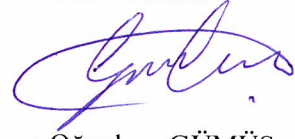
Adı Soyadı: Oğuzhan Gümüş
Öğrenci No: 701522002
Anabilim Dalı: İslâm Tarihi ve Sanatları
Programı: Türk İslâm Edebiyatı
Statüsü: Yüksek Lisans

Danışman
23/12./2019
Dr. Öğr. Üyesi Ali İhsan Akçay

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Edebiyatımızda Berceste Mısralar ve Harputlu Sa’dî’nin Berceste Mısralara Dair Eseri” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynakların usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı : Oğuzhan GÜMÜŞ
Öğrenci No : 701522002
Anabilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları
Programı : Türk İslam Edebiyatı
Statüsü : Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Oğuzhan Gümüş
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları
Bilim Dalı : Türk İslam Edebiyatı
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : XII+164
Mezuniyet Tarihi :
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Ali İhsan Akçay

EDEBİYATIMIZDA BERCESTE MISRALAR ve HARPUTLU SA‘DÎ’NİN BERCESTE MISRALARA DAİR ESERİ

Bu çalışmada Muallim Sa‘dî’ye ait olduğu kanısına vardığımız “*İrsâli Mesel ve Tezyîn-i Cümel İçin İrâdı Mümkün Olan Berceste Mısralar ve Güzîde Beyitler*” eserinden yola çıkarak berceste mısralar ve buna benzeyen türler üzerinde durduk.

Ele aldığımız eserin müellifini belirlemek için Türk İslam Edebiyatı’ndaki aynı isim veya mahlası kullanan şairlerin araştırmasını yapıp, hayatları hakkında bilgi vererek tezimize başladık.

Tezimizin ikinci bölümünde Türk İslam Edebiyatı’nda diğer beyitler arasından kolayca sıyrılıp seçilebilen, atasözleri gibi akılda kalıcı olan, az sözle çok mana ifade eden edebi türleri örneklerle incelemeye çalıştık.

Son kısımda ise tezimizin merkezine koyduğumuz Muallim Sa‘dî’ye ait olan eseri transkripsiyon alfabesi ile latinize ettik. Aynı zamanda içerisinde bulunan mısra ve beyitlerin kimlere ait olduğunu da tespitte çalıştık.

Anahtar Sözcükler:

Mısrâ-ı Berceste, İrsâl-i Mesel, Güzide Beyitler, Harputlu Sa‘dî,

ABSTRACT

Name and Surname : Oğuzhan Gümüş
Üniversity : Uludağ Üniversity
Institution : Social Science Institution
Field : Islam History and Arts
Branch : Turkish Islamic Literature
Degree Averded : Master
Page Number :Xii+164
Degree Date :
Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi Ali İhsan Akçay

BERCESTE VERSES IN OUR LITERATURE AND SA‘DÎ OF HARPUT’S WORK ON BERCESTE VERSES

In this study, we have focused on berceste verses and similar genres based on the book *İrsâli Mesel ve Tezyîn-i Cümel İçin İrâdı Mümkün Olan Berceste Mısralar ve Güzîde Beyitler*, which is believed to belong to Muallim Sa‘dî.

In order to determine the author of the work, we started our thesis by researching the poets who used the same name or pseudonym in Turkish Islamic literature and giving information about their lives.

In the second part of our thesis, we tried to examine the literary genres, in Turkish Islamic literature, which can be easily chosen among other couplets, which are catchy like proverbs, which express meaning in a few words.

In the last part of our thesis, we transliterated the work of Muallim Sa‘dî with the transcription alphabet. We also tried to determine whose are the verses and couplets.

Key words

Mısrâ-ı Berceste, İrsâl-i Mesel, Distinguished couplets, Sa‘dî of Harput

ÖN SÖZ

Dünya edebiyatında atasözleri gibi az sözden oluştuğu halde birçok manaya gelen bir tür her zaman bulunmuştur. Bunlar da tıpkı atasözü ve deyimler gibi bazı durumlarda kullanıldığında tam olarak o anki vaziyeti anlatan ve muhatabın anlatılmak istenileni tam olarak anlamasını sağlayan kısa ama özlü sözlerdir. Bu sözler yeri gelir bir mısra ile yeri gelir bir beyitle oluşur.

Bu sözlerde halkın kendine ait hissettiği bir şeyler gizlidir. İnsan geçmişinde yaşadığı yahut şu an içinde bulunduğu sevincin, hüznün, kızgınlığın, kırgınlığın en güzel ifadesini bu mısra ve beyitlerde bulur. Yaşadığı ânı o beyitle eşleştirir. Kendi hâlini bu mısralarla ifade etmeyi tercih eder.

Türk İslam Edebiyatı'nda ise söyleyeni ve şiirin geri kalanı unutulsa ya da hemen akla gelmese dahi olaylar karşısında hemencecik hatırlanan, nesillerden nesillere atasözü gibi aktarılan bu tarz sözlere mısra-ı berceste adı verilir.

Biz bu çalışmamızda kendi döneminde ve daha öncesinde atasözü gibi dillerde dolaşan, bağlamından sıyrılıp artık halka mâl olmuş mısra ve beyitleri bir eserde toplayan “*İrsâli Mesel ve Tezyîn-i Cümel İçin İrâdı Mümkün Olan Berceste Mısralar ve Güzîde Beyitler*” adlı eserini merkeze aldık. Uzun ve yorucu bir tez konusu arama sürecinin ardından değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ali İhsan Akçay'ın onayı ile bu eser üzerine çalışmakta karar kıldık.

Karar verme aşamasında bu konunun ve eserin daha önce çalışılmamış olması, bilinmeyen bir eser hakkında ortaya bir şeyler koyma ve ilim camiâsının fâidesine sunma heyecanı etkili oldu. Elimizden geldiği ölçüde eseri latinize ettik. Türü hakkında bilgiler verdik. Müellifi belirleme aşamasında Sa'dî isimli 14 şairin hayatını ve ilmi miraslarını araştırıp eserin sahibini tespit ettik ve diğerlerinin hayatlarına da ayrıca eserimizde yer verdik.

Yapmış olduğum bu tez çalışmasında desteklerini esirgemeyen arkadaşlarım Ömer Faruk Yiğiterol ve Faruk Duran'a, değerli meslektaşım Hülya Bayraktar Fidan'a Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde görev yapmakta olan ve şahsi kütüphanesinden ziyadesiyle istifade ettiğim değerli hocam Öğr. Gör. İsmail Kasap'a, yardımlarını ve

tavsiyelerini esirgemeyen, kapılarını her zaman şahsıma açık bulduğum Prof. Dr. Bilal Kemikli ve Arş. Gör. Olcay Kocatürk'e, danışmanlığında bulunduğum sürece bir ağabey gibi üzerime titreyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ali İhsan Akçay'a, maddi ve manevi desteklerini her zaman hissettiren anne ve babama, her zaman destek olan kıymetli hayat arkadaşım Hilal Gümüş'e teşekkürü bir borç bilirim.

Oğuzhan Gümüş

Bursa-2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU	iii
YEMİN METNİ	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR TARİHİMİZDE SA'DÎ İSİMLİ ŞAİRLER ve MUALLİM SA'DÎ'NİN HAYATI

1.1. KÜLTÜR TARİHİMİZDE SA'DÎ İSİMLİ ŞAİRLER	8
1.2. SA'DÎ, MUALLİM SA'DÎ EFENDİ (D.1270/1853-Ö.1335/1916)	13

İKİNCİ BÖLÜM

BERCESTE MISRALAR ve GÜZİDE BEYİTLER

2.1. BERCESTE MISRALAR	27
2.1.1. Berceste Mısralarda Edebî Sanatlar	29
2.1.1.1. Telmih	29
2.1.1.2. İstişhâd	29
2.1.1.3. İktibas	30
2.1.2. Berceste Mısralar'ı ve Güzîde Beyitler'i Konu Alan Eserler	31
2.1.2.1. Mecmûa-i Ebyat;	32
2.1.2.2. Nevâdiru'l-Asâr fi Mütâla'ati'l-Eşâr.....	32
2.1.2.3. Zînetü'l-Mecâlis	33
2.1.2.4. Ebyât-ı Zâdegân	33
2.1.2.5. Gûldeste-i Şuarâ	33
2.1.2.6. Müntehebât-ı Mesâri' ve'l-Ebyât.....	34
2.1.2.7. Mecmû'a-i Ebyât.....	34
2.1.2.8. Yaşayan Mısralar	34

2.1.2.9. Başlangıçtan Bugüne Beyit Mısra Antolojisi.....	35
2.1.2.10. Divan Şiirinde Meşhur Beyitler	35
2.1.2.11. Seçilmiş Mısra ve Beyitler	35
2.1.2.12. Edebiyatımızdaki Dinî, Tasavvufî ve Hikmetli Manzum Sözlere Bir Demet	36
2.1.2.13. Güldeste.....	36
2.1.2.14. Beyitler Saltanatı.....	36
2.1.2.15. Unutulmayan Mısralar	37
2.1.2.16. Açıklamalarıyla XII. Asırdan XX. Asra Kadar Türk Şiirinde Tasavvuf, Hikmet ve Felsefe İle Dolu Unutulmaz Mısralar	37
2.1.2.17. Bilgelikler Dîvânı.....	38
2.2. İRSÂL-İ MESEL	38
2.3. AZÂDE.....	40
2.4. MÜFRED	41
2.5. ŞAH BEYİT, BEYTÜ'L-GAZEL VE BEYTÜ'L-KASÎD.....	42
2.6. VECİZE.....	43
2.6.1. Kur'ân-ı Kerim'den Vecizeler	44
2.6.2. Hadis-i Şerifler'den Vecizeler	45
2.6.3. Hulefâ-yı Raşidînden Vecizeler.....	46
2.6.4. Diğer Din Büyüklerinden Vecizeler	53
2.7. AFORİZMA	55
2.8. ESERİN TANITIMI.....	57
2.8.1. Eserde Geçen Şairler.....	58
2.8.1.1. Lâ-edrî ile kayıtlı bercestelerin âidiyeti	60
2.8.2. Eserde Kullanılan Vezinler.....	62
2.8.3. Transkripsiyon	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYONLU METİN

SONUÇ.....	156
KAYNAKÇA	157

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
b.	: Bin(İbn)
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
d.	: Doğum
DİA	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
düz.	: Düzenleyen
ed.	: Editör
H.	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazretleri
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
M.	: Miladi
M.Ü.İ.F.D.	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
no	: Numara
ö.	: Ölüm
R.A.	: Radıyallahu Anh (Allah Ondan Razı Olsun)

s. : Sayfa
s.a.v. : Sallallahu aleyhi ve sellem
S.Ü.E.F.D. : Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,
sy. : Sayı
ss. : Sayfalar arası
U.S.A.D. : Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
Vd. : Ve diğerleri

GİRİŞ

GİRİŞ

Milli Edebiyat Dönemi olarak nitelendirilen İslam Öncesi Türk Edebiyatı Türklerin İslama girmesinden sonra özünü bozmadan yeni bir ruha bürünmüştür. Bu ruhun temeli ise tevhid ve imandır.¹

“Türk İslâm Edebiyatı, Karahanlılar devrinde Yusuf Has Hacib’in kaleme aldığı Kutadgu Bilig ile başlamıştır. Bu edebiyat, Türklerin Ortadoğu ve Anadolu’ya doğru cereyan eden göçleri neticesinde, yeni coğrafyalar, kültürler ve dillerin keşfiyle tekâmül etmiştir. Karahanlılar döneminde ilk ürünlerini veren bu edebiyat, Selçuklular döneminde gelişmiş ve Osmanlı döneminde de klasikleşmiştir. Bu tarihî seyir edebî eserin özünde herhangi bir değişikliğe yer vermemiştir. Çünkü bu üç dönemde de sanatkâr, İslâm ilimlerinin ve düşüncesinin imkânlarından yola çıkarak eserini yazmıştır.”²

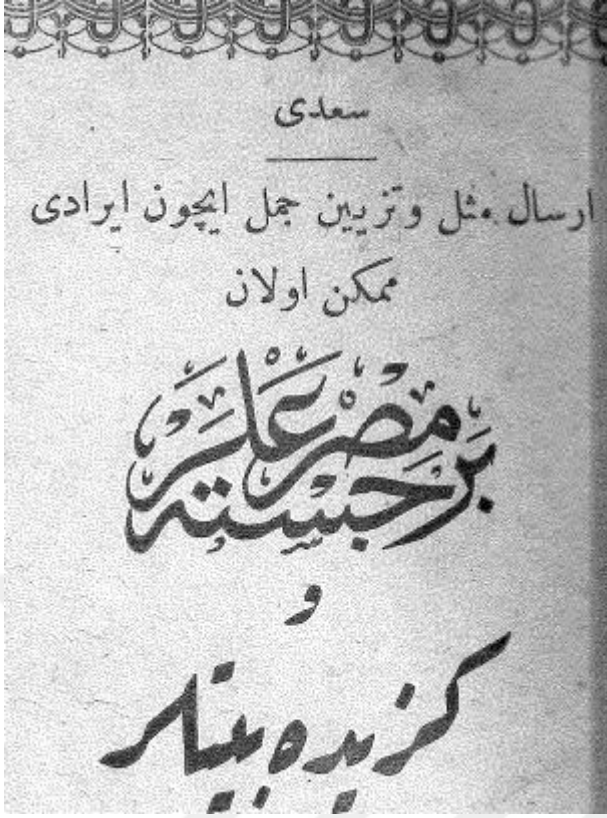
Divan Edebiyatı ise Türklerin İslamiyeti kabulü sonrası Fars ve Arap İslamî edebiyatlarının getirileri ile yerli unsurları mezceden bir edebiyattır. Dönemin şairlerinin şiirlerini topladıkları eserlere divan dendiği için bu isimle anılmıştır. Şiirler beyit nazım birimi ve aruzla yazılmıştır.

Bir de şairin divanında yer alan şiirlerinin arasından sıyrılıp çıkan, ister istemez okuyanların akıllarına kazınan mısralar vardı ki, bunlara mısra-ı berceste adı verilir. Koca Ragıp Paşa; “Eğer maksud eserse mısra-ı berceste kâfidir” diyerek mısra-ı berceste söylemenin, ortaya bir eser koymak kadar makbul olduğunu ifade etmek istemiştir.

Kadim edebiyatımızda bu tür mısra ve beyitleri tedvin eden eserlerimiz mevcuttur. Danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ali İhsan Akçay ile bu eserlerden bir tanesi olan Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi’nde bulunan ve bu zamana kadar akademik bir incelemeye tabi tutulmamış bir eser seçtik. Seçtiğimiz bu eser şairlerin atasözleri gibi halka mâl olmuş kısa ve öz mısra ve beyitleri toplayan matbu bir eserdir.

¹ Bilal Kemikli, *Türk İslam Edebiyatı Giriş*, 5.b., Bursa: Emin Yayınları, 2015, s. 17-18.

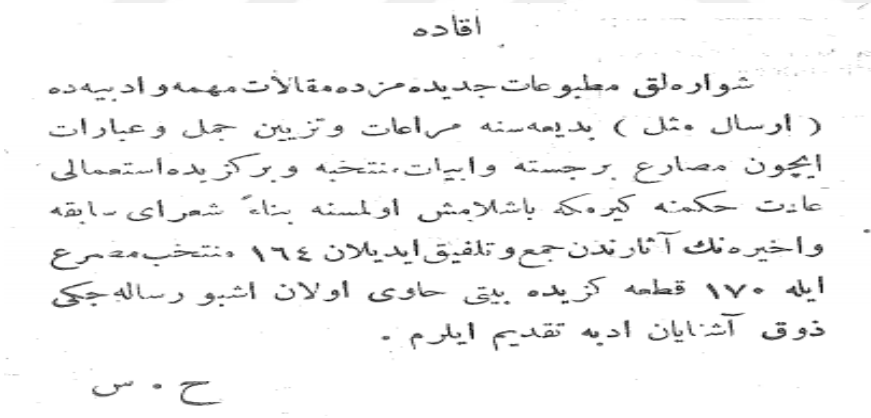
² Kemikli, a.g.e., s. 18.

Resim I

Resim II

Resim III

Bu tez çalışmasında müellifin tespiti aşamasında, eserdeki üç nokta üzerinden gidilerek sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Bahsi geçen bu üç noktadan birincisi; resim I de gördüğümüz Sa'dî ismidir. Eserin müellifi Sa'dî adında veya mahlasında birisi olmalıdır. İkinci nokta ise resim II de gördüğümüz Hicri 1325 tarihidir. Bu tarih ilk sayfada, basım işlemi yapılan matbaanın isminin hemen altında yer almaktadır. Miladi olarak 1907 yılına karşılık gelen tarihten anlaşılacağı üzere 20. yüzyılın başlarında yazılmış bir eserdir. Üçüncü ve son nokta ise resim III de gördüğümüz eserin girişinde

ifade bölümünün sonunda bulunan “Ha” ve “Sin” harfleridir. Burada “Sin” harfi Sa’dî’nin baş harfi olmalıdır. İsmi başındaki “Ha” harfinin getirilmesi ise bize Sa’dî’nin hayatıyla ilgili bir bilgi vermelidir. Bu üç nokta birleştiğinde eserin müellifi 20. yüzyılın başlarında hayatta olan, “Ha” harfi ile künyelenebilecek, Sa’dî isimli bir şair olması kuvvetle muhtemeldir.³

Başlangıçtan 20. yüzyıla kadar Türk edebiyatına ait, Orta Asya sahası da dâhil olmak üzere 7524 şair ve yazarın biyografilerini genel ağ ortamında hizmete sunan Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Projesi’nden yararlanarak 15 tane Sa’dî ismini veya mahlasını kullanan şairin araştırmasını tezkire ve biyografi kitaplarından yaptık. 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar edebiyatımızda iz bırakmış Sa’dî ismini veya mahlasını kullanan şairlerden: 15. yüzyıldan Cem Sa’dî’si, Tâci Beyzâde Sa’dî Çelebi, Sâdullah Sa’dî Efendi, Sa’dî Çelebi, 16. yüzyıldan Şeyhülislam Hoca Sâdeddin Efendi, 17. yüzyıldan İmamzâde Mehmed Sa’dî Efendi, Sa’dî Çelebi, 18. yüzyıldan Abdülbâki Sa’dî Efendi, Sa’dî Sâlih Efendi, Sa’dî Seyyid Mehmed, 19. yüzyıldan İsâ-zâde Mehmed Sâdeddin, Hâfız Ahmed Sa’dî Efendi, Mehmed Sa’dî Bey, Muallim Sa’dî’nin hayatları ve eserleri araştırılmıştır.⁴ Araştırmalarımız sonucunda bu eserin, incelediğimiz şairlerden birine ait olduğuna dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Eser içerik olarak incelendiğinde seçilen mısra ve beyitlerin çeşitli yüzyıllardan seçildiği görülmektedir. Lakin dikkati çeken husus Tefik Fikret(1867-1915), Mehmet Akif Ersoy (1873-1936), Ali Haydar Bey (1880-?), Celal Sahir Erozan (1883-1935) Abdülhak Hamit Tarhan (1852-1937), Rıza Tefik Bölükbaşı (1869-1949) gibi son dönem şairlerinin de beyitlerine yer verilmesidir. Bu şairler, şiirlerini 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında duyurmaya başlamışlardır. Müellifin bu şairlerden haberdar olabilmesi için onlarla aynı zamanda veya daha sonraki bir zamanda hayatta bulunması gerekmektedir. Eserin basım tarihi 1907 yılı olduğu için müellif, bu şairler ile beraber yaşamış ve eserin basıldığı tarihte halen hayatta olan bir isim olmalıdır.

Muallim Sa’dî hayatı boyunca birçok görev üstlenmiş olsa da yaşamında öğretmenliğin ve yayıncılığın heyecanını kaybettiği bir dönem bulunmamaktadır. O

³ Kısaltma harfleri ile müellif imzası atmaya örnek için bakınız: İlyas Kayaokay, Türk Masal Araştırmacılığında Yüz Yıllık Bir Muamma: Bir “Hanım” olduğu sanılan “K.D.” Müstear Adı Kime Aittir?”, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, S. 10 (2019), ss. 304-317.

⁴ Yapılan araştırma 8-12 sayfaları arasında verilmiştir.

gazeteciliği halkı aydınlatma konusunda bir vesile olarak görmüştür. O milletin ilmen ve fikren gelişmesi için, çeşitli bilgileri, halkın rahatlıkla anlayabileceği bir dille yayan kimse anlamında, taşrada “hace-i evvel” gibi çalışır.⁵ İncelemiş olduğumuz eser de halkın istifadesine sunulmak için, geçmişten günümüze tecrübe aktarımı mahiyetinde bercestelerin bulunduğu bir eserdir. Böyle bir eser böyle bir hace-i evvelin elinden çıkmış olmalıdır.

Muallim Sa’dî şiirlerinde, bireylerin yabancılaşmasının önlenmesi gerektiğini anlatır. Müslümanların İslam sancağı altında toplanmaları gerekirken, mezhepsel farklılıkları ayrışmanın sebepleri arasında görür. Balkanlarda tarikatların etkisinin farkında olan Sa’dî, tarikatların ayrışmanın değil birleşmenin bir vasıtası olması gerektiğine inanır.⁶ Ayrıca hayatı hep iniş çıkışlarla doludur. Zirveyi de zindanı da görmüştür. Polis komiserliği de yapmış, esir de düşmüştür. Çok sevdiği eşini kaybetmiş, yıllarca haber alamamış ve yıllar sonra tekrar bulup ona kavuşmak için İstanbul’u terk etmiştir. Elimizde bulunan metin içerisindeki seçmelerin çoğunluğu bu konulara sahiptir. Bir şeyhin her dediğinin doğru olmaması, yalancı şeyhlerin de ortaya çıktığı, doğru sözlü ve güvenilir olmanın önemi, dünyanın geçici olduğu, sevdiğine kavuşamamanın verdiği elem ve ona kavuşmadan ölme korkusu, Muallim Sa’dî’nin yaşadığı ve metinde de sık sık geçen konulardandır.

Bir diğer nokta ise yukarıda zikrettiğimiz İfade bölümünün sonundaki kısaltma harfleri ile ilgilidir. Buradaki “Sin” harfinin Sa’dî olduğu kolayca anlaşılmaktadır. Ancak “Ha” harfinin tam olarak neyi karşıladığı kesin değildir. İncelemesini yaptığımız şairlerden 1907 yılında hayatta olan tek bir şair vardır. O da Muallim Sa’dî’dir. Muallim Sa’dî’nin hayatına bakıldığında Harput doğumlu olduğu dikkat çekmiştir. Yukarıda zikrettiğimiz hususlardan dolayı eserin müellifi kuvvetle muhtemel Harputlu Sa’dî Efendi olabilir.⁷

⁵ Recai Özcan, “Üsküpte Harputlu Bir Şair: Muallim Sa’dî’nin “Yıldız” Gazetesindeki Şiirleri ve Yazıları Üzerine Bir İnceleme”, *Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Uluslararası Harput’a Değer Katan Şahsiyetler Sempozyumu*, Elazığ: Fırat Üniversitesi, 2015, s.311.

⁶ Özcan, a.g.m., s. 315-316.

⁷ Ayrıca bkz. İsmail Avcı, “Sa’dî’nin Atasözü ve Vecize Derlemesi: Berceste Mısralar ve Güzide Beyitler”, İstanbul: *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 41 (2019), s. 343.

Bu tez çalışması giriş ve sonuç bölümleri hariç toplamda üç bölümden meydana gelmiştir. Bunlar sırasıyla; Müellifin Hayatı ve Sa‘dî İsimli Şairler, Berceste Mısralar ve Güzide Beyitler, Transkripsiyonlu Metin bölümleridir.

İlk bölümde eserin müellifini belirlemede kullandığımız yöntem anlatılmıştır. Ardından ise eserin müellifine dair elimizdeki üç bilgiden biri olan ve eserin ön kapağının en üstünde yer alan Sa‘dî isminden yola çıkarak edebiyatımızdaki Sa‘dî isimli kişiler tespit edilmiş ve hayatları hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde bir tür olarak mısra-ı bercestelerden bahsedilmiş, Türk İslam Edebiyatı’nda bu türe benzerlikleri göze çarpan, çoğu zaman birbirinden ancak çok ince ayrıntılarla / nüanslarla tefrik edilebilen, irsâl-i mesel, azâde, müfred, şah beyit, beytü’l-kasîd, beytü’l-gazel, vecize gibi edebî türlerden bahsedilmiş, örneklerle açıklanmıştır. Bölümün sonunda ise berceste mısra ve vecizelerin batı medeniyetindeki karşılığı olan aforizmalara da değinilmiştir.

Son bölümde ise yirmi altı varak olan eser transkripsiyon yöntemi kullanılarak latinize edilmiştir. Mısra ve beyitlerin büyük çoğunluğunun şairleri araştırılarak tespit edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR TARİHİMİZDE SA‘DÎ İSİMLİ ŞAİRLER ve MUALLİM SA‘DÎ’NİN HAYATI

1.1. KÜLTÜR TARİHİMİZDE SA'DÎ İSİMLİ ŞAİRLER

Her ne kadar Muallim Sa'dî'nin bu eseri tertip ettiği kanaati hasıl olsa da, diğer Sa'dî mahlaslı şairlerinde burada zikredilmesi daha sonraki araştırmacılar için bir ön bilgi olacaktır.

Sa'dî, Cem Sa'dî'si, Sa'dullâh (d.863 ?/ 1458-59 ?- ö.898 ?/1492-93 ?)

15. asrın ikinci yarısında yetişen şairlerden olan Sa'dî-i Cem, Cem Sultan'ın kâtibi ve nişancı olduğu için bu adla tanınmıştır. Latifi tezkiresinde yazıldığına göre Seferihisar'a bağlı olan Siroz nahiyesinde doğmuştur.⁸ Cem'le beraber İtalya'ya ve Fransa'ya gitmiş, rivayet odur ki Cem'in şiirlerini İstanbul'a gizlice getirmiş, derviş kıyafetinde olmasına rağmen tanınmış, yakalanıp denize atılarak öldürülmüştür. Cem'in meclisinde toplanan şairler arasında en değerli ve başarılısıdır. Ahmed Paşa'yı taklit eden Sa'dî'nin şiirlerinde İstanbul'un güzellerine ve güzelliklerine dair tasvirler görmektedir.⁹

Bir rivayete göre de Sultan Cem'in ağzından bazı ileri gelenlere mektuplar getirip ahval hakkında haberler toplamak için İstanbul'a gelmiştir. Sonunda devlet büyüklerinin kulağına gidince bir virane köşede yakalayıp, boğazına ip bağlayıp denize atmışlardır.¹⁰

Sa'dî, Tâci Beyzâde Sa'dî Çelebi (d.??/?-ö.922/1516)

Tâci Beyzâde Sa'dî Çelebi Amasya doğumludur.¹¹ Taci Bey'in oğlu ve Nişancı Cafer Çelebi'nin kardeşidir. Sultan Bâyezid Amasya'da Çelebi Sultan iken babası ona defterdar oldu. İyi bir öğrenim gördükten sonra Semaniye'de müderrislik yaptı. Müderrislik yapabilecek kabiliyete sahip bir kişiydi.¹² Özellikle Arapçası mükemmeldi. Âşık Çelebi'nin eserine göre Yavuz Sultan Selim ile katıldığı Mısır seferinde vefat etti.¹³

Arapça, Farsça ve Türkçe şiirleri vardır. Şiirlerini bir divanda toplamaya ömrü vefa etmemiştir.¹⁴ Sa'dî'nin güzel şiirleri olmakla beraber nesir yazısı da güzeldi. Zamanın ilimlerine dair bazı ufak tefek eserleri ve haşiyeleri vardır. Şiirle fazla iştilal

⁸ Murad Uraz, *Türk Edip ve Şairleri*, İstanbul: Numune Basımevi, 1939, s. 58.

⁹ Faruk Kadri Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul: Vilayet yayınları, 1981, s. 181.

¹⁰ Mustafa İsen, *Latîfî Tezkiresi*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1999, s. 380; Mustafa İsen, *Sehi Bey Tezkiresi / Heşt-Behişt*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1998, s. 134.

¹¹ Uraz, a.g.e., s. 57.

¹² İsen, *Sehi Bey Tezkiresi*, s. 103.

¹³ Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Turhan Matbaası, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988, s. 405.

¹⁴ İpekten, a.g.e., s. 405.

etmeye zaman bulamadı. Eğer şiirle biraz daha fazla meşgul olabilseydi, şairliği ilmi şahsiyetinden daha üstün olacaktı.¹⁵

Sa‘dî, Sa‘deddin/Sa‘dullah Sa‘dî Efendi (d.??-ö.945/1538)

Kastamonu doğumludur. İyi bir öğrenim hayatı geçirdi. Daha sonra Samsunî-zâde Mehmet Efendi’den mülâzım, müderris ve kadı oldu. Sahn müderrisliğinden sonra İstanbul kadılığı yaptı. Oradan da şeyhülislamlığa kadar yükseldi.¹⁶

Sa‘dî Çelebi (d.??-ö.951/1544)

Doğum tarihini tam olarak bilmediğimiz şair Sa‘dî, İstanbul kadılığı ve müftülüğü yapmış ve bu görevdeyken de ömrünü tamamlamıştır. O dönemin İstanbul kadılığı yapanları arasında onun kadar âdil, cömert ve mükemmel birine daha rastlanamaz. Çağının bilginleri ve ileri gelenleri onun bilgi ve olgunluğunu kabul etmişlerdi. Halk pek çok iyi meziyetine ilaveten şiirlerinin de olduğunu pek bilmiyordu.¹⁷

Sa‘dî, Şeyhülislam Hoca Sâdeddin Efendi (d.943/1536-ö.1008-1599)

Kanuni Sultan Süleyman zamanında İstanbul’da doğmuştur. Babası Hasan Can b. Hâfız Muhammed b. Cemâleddin İsfehânî’dir. Şeceresinden anlaşıldığı gibi İsfehan’lı bir Türk aileye mensuptur.¹⁸ “*Hoca Sadeddin başarılı bir eğitimden sonra edindiği geniş bilgi ve görgüsüyle Osmanlı Sultanları katında itibar kazanmıştır. Kanûnî Sultan Süleyman, onun ailesinin Yavuz Sultan Selim döneminde elde ettiği güven ve nüfuzundan dolayı, babası Hasan Can’a günde 70 akçe, Hoca Sadeddin’e ve kardeşine 20’şer akçe maaş bağlatmıştır.*”¹⁹ Bostanzâde Mehmed Efendi’den boşalan şeyhülislamlık makamının 22. sahibi olmuştur.²⁰

Hoca Sadeddin Efendi, Ayasofya Cami’nde üçüncü Murad’ın ruhuna ithaf edilmek üzere tertip edilen Mevlid-i Şerif’te dua etmek üzere bulunduğu sırada vefat etmesine kadar şeyhülislamlık görevine devam etmiştir. Vefat ettiğinde 65 yaşındadır.²¹

Te’lif, zeyl ve tercüme çok sayıda eseri vardır. Dağınık olması, farklı alanlara ait olması gibi sebeplerle tek bir eser haline getirilememiş olup Arapça ve Farsça yazmış olduğu şiirlerini ‘Zübdetü’l-Eş’ar’ adlı bir mecmuada toplamıştır.²²

¹⁵ Uraz, a.g.e., s. 57.

¹⁶ İpekten, a.g.e., s. 405.

¹⁷ İsen, *Latîfî Tezkiresi*, s. 382.

¹⁸ Abdurrahman Daş, “Hoca Sadeddin Efendinin Hayatı ve Eserleri”, Konya, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy. 14, 2003, s. 166-167.

¹⁹ Daş, a.g.m., s. 167.

²⁰ Daş, a.g.m., s. 169.

²¹ Daş, a.g.m., s. 170.

Sa‘dî, İmamzâde Mehmed Sa‘dî Efendi (d.??/?- ö.1093/1682)

İmamzâde Mehmed Sa‘dî Efendi, Şam doğumlu olduğu için İmam Sultân-ı Şâmî lakabıyla benam, Yusuf Efendi’nin oğludur. Kendisi Kadı, İmamzâde olarak tanınırdı. Vefatı Muharrem 1092 (1682 M.) idi.²³

Sa‘dî Çelebi, Hâfız-zâde Seyyid Mehmed (d.??/?-ö.1105/1693)

Asıl adı Seyyid Mehmet olmakla beraber Zeyrek-zâde adıyla tanınan Mustafa Efendi’nin oğludur. Bu yüzden Hâfız-zâde lakabıyla tanındı. Zeyrek-zâde’den öğrenim gördükten sonra mülâzım ve müderris oldu. Câm-ı Gitînümâ adlı eseri bulunmaktadır.²⁴

Abdûlbâki Sa‘dî Efendi (d.??/?-ö.1161/1748-49)

Asıl adı Abdûlbaki olup, Babası Dürri Efendi’dir. Van’da doğmuştur. Öğrenimini tamamladıktan sonra yazısı güzel olduğu için divan kâtibi oldu. Tarih düşürmede de mahirdir.²⁵

Sa‘dî, Sâlih Efendi (d.1200/1785-ö.1243/1829)

Sâlih Efendi aslen Musullu’dur. Yahya Efendi diye birinin oğludur. İlk eğitimi için medrese eğitimine başlamış, daha sonrasında ise Muslihuddîn-i Lârî’ye bağlanmış ve o zâttan çeşitli ilimler öğrenmiştir.²⁶

Şöhreti asıl ismi Sâlih Efendi olarak değil, mahlası olan Sa‘dî ile yaygınlık kazanmıştır. Konuşmasında akıcılık ve letâfet her zaman vardır. Tâ ki arkadaşlarına şaka yaparken bile kullandığı dil akıcı ve tatlıdır.²⁷ 1829 (1245 H.) yılında 45 yaşında iken vefat etmiştir.²⁸

Sa‘dî, Seyyid Mehmed (d.1190/1774-ö.??/?)

18. asır şairlerinden olmasına rağmen o asra ait şüara tezkirelerinden hiçbirinde adı geçmeyen Sa‘dî’nin asıl adı Seyyid Mehmed’dir. Sivas doğumludur. Elimizde şairin ailesi, eğitim geçmişi, hocaları veyâhut muhiti hakkında bilgi sahibi olabileceğimiz herhangi bir vesika bulunmamaktadır. Sadece özel kütüphanelerde 10 sayfa halinde 1168 beyitten ibaret “Nesâyih-i Sâlih” adlı manzum bir eseri bulunduğu anlatılmaktadır. Daha sonra bu eserden alıntılarla, manzumeyi yazdığı sırada altmış yedi yaşında

²² Daş, a.g.m., s. 190.

²³ Mehmet Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Ankara: Bizim Büro Yayınları, 2001, s. 420.

²⁴ İpekten, a.g.e., s. 404.

²⁵ İpekten, a.g.e., s. 404.

²⁶ Hatîbî, *Tezkire-i Şuarâ-yı Bağdâd XIX. Yüzyıl Bağdad ve Civarındaki Türk Şairleri*, haz. Mehmet Akkuş, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2008, s. 151.

²⁷ Hatîbî, a.g.e., s. 161.

²⁸ Hatîbî, a.g.e., s. 163.

bulunduğu, medresede okuduğu, Hicaz'a gittiği, Halveti tarikatının Şemsi koluna bağlı olduğu, kendisinde tarikat erbabında bulunan tarzda aşk ve irfanın bulunmadığı aktarılmıştır.²⁹

Sa'dî, Fahri Bilge'nin derlemeleri sayesinde haberdar olduğumuz şairlerimizdendir.³⁰

Sa'dî, İsa-zâde Mehmed Sa'deddin (d.1218/1803-ö.1283/1866)

İsa-zâde Seyyid Mehmed Sâdeddin, Seyyid Mehmed Selim Efendi'nin oğludur. 1803 (1218 H.) yılında İstanbul'da doğmuştur. Babasının dedesi Abdullah Efendi'nin annesi, Bosnalı İsa Efendi'nin kızıdır. 'İsa-zâde' lik buradan gelmektedir.³¹

Küçük yaşlardan itibaren ilim tahsiline başlayan Sâdeddin Efendi eğitime devam ederek icazet aldı. Kuruçeşme'de komşusu olan ulemâdan Şefekat Efendi'den Farsça dersi aldı. Ecdâdını takip ederek ilim yoluna girip harameyn payesini kazandı. 1832'de Eyüp'de Rufâiyye tarikatı Yahya-zâde dergâhı şeyhi Hasib Efendi'ye İntisâb etti. Sa'dîye tarikatından da el aldı. 1865 (1282 H.) yılında Çamlıca'da bulunduğu bir sırada vefat etti.³²

Sadüddin Efendi, iffetli, mütevâzi, fıkıh ilminde mahir, astrolojiye vakıf, güzel sözlü bir zâttı. Divançesi torununun oğlu şair Suud'dadır. Manzumelerinden bazıları vaktiyle Terakki ve Hazine-i Funûn risalelerinde dercedilmiştir. Gazellerinde Sa'dî mahlasını kullanmıştır.³³

Sa'dî, Emir Hâfız, Hâfız Ahmed Sa'dî Efendi (d.??/- ö.1299/1882)

Hâfız Ahmed Sa'dî, Konyalı Mustafa Efendi namıyla bilinen birinin oğludur. Doğum yılı tam olarak bilinmemekle beraber Edremit civarında Havran Köyü'nde doğmuştur.³⁴

Emir Hâfız ve Emir Hoca namlarıyla bilinen Ahmed Sa'dî Efendi, Balıkesir müftüsü Ali Şuûrî Efendi'den eğitim ve icazet aldı. Daha sonra hocası gibi öğrenci yetiştirdi ve onlara icazet verdi. Uzun müddet Edremit müftülüğü yaptıktan sonra 1882 (1299 H.) yılında vefat etti ve Havran'a defnedildi.³⁵

Matbu eserleri arasında akaitten "Enâmîlü'r-resâil" ve şerhi olan "Delâilü'l-mesâil" ve ikisinin tercümesi mahiyetinde olan "Hamâilülmesâil" ile "Mir'at-ı Hâşiye" vardır. Divanı "Divân-ı Gülzâr-ı Hâfız Sa'dî" adıyla 1867 (1284 H.) 147 büyük sayfa

²⁹ Erhan Çapraz, *Fahri Bilge Derlemeleri Kayseri Yöresi Halk Şairleri*, Kayseri: Talas Belediyesi Kültür Yayınları, 2014, C. I, s. 116.

³⁰ Çapraz, a.g.e., s. 117.

³¹ İnal, a.g.e., C.3, s. 1550.

³² İnal, a.g.e., C.3, s. 1550.

³³ İnal, a.g.e., C.3, s. 1550.

³⁴ İnal, a.g.e., C.3, s. 1552.

³⁵ İnal, a.g.e., C.3, s. 1552.

olarak Matbaa-i Âmire’de basıldı. Divanında nasihatini istediği gibi verememiş, kelimeleri yerinde kullanamamıştır. Divanının mukaddimesinde hatalarının mazur görülmesini ve hayır ile yâd edilmesini istemiştir.³⁶

“‘Karesi Meşâiri’ namındaki eserde hakkında deniliyor ki; Halü vakti müsâid, vâkur bir zât idi. Arabca söyler ve yazardı. Herkesi ilzam etmeği sever ve uzun bahislere girerdi”³⁷

Sa’dî, Mehmed Sa’dî Bey (d.1255/1839-ö.1320/1902)

Mehmet Sad’î Bey 1839 (1255 H.) yılında İstanbul’da doğdu. Kireçburnu gümrüğünde arayıcıbaşı olarak görev yapan Hacı Ali Efendi’nin oğludur. Eğitimine sıbyan mektebinde başladı. Arapça öğrendikten sonra dârü’l-maarife girdi ve buradan diploma aldı. 1857 (1273 H.) yılında hariciye mektûbi kalemine atandı. Üç yıl burada memurluk yaptıktan sonra 1860 (1276 H.) yılında Fuad Paşa’nın himayesinde Suriye’ye gitti.³⁸

Suriye’de bulunduğu süre içerisinde meclis baş kitabetinden, Suriye vilayeti rusûmat müfettişliğine kadar pek çok görevde bulundu. Bu görevlerin hepsini hakkıyla icra etmeye gayret gösterdi. Verilen çeşitli görevlerdeki başarısı onu yavaş yavaş ûlâ sınıfına taşıdı. İkinci rütbe mecîdî, üçüncü rütbe osmânî ve gümüş iftihar madalyasını kazandı.³⁹

Kısa boylu, zayıf, küçük yüzlü, kısa beyaz sakallı biriydi. Elimize ulaşan şarkı mecmuâlarından musikiye vakıf olmakla beraber beste yapmada da mahir olduğu anlaşılmaktadır. 1902 (1320 H.) yılında 63 yaşındayken vefat etti. Mezarı nakkaş kabristanındadır.⁴⁰

Eserin te’lif tarihinden evvel vefat etmiş olması ve esere dair bir bilgi yer almaması müellifimizin Mehmed Sa’dî Bey olmadığı intibamı vermektedir.

Eserin müellifi kitabın ilk sayfasında yazdığı şekliyle Sa’dî’dir. Bundan hareketle Sa’dî isimli şairleri inceledik. Giriş bölümünde de zikredildiği gibi, giriş sayfasına düşülen basım tarihi Hicrî 1325’tir. Hem bu hem de Tevfik Fikret, Mehmet Âkif Ersoy, Celal Sahir Erozan gibi şairlerle aynı dönemde yaşamış olması demek oluyor ki; eserin müellifi 19. yüzyılda doğup 20. yüzyılda vefat etmiş, 1907 yılında eserini tamamlamış ve “Ha” harfi ile ismini künyelemiş bir şair olmalıdır. Her ne kadar elimizde eserin kendisine ait olduğuna dair kesin kanıt bulunmasa da, ulaşılan noktalar tek bir şairi göstermektedir. O şair de Muallim Sa’dî’dir. Muallim Sa’dî yayınlanan

³⁶ İnal, a.g.e., C. 3, s. 1552.

³⁷ İnal, a.g.e., C. 3, s. 1552.

³⁸ İnal, a.g.e., C. 3, s. 1554.

³⁹ İnal, a.g.e., C. 3, s. 1554.

⁴⁰ İnal, a.g.e., C. 3, s. 1554.

şairlerinde “Deli Şair”, Türk Sa’dî gibi farklı isimlerle karşımıza çıkmaktadır.⁴¹ O yüzden eserin Harput doğumlu Muallim Sa’dî’ye ait olması kuvvetle muhtemeldir.

1.2. SA’DÎ, MUALLİM SA’DÎ EFENDİ (D.1270/1853-Ö.1335/1916)

Muallim Sa’dî’nin doğum yeri hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler Sa’dî’nin Sirozlu, Malatyalı veya Loğçalı olduğu şeklindedir. Fakat babasının biyografisinden hareketle bu görüşlerin tutarsız olduğunu Sa’dî’nin aslen Harputlu olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü babası Harput’un fazilet ve olgunluğu itibariyle önde gelen ailelerinden Şirinzâdelere mensuptur.⁴² Harput’un çok eski ve faziletli ailelerinden olan Şirinzâdelere mensup olduğu için Şirinzâde künyesiyle de bilinen Muallim Sa’dî de Harput doğumludur. Harputlu Hacı Hâfız Yusuf Efendi’nin oğludur.⁴³

Elazığ’ın Harput kazası Osmanlı tarihine ve Türk İslam Edebiyatı’na sayısız kıymetli insan yetiştirmiştir. Bu neferlerden biri olan Muallim Sa’dî 1851 (1267 H.) yılında Harput’ta dünyaya gelmiştir.

Babası aynı zamanda ilk hocası olmuş, ilk eğitimini babasından almıştır. İlk eğitimini tamamladıktan sonra İstanbul’a gelmiş ve yüksek tahsilini İstanbul’da yapmıştır. Tahsilini tamamladıktan sonra ilk önce Selânik Mekteb-i Osmânî Müdürlüğüne tâyin olunmuş fakat bir süre sonra bu görevinden ayrılmıştır. Daha sonra Dırama ve Siroz’da polis komiserliği yapmıştır. Fakat bu mesleği icra etmek ağır geldiğinden yine eski ve asıl mesleğine dönerek Siroz’da hususi bir mektep açmış ve muallimlik yaparak hayatını sürdürmek istemiştir. Ancak o zamanlar içerisinde bulunduğu durum hayatını sürdürecektir iâşesini temin edemediği için muallimlik mesleğinden vazgeçmek zorunda kalmış ve tekrar devlet memuriyetine dönmüştür. İlk önce Üsküp Nüfus Kâtipliği’ne daha sonra da Üsküp Hapishane Müdürlüğü’ne tâyin edilmiş, uzun bir müddet bu vazifeleri yürütmüştür. Daha sonra Kosova vilayetine bağlı Seniçe livası Tahrirât müdürlüğü görevini üstlenmiştir.⁴⁴

Tahrirât müdürlüğü vazifesini yürütürken Balkan Savaşı başlamıştır. Sırplar, Seniçe’yi işgal edince Sa’dî esir olarak kasabada kalmış ve Sırplar tarafından alıkoyulmuştur. Bu esaret yaklaşık altı ay sürmüş ve bu süre zarfında çok perişan, sefil bir hale düştüğü yetmezmiş gibi Seniçe’nin işgalinde karısını da kaybettiği için kahrolmuştur. Bir fırsatını bulup Sırpların elinden kurtulup İstanbul’a kaçtıktan kısa bir süre sonra hayat arkadaşının İzmir’de olduğunu haber alınca sevinç ve heyecanla İzmir’e gitmiştir. İzmir Dâru’l- Muallimâtin’de bir muallimlik vazifesi almıştır. Hem yokluğuyla perişan olduğu zevcesine kavuşmak hem de mesleği dâhilinde olan bir

⁴¹ Özcan, a.g.m., s.310.

⁴² Mehmet Naci Onur, *Harputlu Divan Şairleri*, Elazığ: İzzetpaşa Vakfı Yayınları, 1988, s. 36; Özcan, a.g.m., s.310.

⁴³ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 3.b., İstanbul: Dergah Yayınları, 1988, C. 3, s. 1556.

⁴⁴ İshak Sunguroğlu, *Harput Yollarında*, 3.b., İstanbul: İşaret Yayınları, 2013, C. 1, s. 723.

vazifeyi yaptığı için huzur ve mutluluk içerisinde çalışmaya başlamıştır. Fakat bu huzur ve sükûn hali çok sürmemiş ve 68 yaşındayken kalp krizinden vefat etmiştir.

“Ağlarım her ne zaman gelse meserret dilime

Acımam öldüğüme, doğduğuma âh acırım”⁴⁵

Onun gönlünden çıkan yukarıdaki beyit ölümüyle birlikte ağızdan ağıza dolaştı. Vefat ettiği yıl 1916 (1335 H.)’ydı.

Kalkandereli Sabri ise şu tarihi söyledi.

“Geldi bir muhlisi tarih dedi ah

İntikâl etdi muallim Sa’dî”⁴⁶

Kâmilzade rahmetli Hâfız Ahmet Ferit Efendi Sa’dî’nin ölümü için hatırat defterinde aynen şu satırları yazar: *“Memleketimizde Şirinzâde künyesiyle benam, şâir-i şîrîn-keâm, ammi-zâde-i muhteremîn muallim Sa’dî’nin irtihâl-i dâr-ı bekâ eylediğini çok vakitler sonra memlekette aldığım bir mektup meâlinden anladım. Merhûmun cenâb-ı risâlet-penâh efendimizle âl ve evlâd-ı kirâmı hakkında Cerîde-i sofîyeyi tezyîn eden medâyh-i münîfesile na’t-i şerîf ve sâir âsar ve eşârını mutâleâ eyleyen müştekân-ı edeb, elbette bu ziyâ-ı ebediden dolayı pek ziyâde müteessirdirler. Dâirelerinde dâhî habelkerabe hâsıl olan teessürât-ı hazinane aşağıdaki vefatı tarihini tahrir ve inşâda sebep oldu. Cenâb-ı hak merhumu mağfûr ve âtîsini hûr eylesin.*

Âşık-ı âl-i aba Sa’dî-i şirin mekâl

Cilvegâh-ı ebedi eyledi dâru’l-huldu

Söyledi ağlayarak fevtine tarih Ferid

Men arefe mektebine oldu Muallim Sa’dî”⁴⁷

1916

Ferit Efendi’nin Sa’dî’nin vefat tarihini hicrî takvime göre gösteren ikinci bir tarihi daha vardır:

“Muallim Sa’dî-i şîrîn mekâlin

Şefî’-i hazret-i peygamber olsun

⁴⁵ Sunguroğlu, a.g.e., s.724; Onur, a.g.e., s. 37.

⁴⁶ İnal, a.g.e., s. 1557.

⁴⁷ Onur, a.g.e., s.37; Sunguroğlu, a.g.e., s.724.

Dedim fevtine tarih-i mücevher

Yeri cennet, şarâbı kevser olsun.”⁴⁸

1335

Edebî Kişiliği

Sa’dî’nin ilk şiir ve yazılarını zamanın gazete ve dergilerinde Muallim Sa’dî mahlasıyla değil takma isimle neşrettiğini biliyoruz.⁴⁹ Zamanında Tercümân-ı Hakikat gazetesinde “Deli Şair” imzasıyla şiirler yazdı. Selânik’te çıkan “Asır” ve “Mutâlaa” gazetelerinde aile manzûmeleri, “Çocuklara Rehber” isimli risalede ve “Cerîde-i Sofiye’de” şiirleri yer almıştır. Bunların yanında Selânik’te “Gonca-i Edeb” ve Üsküp’te “Yıldız” ünvanlı iki edebi dergi ve “Açık Türkçe” namında alfabeyle dair bir risale de kaleme almıştır.⁵⁰ Bundan sonra şairimiz Cerîde-i Sofiye’de yayınladığı şiirlerinde doğrudan doğruya Muallim Sa’dî imzasını kullanmış ve bu dergiye dînî ve felsefî birçok şiir yazmaya başlamıştır.⁵¹

Harputlu Sa’dî’nin sağlam dînî inancının yansıması aşağıdaki güzel kıtasında görülmektedir:

“Birdir Cenab-ı Hakk bir, Hâlik teaddüd etmez

Hâlik teaddüd etse âlem temehhüd etmez

Bin misyoner dağılsa, bin kâhin olsa peydâ

Mümin tenassur etmez, müslim tevehhüd etmez.”⁵²

Sa’dî’nin şiir dili oldukça ağırdır. Buna sebep olarak Arapça ve Farsça terkipleri şiirlerinde sıkça kullanması gösterilebilir.⁵³ İncelememize esas teşkil eden bu eserde de bolca Arapça ve Farsça kelime ve mısırâya rastlamak mümkündür.

*“Merhum İbnü’l-Emin Mahmud Kemâl, Tahrirat Müdürü Ahmet Sırrı Bey namında bir zât delâletiyle, Sa’dî ile bizzat görüşmüş olduğundan Sa’dî’yi şöyle tarif eder: Bıyığı mülevven, esmer, tıknazca, orta boylu, terbiyeli idi.”*⁵⁴ Görüşmelerinin ve yazışmalarının hülasasını şu şekilde eserine aktarmıştır: Sa’dî, Siroz’da iken terceme-i halini istedim, göndermedi. İstanbul’da bulunduğu sırada Siroz’da tanışıp ahbap oldukları Ahmed Sırrı’nın delaletiyle Bab-ı Âli’de ziyaretime geldi. Uzun uzadı görüştük. Vaktiyle istediğim terceme-i halini göndermediği için zarifane bir edayla

⁴⁸ Sunguroğlu, a.g.e., s. 724.

⁴⁹ Onur, a.g.e., s. 37.

⁵⁰ İnal, a.g.e., C.3, s. 1557.

⁵¹ Sunguroğlu, a.g.e., s.724; Onur, a.g.e., s. 38.

⁵² Sunguroğlu, a.g.e., s. 725.

⁵³ Onur, a.g.e., s. 38.

⁵⁴ Sunguroğlu, a.g.e., s. 725.

payladım, mütebessimane sükût etti. Daha sonra İzmir'e gittiğinden bir daha görüşülemedi. Ahmet Sırrı'nın arkadaşı olmak dolayısıyla 'Hemdeminden bellidir bir rind-i dem-keş olduğu' diye Sa'dî'ye zarifçe dokunur. İbnülemin Mahmud Kemal; "*Şu beş on satırlık malûmatı toplamak için ne kadar zahmet çekdim. Günün birinde lâzım olacağını düşünerek vaktiyle istediğim terceme-i hâlini 'Deli Şair' gönderseydi şimdi ben zahmet çekmezdim. O da ahlâfa kendini lâyikiyla tanıtmış olurdu.*"⁵⁵ diye sözlerini bitirmek suretiyle bu konuda Sa'dî'ye olan sitemini dile getirir.

Çağdaşı olduğu ve bizzat görüştüğü Merhum İbnü'l-Emin Mahmud Kemal'e birçok kere istediği terceme-i hâlini vermemiş olması hayatı hakkındaki bilgilerimizi sınırlandırmaktadır. İbnü'l-Emin merhum "Hemdeminden bellidir bir rind-i dem-keş olduğu" ifadesiyle onun bu isteğini cevaplamamasını dünyaya çok değer vermemesine ve rindâne bir tavır ortaya koymasına bağlamış ve kendi zarif üslubuyla bunu ifade etmiştir.

Harputlu şair Sa'dî'nin, kaleme aldığı eserlerini tamamen toplayabilme imkânımız olsaydı, bugün üzerinde konuşabileceğimiz çok kıymetli bir esere sahip olabilirdik.⁵⁶ Ne yazık ki günümüze ulaşabilen kaynaklarda, velûd bir şahsiyet olarak bildiğimiz Muallim Sa'dî'nin eserlerine yer verilmediğinden ilmi mirası tam olarak bilinmemektedir.

Sa'dî'nin Şiirlerinden Seçmeler

"Mefâ'ülün / Mefâ'ülün / Mefâ'ülün / Mefâ'ülün

1. *Çemende derd-i bülbül gül diken mahzûn ben mahzûn*

İşitdim gel dedim gel işte sen mahzûn ben mahzûn

2. *Bu âvâz-ı hazînim gûş edip lal oldu bülbül hem*

Benefşe lâle gül sünbül semen mahzûn ben mahzûn,

3. *Çekildim bir kenâr-ı cûy-bâra baktım etrâfa*

Çiçekler serviler güller çemen mahzûn ben mahzûn

⁵⁵ İnal, a.g.e., s. 1557.

⁵⁶ Sunguroğlu, a.g.e., C.1, s. 725.

4. Hava mağmûm dil-i nâşâd-ı çeşmim dem-be-dem nem-nâk

Muhib-efzâ o bahr-i mevc-zen mahzûn ben mahzûn

5. Zemînî bir sukûnet âsumanı ebr-i gam tutmuş

Mükedder her taraf hâtır-şiken mahzûn ben mahzûn

6. Sabahu 'l-hayr-ı ikbâlim muhavvel şâm-ı idbâre

Figânımdan benim beytü 'l-hazen mahzûn ben mahzûn

7. Belâ mahsûlüdür tab 'ımda hüzn-âmiz-i güftârım

Zebân-ı kilik-i nazmımda sühan mahzûn ben mahzûn

8. Vatandan yârdan ahbâbdan ayrılmışam Sa 'dî

Garibim ağlarım ağlar vatan mahzûn ben mahzûn

1. Gül bahçesinde bülbülün derdi güldür, bu yüzden diken de ben de hüznümlüyüm. İştimm, ona gel dedim, gel işte sen de hüznünlüsün ben de hüznümlüyüm.

2. Bu hüznünlü sesimi işiten bülbül de sustu. Menekşe, lale, gül, sünbül ve yasemin de hüznünlü, ben de hüznümlüyüm.

3. Bir ırmağın kenarına çekilerek etrafa baktım, çiçekler, güller, serviler ve yeşil bahçe (çemen) hüznünlü ben de hüznümlüyüm.

4. Hava gamlı, gözümün kederli gönlü sürekli nemli, dost artıran o dalgalı deniz hüznünlü ben de hüznümlüyüm.

5. Yeryüzünü bir sessizlik, gökyüzünü ise gamın bulutu tutmuş, kaplamış. Her taraf keder ve matem havasına bürünmüş, hatır yıkan (sevgili) hüznünlü, ben de hüznümlüyüm.

6. Talihimin hayırlı sabahı talihsizliğin akşamı ile yer değiştirdi. Benim feryadımdan dolayı "beytü 'l-hazen" inziva evi hüznünlü ben de hüznümlüyüm.

7. Eserimde sözlerimin hüznle karışık olduğu görülüyor, bunun sebebi kederli oluşumdandır. Şiirimin kaleminin dilinde bulunan söz de hüznlüdür ben de hüznlüyüm.

8. Sa'dî, doğduğum yerden, sevgilimden, dostlarımdan ayrılmışım, ben şimdi sadece yalnızlığımın ağlarım, vatan da hüznlüdür, ben de hüznlüyüm.”⁵⁷

Sa'dî'ye ait mahzun ben mahzun redifli manzumenin başka bir şaire nazire olup olmadığı hususunda Naci Onur'un tespiti şöyledir;

“Hacı Raşid Efendi'nin “mahzun ben mahzun” redifli manzumesiyle aynı redif ve vezinde olan bir manzumesi dikkatimizi çekti. Fakat Raşid'in manzumesinde dil ağır iken, Sa'dî'de dil oldukça saf ve temiz kullanılmış. İki şairden biri diğerini tanzir etmiş ama esas alınan şiiri tesbit etmek oldukça zor. Zira her ikisi de aynı yıllarda yaşamışlardır.”⁵⁸

Ayrıca burada ismi geçmesi gereken bir şairimiz de, vatan ve hürriyet şairi olarak bilinen Namık Kemal'dir. Bir toplantı sırasında padişahın değişmesi gerektiğini kasteden bir şiir yüzünden bir daha dönmek üzere Midilli, Rodos ve Sakız adalarına sürgüne gönderilmiştir. Sürgün hayatının sonlarında, vatanın içine düştüğü kötü durumdan kurtulduğunu görmeye ömrünün vefa etmeyeceğini düşünmüş olmalı ki vasiyeti niteliğinde şu kıt'ayı kaleme almıştır.

Sen oldun çevrine ey dil-şiken mahzûn ben mahzûn

Felek gülsün sevinsin şimdi sen mahzûn ben mahzûn

Ölürsem görmeden millette ümmîd ettiğim feyzi

*Yazılsın seng-i kabrimde vatan mahzûn ben mahzûn*⁵⁹

⁵⁷ Onur, a.g.e., s. 40-41.

⁵⁸ Onur, a.g.e., s. 38.

⁵⁹ Mehmet Kaplan, Namık Kemal'in Hayatımıza Getirdiği Yenilikler, *Vatan Gazetesi*, 21.12.1940, s. 4; Yüksel Yıldırım, “Namık Kemal'in Edebi Eserlerinde Tarih Anlayışı”, Samsun, *U.S.A.D.*, C. IX, S. 46 (2016), s. 270.

“Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün

1. *Hangi dest-i hâme bilmem derdimi takrîr eder*

Hangi söz hangi lisân ahvâlimi takrîr eder

2. *Ben o gam âlûd-ı hicrânım ki çeşmim dem-be-dem*

Dehre tûfân-zed belâ bârânını taktîr eder

3. *Şerh olunmaz yâreler açdı firâk-ı yâr kim*

Sîne teşrih-hâne resmin yâreden tasvir eder

4. *Bir nasıl âlemde kalb olsun da te’sir etmesin*

Tîr-i âhım kim benim taş olsa da te’sir eder

5. *Ben mi îcad eyledim sevmek sevilme âdetin*

Bir sanem sevdim neden zâhid beni tekfîr eder.

6. *Ben bu sûzişlerle Sa’dî yana yana söylesem*

Sözlerim âteş-perest iklimini teshîr eder.

1. *Benim derdimi bilmem hangi kalemin eli dile getirir. Durumumu hangi söz, hangi dil dile getirebilir.*

2. *Ben o ayrılığın gama bulaşmış kişisiyim, zaman zaman gözüüm, dünyayı yerle bir eden belâ yağmurunu bile süzer.*

3. *Sevgilinin ayrılığı öyle anlatılmaz yaralar açtı ki, göğüs, ameliyathanenin resmini yâre ile şekillendirir (süsler).*

4. *Dünya üzerinde durumumun tesir etmeyeceği kalp yoktur, benim ahımın oku, dünya taş yüreklilerle dolu olsa yine de tesir eder.*

5. *Bu sevmek ve sevilme âdetini ben mi icat ettim? Bir putu (put gibi güzel olan sevgiliyi) sevdim diye zahid, bana niçin kâfir diyor?*

6. *Sa'dî, bu iniltileyle yana yana söylesem, sözlerim ateşe tapan (mecusiler) ların ülkesini büyülemeye bile yeter.*"⁶⁰

GAZEL

*“Âlemin hâline oldukça ben âgâh, acırım
Halkın efkârına gâhi gülerim gâh acırım
Kimi gülşen kimi beytü'l-hazen ıtlak ediyor
Şu güzergâha nigâh eylerim eyvah acırım
Biri tedbire sataşmış çalışır subh u mesa
Biri takdire dayanmış durur Allah acırım
Ağlarım her ne zaman gelse meserret dilime
Acımam öldüğüme doğduğuma ah acırım
Bir tefekkür de mi yok âkibeti hâlimizi
Yetişir keşmekeşi dehri fena-hâh acırım
Yanarım ben de benim bihûde-gû olduğuma
Mütehayyir kalırım kendime billah acırım
Hükema kavli, teselli dahi vicdan olamaz
Lutf-i Hak olmaz ise âdeme hem-râh acırım”⁶¹*

⁶⁰ Onur, a.g.e., s. 42-43.

⁶¹ İnal, a.g.e., s. 1558.

Bir Köylü Kızın Gönüllü Olarak Harbe Giden Yavuklusuna

“Sular çağlar, kuşlar öter güzelim

Ben ağlarım hasretinle burada

Bir kuş olsam uçsam budur emelim

Görebilsem ne haldesin orada

Güneş doğar şu dağları yaldızlar

Benim doğmaz ümidimin güneşi

Güleş olur, seyre çıkar hep kızlar

Ben neyleyim sensiz seyri güleş

Sabah olur herkes iner ovaya

Sen inmezsin, ciğerciğim yakarım

Akşam olur kuşlar döner yuvaya

Sen dönmezsin hazin hazin bakarım

Gönül seni arar, can seni özler

Gizli gizli ağlar seni beklerim

Gözlerim yollarda hep seni gözler

Yüreciğim dağlar seni beklerim

Mektub geldi köye müjde yayıldı

Nişan vermiş sana devlet yaşasun

Anan baban ferahından bayıldı

Şanlı gazi yaşa millet yaşasun”⁶²

⁶² İnal, a.g.e., s. 1558.

Şık

Gözde gözlük, elde baston şık gezer
Şık! Fakat sarrâfî görse yan çizer
Elde gantı, belde saat kordonu
Şık beyim dilden bırakmaz pardonu
Saç taranmış parlıyor “dımdız” tıraş
Süs kıyamet şıkta lâkin bir telâş
Hem tiril hem şık ne müşkil bir belâ
Bir devâsız derde olmuş mübtelâ
Şıkların bir ser-firâzı, ceb delik
Yüzde pudra, ârızıdır pembelik
Kışta yazlık bir caket, sipsivri fes
Sorma açıklıktan kokar amma nefes!
Sözde şıklık taslıyor, sevdâlıdır
Sâhib-i servet imiş da‘vâlıdır
Ağzı darphâne, kendi bir “Baron”!
Nakd ü mâlî hep o setre, pantolon
Sen bunun evce görsen hâlini
O zaman anlar idin ikbâlini
Âh eder, ağlar zavallı mâderi
Hep aşırımı kalmamış sîm ü zeri
Şıklık îcâbı, züğürtlük hâli bu
Şık desinler oğlunun âmâli bu
Evden uydurmuş, becermiş bir “buroş”
Rehn edip almış yine birkaç kuruş

Haydi itriyyât, ipek mendil, filân
Bir nümâyîş, bir yapış ki el'amân
Bir kırılmak, bir kurulmak, bir gidiş
Bir nezâket taslayış, bir nâz ediş!
Şık mıdır, şıllık mıdır âyâ nedir
Parasız şık! Bencesi dîvânedir
Kendini gerçekçi sık mı zanneder
Kızları iğfâle sâ'î, derbeder
Hey zavallı süsle kız varmaz sana!
Olsa da ednâsı yalvarmaz sana
Nakd ü san'at yok, hünerden bî-haber
Sözle, süslü âdem olmaz muteber
İltifât eyler mi bak! Bir merd ü zen?
Haydi istersen bütün gün var bezen
Bir düşün! Hâlin neyi intâc eder
Tîr-i fakre sînemi amâc eder
Sende mes'ud olmaya varsa emel
Şimdiden meydân-ı kâr ü bâra gel!
Sonra anlarsın lâkin geçer zaman
Kimseler vermez sana bir lokma nân!
Hoş-nümâ zannettiğin âyîneyi
At elinden yakma kalb ü sîneyi
Çık! Şu âdî kuklalıktan âdem ol!
Cidd ü cehd erbâbına var hem-dem ol
Kalma zulmette ışıktır sözlerim

Dinle, gel bir bak! Ne şıktır sözlerim⁶³

İnsaf

Meye meyli kadar olsa meyli
Yalnız mı geçirirdik leyli
Biz de mes'ud yaşar idik o zaman
Hâlimiz olmaz idi böyle yaman
O acı şeyde ne lezzet buluyor
İçiyor her gece bed-mest oluyor

Gözleri kan çanağı, rengi uçuk
Karnı ispirto küpü, mîde bozuk
Ne ağız belli, ne göz, kör kandil
Oynasam mı ele alsam mendil
Yoksa gözyaşları silsem, bilemem
Ağlarım eşk-i revânım silemem
Ya gelir, ya getirirler eve âh
Küskütük bir koca maâşallah

Bu benim işte kocam, ben karısı
Zevc ile zevce hayâtın yarısı
Bu nasıl âile yürür, insâf
Buna kâil mi olur sînesi sâf
Kime derdim yanayım, ağlayayım
Ya ona ben nice bel bağlayayım

⁶³ Özcan, a.g.m., s.320-321.

Ŗu cięer pârecięim olmasa âh

Tâ ebed ondan ederim ikrâh

Çare ne çekmeliyiz, gitmeliyiz

Serhoşu kendine terk etmeliyiz

Tâzeler ister ise tez kocaya

Varsın âh, içki içen bir kocaya

Ne biter kahrı, ne renci tükenir

Mahveder gençlięi, genci tükenir

Bence ortak elemi hiçbir şey

Girmesin tek araya Ŗîşe-i mey⁶⁴

⁶⁴ Özcan, a.g.m., s.318-319.

İKİNCİ BÖLÜM

BERCESTE MISRALAR ve GÜZİDE BEYİTLER

2.1. BERCESTE MISRALAR

Mısrâ-ı bercestelerden söz etmeden önce terkihi oluşturan iki kavramında sözlüklerdeki karşılıklarına ayrı ayrı göz atmak gerekirse eğer; mısra “Bir vezne uygun olarak söylenmiş bir parça olup kendi ile aynı vezinde olan başka bir parça ile beyit meydana getiren sözdür.”⁶⁵, “Şiirin tek satırı; tek satırlık, tek dizelik şiir parçası”⁶⁶, “Kendisiyle aynı bahirde diğer bir vezinli parçanın birleşmesiyle bir beyitin teşekkül ettiği vezinli bir parçadır.”⁶⁷ şeklinde sözlüklerde tanımlanmıştır. Berceste hakkında ise; “Çok defa güzel anlamlı mısraı övmek için kullanılır.”⁶⁸, “Zahmetsizce hatıra geliveren fakat yüksek bir manayı ihtiva eden şiire denir.”⁶⁹ tanımları yer almaktadır.

Farsça’da bir terkip olan “ber-cest” sözcüğü, yukarı sıçramış anlamına gelmektedir.⁷⁰ Bizde ise kullanımı bir şiirin dizeleri arasından sıyrılıp sıçramayı başaran, diğer mısraları, beyitleri unutulsa dahi o akıllarda kalan, şiirin önüne geçen sözler için bir sıfat olmuştur. “Mısrâ-ı berceste” ya da “berceste mısra” ismiyle anılan bu sözlerin çoğu zaman söyleyeni dahi unutulmuş ama söz dillerden düşmemiş, neredeyse atasözleri gibi yaygınlaşmıştır.⁷¹

“Divan Edebiyatında bir manayı en kapsamlı şekilde ifade edebilecek, âhengiyle hafızalarda yer alacak kadar dikkat çekici bir ustalık ve güzelliğe sahip mısralar “mısrâ-ı berceste” (son derece latif ve sağlam) veya “şah mısra” adını almıştır. Bunlar eser değerinde kabul edildiğinden, mısrâ-ı berceste söyleyebilen kişinin de şair sayılmasına yeterlidir. “Eğer maksud eserse mısrâ-ı berceste kâfidir” (Koca Ragıp Paşa) beyti bunu ifade eder. Böyle mısralar şiirin en güzel parçası olup, manasının derinliği ile dillerde dolaşan, kolayca hatırlanabilen ifadeler olmasının yanında sağlam kuruluşu ile âdeta atasözü gibi kullanılan örneklerdir. Bâkî’nin;

“Âvâzeyi bu âleme Dâvud gibi sal

Bâki kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş”

Bursalı Tâlib’in

“Çeşm-i insaf kadar kâmile mîzân olmaz

⁶⁵ Mustafa Nihat Özon, *Edebiyat ve Tenkid Sözlüğü*, İstanbul: İnkilap Kitabevi, 1954, s. 187.

⁶⁶ Cemal Kurnaz, Halil Çelik, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, Ankara: H Yayınları, 2010, s. 2.

⁶⁷ Muallim Naci, *Edebiyat Terimleri İstılâhât-ı Edebiyye*, çev. M. A. Yekta Saraç, İstanbul: Gökkubbe Yayınları, 2004, s. 107.

⁶⁸ Özon, a.g.e., s. 37.

⁶⁹ Tahirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1973, s. 26.

⁷⁰ Mehmet Kanar, *Farsça Türkçe Sözlük*, 3.b. İstanbul: Say Yayınları, 2013, s. 292.

⁷¹ Bkz. Müberra Gürgendereli, “Klasik Türk Edebiyatımızda Mesel Haline gelmiş Bazı Berceste Mısralar”, Erzurum, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 21, 2003, ss. 85-97.

Kişi noksânını bilmek kadar irfân olmaz”

beyiti ve Koca Ragıb Paşa'nın

“ Mîyân-ı güft ü gûda bed-meniş ihâm eder kubhun

Şecâat arzederken merd-i kıptî sirkatin söyler”

beyitlerinin ikinci mısraları bugünde dillerde atasözü halinde dolaşmaktadır.”⁷²

Tanımları göz önünde bulundurarak mısra-ı bercesteyi bir bütün olarak kalıba koymak gerekirse eğer, mısra beyti oluşturan tek satırdır ve bercestenin kelime manası ise ‘sıçrayan’ demektir. O öyle bir mısradır ki; bir manzumenin içerisinde diğer mısra ve beyitlerin arasından sıçrayarak en fazla kendini gösteren, kendini unutturmayan hatta zamanla manzume unutulsa dahi hafızalarda ve dillerde hangi şiire ait olduğu bilinmeden yaşamaya devam eden mısralardır. Eski şiirimizdeki mısra-ı bercesteler cazibelerini manadan çok lafzın gücünden alır. *“Divan şiirinin asırlar boyunca zihinlerde yaşayan unutulmaz söyleyişlerini çok defa bunlar taşımıştır.”⁷³*

Berceste mısra özel bir beyit yapısını ifade eder. Bu durumundan dolayı, beğenilen ve beğenildiği için de dilden dile dolaşma imkânı bulan her mısra, mısra-ı berceste olamaz. Mısra-ı berceste olmak için, bir beyti oluşturan mısraların anlam ve cümle yapısı olarak birbirinden farklı olması gerekir. Mısralardan biri öznel bir yargı içerirken diğeri o yargının lehine nesnel bir yargı olmalıdır. Öznel yargıyı desteklemek için söylenen bu nesnel yargı, kendi bağlamından koparak başka öznel fikirleri de desteklemek için atasözü gibi kullanılmaya başlanırsa berceste mısra olur. Bu şartları sağlamayan ama dilden dile dolaşan, akıllara kazınan bir beyit varsa biz buna güzîde beyit adını veririz. Ancak bir beyitin mısralarından biri bahsettiğimiz özelliklere hâvî ise biz onu berceste beyit olarak isimlendiririz.⁷⁴

Berceste mısranın iki anlamı vardır: Biri okuyucu onu okuduğunda aklına gelen ilk anlamdır. İlk akla gelen anlam şairin kastettiği anlam değildir. Şair berceste mısrayı ilk anlamı için değil, onu vesile kılarak başka bir anlama ulaştırması için kullanmıştır. Berceste mısranın asıl görevi, okuyucunun aklında diğer mısra ile ilgili muğlak bir nokta bırakmamaktır. Okuyucuyu diğer mısranın doğruluğuna ikna etmektir. O yüzden berceste bulunan bir beyti okuyan kişi, ilk anlamda kalmayıp iki mısrayı beraber değerlendirmek durumundadır. Yani berceste mısralarda şairin kastettiği mısranın yakın anlamı değil, tıpkı atasözlerinde de olduğu gibi sözün uzak anlamıdır.⁷⁵

⁷² Hasan Aksoy, “Mısra”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2005, C. 30, s. 1.

⁷³ Ömer Faruk Akün, *Divan Edebiyatı*, 2. b., İstanbul: İsam Yayınları, 2014, s. 82.

⁷⁴ Cafer Mum, *Divan Şiirinde Berceste Beyitler*, Malatya: Mengüceli Yayınları, 2011, s.14-15.

⁷⁵ Mum a.g.e., s. 33.

2.1.1. Berceste Mısralarda Edebî Sanatlar

Berceste mısraların Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında süreç içerisinde kendini oluşturmak için yardım aldığı bazı alanlar, sanatlar vardır. Kimi zaman manayı pekiştirmek için yararlanacağı geçmişte yaşanmış bir olayı, kimi zamanda manayı tam anlatan ayet, hadis veyahut özlü söz kullanımı bu kaynakları kullanmakla vucut bulur. Bu kaynaklar birkaç maddede şöyle sıralanabilir:

2.1.1.1. *Telmih*

Bir ayete, hadise, tarihi bir olaya, atasözüne veya çok bilinen başka bir mısraya, beyite atıfta bulunarak elde edilen berceste mısralar, güzide beyitler de vardır. İslam edebiyatlarında herkes tarafından bilinen herhangi bir söze, olaya gönderme yapma sanatına telmih denir. Eserimizde de olduğu gibi anlamın akışına göre şair anlatmak istediği noktayı daha da güçlendirmek için telmihte bulunabilir. Merhum Mehmet Akif'in;

“Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor tevhid'i

Bedr'in aslanları ancak bu kadar şanlı idi”

beytine baktığımızda Çanakkale'deki ruhu, Bedr Savaşı'ndaki ruhla anlatmış ve anlatımı kuvvetlendirmiş olduğunu görürüz. Sözü fazla uzatmaya gerek kalmadan, “Ârif olana besdir işaret” sözüyle ifade edildiği gibi, şair küçük bir hatırlatma ile ifade etmek istediği manayı okuyanın aklına arka planda ayet, hadis, atasözü veya bir olay örgüsünü getirerek, onunla ilişkili olarak düşünmemizi sağlayabilir. Bu sayede ne ifade etmek istediğini daha kuvvetli anlatabilir.⁷⁶

2.1.1.2. *İstişhâd*

Arap ve Fars edebiyatlarında “şahit getirmek, şahit göstermek” manalarına gelen “İstişhâd” adında edebi bir sanat vardır. Bir sözün ardından o sözü pekiştiren, kuvvetlendiren, doğruluğunu gösteren, atasözü, vecize veya temsil niteliğinde bir söz söylemek demektir. İlk önce bir söz söylenir, ardından bu söz ona delil olabilecek ve okuyanın mantıklı bulacağı bir söz ile tamamlanır. Genellikle temsil için söylenen hikmetli söz şairin kendisine ait bir söz olur.⁷⁷

Şevâhid ve istişhâdlarla bezenmiş mısra-ı berceste ve güzide beyitler farklı alanlarda da kullanılmıştır. Örneğin Lugât-ı Cûdî Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerin anlamlarını veren bir sözlüktür. Ancak içerisinde bulunan zengin istişhâd ile diğer lügatlar arasında başka bir konuma sahiptir. Yaklaşık 1400 kelimeyi barındıran eserde

⁷⁶ İsmail Durmuş, “Telmih”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2011, C. 40, s. 407.

⁷⁷ İsmail Durmuş, “İstişhâd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2001, C. 23, s. 398.

kelimelerin açıklanmasında istişhâdlı beyitlerden yardım almıştır. Mesela şikest⁷⁸ kelimesinin manasını verdikten sonra şu örnekle kullanımını açıklamıştır;

“Mîrât-ı hakkız hakkı görür bizde bâsirân

Hod-bînlerin amma gözüne câm-ı şikestiz”

Hakkın aynasıyız bize bakan ancak hakkı görür ama kendini beğenmişlerin gözüne de kırık camız diyerek bir şevâhidle açıklamasını yapmıştır. Bir başka açıklama için kullandığı;

“Vaslın bana hayat verir firkatın memât

Sübhâne hâlikî “haleke’l-mevte ve’l-hayât”⁷⁹

beytinin ikinci mısrasında Mülk Suresi 2. ayette geçen “Ölümü ve hayatı yaratan odur.” sözü istişhâd olarak kullanılmıştır.⁸⁰

2.1.1.3. İktibas

Türk edebiyatında istişhâd isimli bir sanata rastlanmaz çünkü ona çok benzeyen irsâl-i mesel ve iktibas tercih edilmiştir.⁸¹ İktibas Türk edebiyatında istişhâdın karşılığıdır diyebiliriz. İktibas aslen Arap edebiyatında olan bir türdür. Fars ve Türk edebiyatlarına da Arap edebiyatından geçmiştir. İlk dönemlerde yalnızca ayet ve hadislerden seçilen yerlerin şiirde verilmesi şeklinde kullanılan iktibas, daha sonraları her türlü nakli içerisine alan bir kavram haline gelmiştir.⁸²

İktibas ile irsâl-i mesel birbirine çok yakın sanatlardır. Ancak iktibas atasözleriyle örnek verme açısından irsâl-i meselden ayrılmıştır. Telmihten ayrıldığı nokta ise verilecek örneği telmih gibi kendi sözlerini de katarak değil, tamamını esas lafızlarıyla değiştirmeden vermesidir. Yahya Kemal’in;

“Mesağ olsaydı eğer “lâ şerîke leh”derdim

⁷⁸ <https://www.osmanlicasozlukler.com/cudi/sozluk.html>. (16.08.2019)

⁷⁹ Mülk, 67/2, *الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ*, “O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için **ölümü ve hayatı yaratandır**. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.” Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, *Kur’an-ı Kerim Meâli*, 6.b., Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2005, s. 561.

⁸⁰ Bkz. Fatih Odunkıran, Bilal Alpaydın, “ ‘Kalem Olsun Eli Ol Kâfîb-i Bed-tahrîrin’ Yahut Lügât-ı Cûdî’de Yer Alan Manzum Şevâhid Üzerine”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sy., 13, 2014, s. 167-210; İlyas Karşı, “Osmanlıca Metinleri Anlamada Arapça’nın Önemi-Lügat-ı Cûdî Örneği”, *M.Ü.İ.F.D.*, sy., 32, 2007, s. 45-88.

⁸¹ Mustafa Uzun, “İstişhâd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2001, C. 23, s. 398.

⁸² Mustafa Uzun, “İktibas”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2000, C. 22, s. 52.

Nazîri gelmedi âlemde hüsn ü ân olalı”

beytinde En’am Suresi 163. ayette geçen “ O’nun eşi benzeri yoktur.” sözü aynen alınmak suretiyle iktibas yapılmıştır.⁸³ Aynı şekilde Ahmed Paşa’nın;

“Bî-bekârdır bu menzil ey ahabb

Fettekullâhe yâ üli’l-elbâb”⁸⁴

beytindeki Talak Suresi 10. ayetin meali olan “Ey akıl sahipleri Allah’a sığının.” sözü ve incelediğimiz eserin güzide beyitler bölümünde yer alan

“Sa’i kıl tahsîli irfân etmeğe

Leyse li’l-insâni illâ mâ sa’ ”⁸⁵

beytindeki Necm Suresi 39. ayetin meali olan “İnsana ancak çalıştığının karşılığı vardır.” sözü de iktibasa örnek olarak gösterilebilir.⁸⁶

2.1.2. Berceste Mısralar’ı ve Güzide Beyitler’i Konu Alan Eserler

Berceste mısraları ve güzide beyitleri konu alan eserler kendilerine genellikle mecmua ve antoloji türleri içerisinde yer bulmuştur. Mecmua’nın sözlük anlamı: “*Cem’ olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey*”⁸⁷ dir. Seçme şiirlerin veya farklı konularda yazılan yazıların bir araya toplanmasıyla ortaya çıkan eserlerin ortak adı olarak kullanılmıştır.

Bu türde oluşturulan eserler için mecmua’nın yanında “mecâmî”, “mecma”, “câmî” gibi isimler de kullanılmıştır.⁸⁸ Mecmuaların içeriğinde pek çok farklı türe ait eserler yer alabildiği gibi tek bir alanı ihtiva eden mecmualar da vardır.⁸⁹ Burada zikredeceğimiz mecmualar berceste mısra ve güzide beyitleri toplayan mecmualar olacaktır.

⁸³ En’am 6/163, وَأَنْتَ أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ “O’nun hiçbir ortağı yoktur. İşte ben bununla emrolundum. Ben Müslümanların ilkiyim.” Altuntaş, a.g.e., s.149.

⁸⁴ Talak, 65/10, أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا “Allah, ahirette onlara şiddetli bir azap hazırlamıştır. O halde ey iman etmiş olan akıl sahipleri! Allah'a karşı gelmekten sakının! Allah, size bir zikir (Kur'an) indirdi.” Altuntaş, a.g.e., s. 558.

⁸⁵ Necm, 53/39, وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى “insan için ancak çalıştığı vardır.” Altuntaş, a.g.e., s.526.

⁸⁶ Uzun, İktibas, a.g.e., s. 53.

⁸⁷ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2000, s. 596.

⁸⁸ Mustafa Uzun, “Mecmua”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2003, C. 28, s. 265.

⁸⁹ Kamil Ali Gıyınas, “Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası”, Konya: S.Ü.E.F.D., S. 25 (2011), s. 246.

Mecmuaların haricinde antoloji, güldeste, numune ve müntahâbât isimleri ile bilinen türler vardır. Bu türler genel itibariyle, bir ya da daha çok şairin, yazarın eserlerinden seçme yaparak belli bir amaç uğrunda toplama bir eser oluşturmaya denir. Antoloji kelimesi zaman içerisinde fotoğraf, resim, müzik alanları için de kullanılmaya başlansa da daha ziyade şiirle alakalı bir edebiyat terimidir.⁹⁰

Antoloji kelimesi Yunanca kökenlidir. Anthos ve legein kelimelerinde oluşur. Terkip çiçek toplamak, çiçek seçmek anlamlarına gelir. Antoloji oluşturan kişi de kelime manası gibi hafızalarda kalan estetik yönü kuvvetli parçaları, bir çiçek demeti haline getirir. Bu tür için edebiyatımızda güzellikler anlamında “letâif”, seçilmişler anlamında “müntahâbât” , ender bulunan anlamında “numune”, Güllerden oluşan demet anlamında “güldeste” ve seçki gibi isimler de kullanılmıştır. Bir antolojinin değerini gösteren en önemli unsur ise onu hazırlayanın bilgisi ve estetik anlayışıdır. Bu yüzden bu tür genellikle öznellik barındırır.⁹¹

Bercesten mısralar hakkında literatür taraması yaparken esas aldığımız husus; taradığımız eserlerin, içerisinde mısra-ı berceste ve güzide beyitlere yer veren yahut bu türlere bir bölüm ayıran eserler olmasıdır. Bu kriterlere uyarak yapmış olduğumuz tarama neticesinde karşımıza şu eserler çıkmaktadır:

2.1.2.1. Mecmûa-i Ebyat;

Ankaralı Sadullah İzzet Efendi’ye ait olan eser 140 sayfadan meydana gelen bir yazma eserdir. Kütüphane kayıtlarına göre 1836 (1251 H.) yılında kaleme alınmıştır. Şairleri, beyitlerin üzerinde kırmızı mürekkeple belli edilerek yazılmıştır. Bazı beyitlerin alt kısmında ise ayrıyeten vezinlerini de belirtmiştir.

Eserin bazı sayfalarında belli harfler altında başlıklar açıldığı halde, başlıkların altına harfle ilgili beyitlerin yazılmamış olması sanki eserin başlanmış ama istenildiği gibi tamamlanamamış olduğu intibahı uyandırmaktadır.⁹²

2.1.2.2. Nevâdiru’l-Asâr fî Mütâla’ati’l-Eşâr

179 sayfadan meydana gelen eserin sahibi Recâizâde Ahmed Cevdet’tir. Kütüphane kayıtları incelendiğinde aynı isim ve sayfa sayısında bir eserin Recâizâde Mustafa Şamil künyesiyle var olduğu fark edilmiştir.⁹³

Yapılan araştırma sonucu bu eserin şairin ölümünden sonra kardeşi Şâmil tarafından 1840 (1256 H.) yılında tasnif edilerek Mısır’da basıldığı anlaşılmıştır.⁹⁴ Bu

⁹⁰ Fırat Karagülle, “Türk Edebiyatında Antoloji”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2006, C. 4, S. 8, s. 383.

⁹¹ Karagülle, a.g.m., s. 383.

⁹² Ankaralı Sadullah İzzet Efendi, *Mecmûa-i Ebyât*, Milli Kütüphane, no. 06 Mil Yz C 20.

⁹³ Recâizâde Mustafa Şamil, *Nevâdiru’l-Asâr fî Mütâla’ati’l-Eşâr*, Milli Kütüphane, no. EHT 1955 A 198.

bilgilerden sonra kütüphane kayıtlarında eserin yanlış isimle kaydedildiği kanısına varılmıştır.

Tamamı divan şairlerine ait olan 3 gazel, 3 kıta ve 3417 seçme beyit, eserin içeriğini oluşturur.⁹⁵ Beyitlerin şairleri haşiye olarak sayfa kenarlarında belirtilmiştir. Beyitler verilirken herhangi bir tertip sırası gözetilmemiştir.⁹⁶

2.1.2.3. *Zînetü'l-Mecâlis*

41 sayfa olan eseri Recâizâde Ahmed Cevdet oluşturmuş olsa da, eserin basılma tarihine ömrü vefa etmemiştir. Eseri, 1842'de basılan Hâlet Efendi Divanı'nın sonunda 30 ila 71. sayfalar arasına basılmıştır. 1041 mısradan meydana gelmektedir ve alfabeğe göre tasnif olunmuştur. Mısraların 842 tanesi Türkçe, 178 tanesi Farsça ve 21 tanesi de Arapça'dır.^{97 98}

2.1.2.4. *Ebyât-ı Zâdegân*

Günümüze iki adet matbu eser olarak ulaşan Ebyât-ı Zâdegân'ın kime ait olduğu belli değildir. Matbu eserin ilk nüshası 12 sayfadan oluşur. Bir sayfalık ifade bölümü ile başlar. 184 beyit ve 2 dörtlükten müteşekkildir. Mısralar yan yana yazılmıştır. Beyitlerin kime ait olduğu haşiye olarak beyitlerin hemen yanlarına yazılmıştır. Ekseriyeti Lâ-edrî'dir. Eserin sonunda Ceridehane Matbaasında 1852 (1269 H.) yılında basıldığı yazılmıştır.⁹⁹

İçerik olarak birebir aynı olan ikinci matbu eserimiz 32 sayfadan oluşmaktadır. Sayfa sayısının diğerinden çok olmasının sebebi beyitleri oluşturan mısraların alt alta yazılması ve şairlerinin de beyitlerin üzerinde belirtilmesidir. İlk eserimizden içerik olarak tek farkı eserin sonundaki basım yeri ve basım yılı notunun olmayışıdır. Kütüphane kayıtlarında ise basım yılı miladi 1900 yılı olarak kaydedilmiştir.¹⁰⁰

2.1.2.5. *Güldeste-i Şuarâ*

Toplamı 32 sayfadan oluşan eserin yazarı bilinmemektedir. 1870 (1287 H.) yılında Hüdâvendigar Matbaası'nda basılmıştır.

⁹⁴ Recâizâde Ahmed Cevdet, *Berceste Mısralar Zînetü'l-Mecâlis*, haz. Mehmet Atalay, 1. b., İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları, 2017, s. 8.

⁹⁵ Ömer Selim, *1860-1928 Yılları Arasında Düzenlenen Türk Edebiyatı Antolojileri* (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996, s.45.

⁹⁶ Recâizâde Ahmed Cevdet, *Nevâdirü'l-Asâr fî Mütâla'ati'l-Eşâr*, Milli Kütüphane, no. EHT 1948 A 2531.

⁹⁷ Recâizâde Ahmed Cevdet, *Berceste Mısralar Zînetü'l-Mecâlis*, s. 8.

⁹⁸ Mehmed Said Halet, *Divân-ı Hâlet Efendi*, haz. Recâizâde Şefik, Recâizâde Ahmed Cevdet, *Zînetü'l-Mecâlis*, Milli Kütüphane, no. 06 Mil EHT A 2834.

⁹⁹ *Ebyât-ı Zâdegân*, Milli Kütüphane, no. 06 MİL EHT A 4653.

¹⁰⁰ *Ebyât-ı Zâdegân*, Milli Kütüphane, no. 06 1948 A 3021.

Eser Veysî ve Fehim'e ait 2 terkîb-i bentle başlar. Daha sonra muhtelif şairlere ait beş adet müseddes, bir adet tahmis, Bursa'daki câri sular hakkında bir adet miyâhiyye, 28 adet gazele yer verilmiştir.

Bizim tezimiz için önemli olan nokta ise eserin son bölümünde bulunan 31 adet güzide beyittir. Müellif son bölümü hepsinin şairleri belli olan bu beyitlere ayırmış, şairlerini de beyitlerin hemen üzerinde zikretmiştir.¹⁰¹

2.1.2.6. Müntehabât-ı Mesâri' ve'l-Ebyât

192 (16-33 arası yok) sayfa olan bu eseri Mehmed Tâhir b. Rıf'at 1910 (1328 H.) yılında tamamlamıştır. İki sayfalık bir ifade bölümüyle başladığı eserine Efendimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ve İslâmın ikinci halifesi Ömer b. Hattab'ın şiir ve şairlik hakkındaki mısralarına yer verdiği bir sayfayla devam etmiştir. Daha sonrasında ise alfabetik sıraya göre tertip ettiği bölümlerde ilk önce o harfle ilgili mısraları daha sonra beyitleri sıralamış ve karşılıklarına şairlerin isimlerini de yazmıştır. Eserin en son sayfasında küçük bir doğru-yanlış cetveli bulunmaktadır.¹⁰²

2.1.2.7. Mecmû'a-i Ebyât

27 sayfadan meydana gelen eserimiz talik yazıyla kaleme alınmıştır. Üzerinde herhangi bir tarih bulunmamaktadır. Bu yüzden sıralamada Cumhuriyet Dönemi eserlerinden hemen önce, tarihi meçhul Osmanlıca eserleri zikretmeyi uygun gördük.

Kütüphane kayıtlarında müellifinin ismi Hasırcı-zâde olarak geçmekle beraber eserin sonunda kırmızı yazıyla kısaca Hasır-zâde yazmaktadır. Eser 330 tane beytin son harflerine göre alfabetik olarak sıralanması ile oluşturulmuştur. Beyitlerin numaraları hemen üzerinde tek tek verilmiştir. Beyitlerin kime ait olduğu zikredilmemiştir.¹⁰³

2.1.2.8. Yaşayan Mısralar

143 sayfadan meydana gelen eseri, Raif Necdet Kestelli, 1936 yılında derlemiştir. Antolojisinin başında bu derlemeye konu olarak seçtiği mısra ve beyitlere Yaşayan Mısralar adını vermiş olması eseri te'lif etme sebebini açıklar niteliktedir. Önsöz kısmında seçmeleri yaparken nelere dikkat ettiğinden, hangi şairlerden seçmeler yaptığından, seçme yapmanın eser te'lif etmekten daha zor olduğundan ve bu topraklarda yaşayıp dâr-ı bekâyâ intihal eden ama eserleri hâlâ diri olan şairlerin varlığına bir ışık getirebilme çabasından bahsetmiştir.

Eserimizde Yunus Emre'den Ahmet Haşim'e kadar şairler tarih akışına göre sıralanmış ve her şairin isminin altında mısra, beyit, dörtlük ve gazelleri verilmiştir.

¹⁰¹ *Güldeste-i Şuarâ*, Milli Kütüphane, no. EHT 1968 A 1140.

¹⁰² Bursalı Mehmed Tahir b. Rıfat, *Müntehabât-ı Mesâri' ve'l-Ebyât*, Milli Kütüphane, no. 06 Mil EHT A 34512.

¹⁰³ Hasırcı-zâde, *Mecmû'a-i Ebyât*, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, no. 27 HK 300.

Yazarı belli olmayan beyit ve mısralar için ayrı bir başlık açılmıştır. Kitabın sonunda ise yüzyıllara göre kategorize edilmiş içindekiler kısmı bulunmaktadır.¹⁰⁴

2.1.2.9. Başlangıçtan Bugüne Beyit Mısra Antolojisi

80 sayfadan oluşan bu eser İlhan Berk tarafından 1960 yılında basıma hazır hâle getirilmiştir.

Kitabın baş tarafındaki ön sözde yazar kitabı neden oluşturduğunu, beyit ve mısraları seçerken nelere dikkat ettiğini anlatmıştır. Antolojiyi oluşturan beyit ve mısralar bölümünde ise 13. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar bir süre zarfından seçtiği 296 mısra ve 179 beyit bulunmaktadır.

Kitabın sonunda ise 4 sayfalık “Ozan Adları Dizini” ve “İçindekiler” kısımları bulunmaktadır.¹⁰⁵

2.1.2.10. Divan Şiirinde Meşhur Beyitler

92 sayfadan müteşekkil olan eserimiz Vasfi Mahir Kocatürk tarafından 1963 yılında yayıma hazırlanmıştır. Eser bir sayfalık, berceste mısraların öneminden bahseden önsözle başlar. Daha sonra beyit ve mısralar kısmı yer alır. Üç sayfalık içindekiler kısmı ile sona erer.

Eserin içerisinde 197 mısra ve 418 beyit bulunmaktadır. Herhangi bir tertip sırası bulunmayan eserde aynı şaire ait olan mısra ve beyitler alt alta verilmiştir. Eserin sonuna doğru ise Lâ-edrî olan mısra ve beyitlere ayrı bir başlık açılmıştır.¹⁰⁶

2.1.2.11. Seçilmiş Mısra ve Beyitler

80 sayfadan meydana gelen eserimizi Rehâ Selçuk Bâkiler 1969 yılında birçok eser tarayarak ve halk arasından beyitler derleyerek oluşturmuştur. Eserde verdiği beyitlerin kolay anlaşılabilmesi için beyitlerin hemen altlarında ya açıklamasını yapmış veyahut sözlük mahiyetinde bilinmeyen kelimelerin anlamlarını vermiştir.

Eserinin başında Çağatay Şiiri’nden isimli bir bölüm açılmış ve bu bölümde 9 tane mısra ve beyite yer verilmiştir. İkinci bölüm ise şairi belli olan mısra ve beyitlere açılan bölümdür. Bu bölümde Seyyad Hamza’yla başlayıp, Rehâ Selçuk Bâkiler’in kendisiyle sona eren onlarca şaire ait 238 tane mısra ve beyit zikredilmiştir. Şairler yaşadıkları zaman eses alınarak sıralanmıştır. Üçüncü bölümde şairleri belli olmayan 91 mısra ve beyite yer verilmiştir.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Bkz., Raif Necdet Kestelli, *Yaşayan Mısralar*, İstanbul: Türkiye Basımevi, 1936.

¹⁰⁵ Bkz., İlhan Berk, *Başlangıçtan Bugüne Beyit Mısra Antolojisi*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1960.

¹⁰⁶ Bkz., Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiirinde Meşhur Beyitler*, Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1963.

¹⁰⁷ Bkz., Rehâ Selçuk Bâkiler, *Seçilmiş Mısra ve Beyitler*, Ankara: Yargıçoğlu Matbaası, 1969.

2.1.2.12. Edebiyatımızdaki Dinî, Tasavvufî ve Hikmetli Manzum Sözlerden Bir Demet

180 sayfadan oluşan eseri Fethi Gözler 1989 yılında tamamlamıştır. Eserde eski ve yeni 160 şairden 864 manzum söze yer verilmiştir. Şairlerin sözleri verilirken şair isimleri alfabetik olarak sıralanmıştır.

Şairlerin isimlerinin yanında doğum ve ölüm tarihleri, şiirlerine geçmeden önce ise kısaca şairin hayatı ile ilgili bilgi aktarılmıştır. Bu yönü ile bir nevi tezkire de sayılabilir. Her şaire ayrılan bölümün sonunda şiirinde yer alıp anlamı bilinmeyen kelimeler için mini bir sözlük kısmı oluşturulmuştur.¹⁰⁸

2.1.2.13. Güldeste

357 sayfadan oluşan eseri Rıza Akdemir, büyük bir kısmı Divan Edebiyatı'ndan olmak üzere, Tanzimat, Servet-i Fünûn ve Cumhuriyet Devri Edebiyatları'ndan da bazı mısra ve beyitler alarak, 1990 yılında tamamlamıştır.

Eserin sonuna 45 sayfalık şairleri kısaca tanıttığı bölüm eklenmiştir. Bu bölümde şairler alfabetik sıraya göre yer almış ve haklarında çeşitli kaynaklardan alınmış muhtasar bilgiler mevcuttur.

Eserin içerisinde, son kelimesinin bittiği harfe göre alfabetik olarak sıralanmış 342 mısra ve 1215 beyit yer almaktadır. Müellif kitabın önsözünde belirttiği üzere mısra ve beyitleri seçerken, fazla sanatlı olmamasına, beyitlerin ve mısraların izah edilmiş birkaç kelime ile anlaşılabilir olmasına dikkat etmiştir.¹⁰⁹

2.1.2.14. Beyitler Saltanatı

Eser 13. yüzyıldan başlayıp 20. yüzyılın sonuna kadar olan bir zaman diliminde yaşayıp bu coğrafyanın şiir dünyasına adını yazdırmış 209 şairden güzide beyitler sunmaktadır. 1992 yılında yayımlanmıştır.

Şiirler kategorize edilirken şairleri asırlara göre ayrılmış ve zikredilen şairin isminin altında ekseriyetle beyitlerine kısmen de olsa murabba, muhammes, müseddes, şarkı, tuyuğ ve rubai gibi nevilerine yer verilmiştir. Şairlerin isimlerinin yanında doğum

¹⁰⁸ Bkz., H. Fethi Gözler, *Edebiyatımızdaki Dinî, Tasavvufî, ve Hikmetli Manzum Sözlerden Bir Demet*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.

¹⁰⁹ Rıza Akdemir, *Güldeste Türk Edebiyatından Seçilmiş Beyit ve Mısralar*, Ankara: Eser Matbaacılık, 1990, s. 10.

ve ölüm tarihleri verilmiştir. Eserin sonunda “Lügatçe” bölümü ve “Bibliyografya” bölümü yer almaktadır.¹¹⁰

2.1.2.15. Unutulmayan Mısralar

230 sayfadan oluşan eserimizi Ömer Erdem 1994 yılında tamamlamıştır. Müellifin deyimiyle eserin benzerlerinden ayrılan noktası kendisinden önceki antolojiler sadece bir alanda yoğunlaşıyor, ya Divan Edebiyatı veya Halk Edebiyatının ya da daha yeni dönemlerin seçkin örneklerini konu ediniyorlardı. Yazar bu eseri oluştururken mümkün olduğunca Türk şiirinin bütün dönemlerini ele alma gayreti göstermiştir.¹¹¹

Eser üç sayfalık önsözle başladıktan sonra Yusuf Has Hacib, Ahmed Yesevî gibi başlangıç döneminden, Cahit Zarifoğlu, Erdem Beyazıt gibi son dönem şairlerine kadar pek çok şairin beyitlerine, mısralarına, dördlüklerine, serbest tarzda yazılmış şiirlerine yer vermiştir. Bunlar arasında yaklaşık 72 mısra ve 700 kadar beyit de bulunmaktadır. En son ise kısa bir kaynakça bölümü ile eser sona ermektedir.

2.1.2.16. Açıklamalarıyla XII. Asırdan XX. Asra Kadar Türk Şiirinde Tasavvuf, Hikmet ve Felsefe İle Dolu Unutulmaz Mısralar

1152 sayfadan oluşan eser, 12. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar olan süre içerisinde yaşamış 650 şaire ait matbu veya el yazması eserlerden toplanmış olan 4 bine yakın mısra ve beyit içermektedir.¹¹²

Eserin başında giriş kısmının akabinde eserin mahiyeti hakkında açıklama, felsefe ve tasavvuf muhtelif görüşler, felsefi içtihadlar, İslami tasavvuf ve ruh nazariyyeleri, tasavvufun Türk şiirine girişi, “Hikmet” kelimesinin manası ve Türk şiirindeki yeri, Türk şiirinde “atalar sözü”nün yeri, değeri ve şekillenmesi ve metinlerin tasnifi hakkında açıklamalar adında sekiz bölüm başlığı açılmış ve her başlık altında konu derinlemesine açıklanmıştır.

Eserin ikinci kısmını oluşturan unutulmaz mısralar bölümünde ise yüzyıllara göre kategori edilen bölümlerde yüzyıl içerisindeki şairler alfabetik olarak sıralandırılmıştır. Verilen mısra ya da beytin matbu veya yazma eserdeki orijinal hali verildikten sonra okunuşu, anlamı ve işaret ettiği olayların açıklaması verilmiştir. Sayfa sonlarında ise mini bir sözlük oluşturulmuş ve metin içerisinde geçen yabancı kelimelerin anlamları verilmiştir. Beyitler bölümünün sonunda şairinin yaşadığı dönem bilinmeyen ve sahibi bilinmeyen mısra ve beyitlerin verildiği bir bölüm oluşturulmuştur.

¹¹⁰ Bkz., Hülya Mizyal Özeygen, Selim Cihan, *Beyitler Saltanatı*, İstanbul: Anadolu Matbaa, 1992.

¹¹¹ Ömer Erdem, *Unutulmayan Mısralar*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1994, s. 5.

¹¹² İ. Hilmi Soykut, *Açıklamalarıyla XII. Asırdan XX. Asır Kadar Türk Şiirinde Tasavvuf, Hikmet ve Felsefe İle Dolu Unutulmaz Mısralar*, 2. b., İstanbul: Sönmez Neşriyat ve Matbaacılık, 2005, s. 62.

Eserin sonunda; din, tasavvuf ve felsefeye ait eserler, edebi tetkikler, edebiyat tarihleri ve edebiyatla ilgili eserler, tezkireler, makaleler, kamuslar, lugatlar ve ansiklopediler başlıkları altında literatür derlemesi yapılmış, okuyucunun hizmetine sunulmuştur. Eser en sonda yer alan içindekiler bölümü ile tamamlanmaktadır.

2.1.2.17. Bilgelikler Dîvânı

Zeytinburnu Belediyesinin desteği ile oluşturulan eserin derlemesini N. Ahmet Özalp 2012 yılında tamamlamıştır. Yunus Emre'den başlayarak belli başlı tüm şairlerin dîvânlarını tarayarak seçkiler yapmıştır. Mısralar için 1001, beyitler için 2001 sayısını sınır olarak oluşturmuş ve son bir elemenden geçirerek son seslerine göre elifba sırasınca düzenlemiştir.

Her harf için önce o harfle biten mısraları daha sonra o harfle biten beyitleri kendi içlerinde numaralandırarak sıralamıştır. Mısra ve beyitlerin hemen altına anlaşılmasını kolaylaştırması için günümüz Türkçesiyle anlamlarını vermiş, her birinin şairlerini not düşmüştür.¹¹³

2.2. İRSÂL-İ MESEL

“Açıklama ve pekiştirme amacıyla söz arasında mesel ve vecize söyleme anlamında edebi sanat”¹¹⁴ olarak tanımlanan irsâl-i meselde bir asıl düşünce, bir de düşüncenin pekiştirilmesi için örnek verilen söz (mesel) vardır. Böylece örnek sözü işiten muhatap, çağrışım ve temsil yoluyla asıl fikri meselle beraber iyice anlamış olur.¹¹⁵ Ziya Paşa'nın,

“Bed asla necâbet mi verir hiç üniforma

Zerduz palan vursan eşek yine eşektir”

beytinde insanın mayası bozursa giyininip kuşanmasının çok da asalet vermeyeceği fikri, eşeğe altın semer vursalar eşek yine eşektir atasözüyle beraber kullanılarak örneklendirilmiştir. İrsâl-i mesel sanatında verilen örneğin en belirgin özelliği, o sözün herkes tarafından kabul edilmiş bir söz olmasıdır. Eşeğe altın semer vursan eşek yine eşektir atasözüne kimsenin itirazı olamaz. Aynı şekilde “Her kuşun eti yenmez” sözü bir atasözüdür ama bir gerçeği de ifade etmektedir. Bunlar gibi kabul edilmiş ve asırlarca kullanılagelmiş atasözü, vecize, kelim-ı kibar yâhut çeşitli dillerden iktibas yoluyla alınmış bir takım sözler de olabilir. Mesela;

¹¹³ N.Ahmet Özalp, *Bilgelikler Dîvânı*, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2012.

¹¹⁴ İsmail Durmuş, “İrsal-i Mesel”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2000, C. 22, s. 450.

¹¹⁵ Durmuş, “İrsal-i Mesel”, a.g.e., s. 450.

“*Serv-i kaddindir çenârı eyleyen gülşende pest*

*Bu mesel meşhûrdur kim dest ber bâlâ-yı dest”*¹¹⁶

Hayâlî’ye ait bu beytin son ibaresi Farsça olup, Türkçe’deki el elden üstündür atasözünün karşılığıdır.

Daha çok beyit nazım birimiyle yazılan manzumelerde ve beytin ikinci mısrasında kullanılan irsâl-i meselde ilk mısrada ortaya konan fikir, ikincisinde ya daha kuvvetli bir gerçekle ya da bir atasözünü pekiştirilir. İkinci durumda atasözünün vezne uydurulup mısraya yerleştirilmesi için küçük değişiklikler yapılabilir, hatta ibarenin atasözü olduğuna dair meşhurdur, meseldir, zirâ, elbette, nitekim” gibi kelimeler de kullanılabilir.

Makâli’nin;

“Makâl-i ta’nı câhilden ne gam erbab-ı irfâna

Atarlar taşı elbette dıraht-ı mîvedâr üzre”

beytinde âlim ve âriflerin cahiller tarafından yerilmesinin ikinci mısrada, “Meyveli ağacı taşlarlar” atasözünün vezne uygun söyleyişle örneklendirilmesi ve “elbette” zarfıyla da sanata dikkat çekilmesi bu türdendir.

İrsâl-i mesel, parlak bir üslupla yapıldığı ve zekice kullanıldığı vakit sözün kuvvetini arttırıp muhatabı ikna eder. İki fikir arasındaki benzerlik ne derece güçlü olursa örnek gösterme o derece başarılı sayılır. Şair herkesçe bilinen bir gerçeği örnek verirse buna “îrâd-ı mesel” denir. İrsâl-i mesel belâgat açısından daha değerli olup mısra-ı berceste gibi kolayca hafızada kalır. Bu türde söylenmiş pek çok örnek halkın diline de geçmiş ve giderek söyleyeni unutulup atasözleri arasına karışmıştır. Vezne uygun atasözlerinin bir kısmı ilk mısraları unutulmuş irsâl-i mesel örnekleridir.

Koca Ragıp Paşa’nın;

“Miyân-ı güft ü gûda bedmeniş ihâm eder kubhun

Şecaat arzederken merd-i kıbtî sirkatin söyler”

beytiyle Nevî’nin;

“Geldimse ne var ben şüara bezmine âhir

Âdet budur âhirde gelir bezme ekâbir”

¹¹⁶ Durmuş, “İrsal-i Mesel”, a.g.e., s. 450.

beytinin ikinci mısraları bunlar arasında sayılır. Yine araştırıldığı takdirde söyleneni bulunacak bazı mısralarda;

“Padişâh olsan da derler er kişi niyyetine”

“Gülü tarife ne hacet ne çiçektir biliriz”

“Tahsîl-i kemâlat kem âlet ile olmaz”

gibi “lâ-edri” kaydıyla halk arasında atasözü gibi kullanılmaktadır.¹¹⁷

Manayı kuvvetlendirmek için vezne de uydurarak söylenen bu mesel ve atasözleri tıpkı mısra-ı berceste olduğu gibi söyleyeni unutulsa, beytin tam hali unutulsa da kendisini hafızalara kazıyarak atasözleri arasına katılır.

Şair Nâbî'nin;

“Sözde darbü'l-mesel îrâdına söz yok amma

Söz odur âleme senden kala bir darb-ı mesel”

beyti divan şairleri için sözlerinin darb-ı mesel gibi ağızlarda ve zihinlerde unutulmadan kalmasının önemini gösterir.

2.3. AZÂDE

Azâde tek mısra demektir. Kamusu Türki'de mısra; “Kapının iki kanadından biri” ve “ Bir beyti meydana getiren kısımlardan her biri” diye tanımlanmıştır.¹¹⁸ Tek başlarına da tam bir mana ifade eden bu mısralara ikinci bir mısraya ihtiyaç duymadıkları için azâde adı verilmiştir.

Genellikle mısralar divanların sonunda yer almaktadır. Rahmî'nin “Gün doğmadan meşîme-i şebden neler doğar” mısrası gibi tek başlarına bir manayı ifade edebilecek örnekler, divan şiirinde mısranın da beyit gibi kısa bir nazım şekli olarak kullanıldığını göstermektedir.¹¹⁹

Tek başına yazılan, anlamı kendi içinde tamamlanan, mısra-ı berceste gibi dillerde dolaşan tek mısralara mısra-ı azâde veya yalnızca azâde denir. Berceste ve azâde mısraları birbirinden ayırmak zor olduğu için çoğu zaman karışık olarak adlandırılırlar. Nevî'nin;

Kalbini sâf eyleyen câm-ı safâyı neylesin

Aşk ile demsâz olan sâz u nevâyı neylesin

¹¹⁷ İskender Pala, “İrsal-i Mesel”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2000, C. 22, s. 451.

¹¹⁸ <https://www.kamusiturki.net/osmanlica-sozluk-madde-25064.html>. (19.08.2019)

¹¹⁹ Aksoy, “Mısra”, a.g.e., C.30, s. 1.

beyti gibi, bir beytin anlam bakımından birbirine bağılı olmayan iki mısrası da azâde sayılır.¹²⁰ Azâde aslında bir manzumeye ait olmayan, genellikle nükte yapılmış veya ders alınması gereken, vezinli tek mısradır.¹²¹

Azâdelerin en meşhurlarından olan, II. Mahmud'un hekimbaşısı Abdülhak Molla'nın ecza dolabının üzerine yazdırdığı;

“Ne ararsan bulunur derde devadan gayrı”

mısrası ve Muallim Nâci'nin gülümserken çekilmiş bir resminin altına yazdırdığı;

“Mudhikât-ı dehre ben ölsem de tasvîrim güler”

mısrası bu türün örneklerindedir. Divan sonlarında mısra-ı azâdelerin bulunduğu bölüme ise “mesâri” adı verilir.¹²²

2.4. MÜFRED

Musarra -yani her iki mısrası da kafiyeli- olmayan tek beyittir.¹²³ Musarra olur ise matla adını alır. Ferd'e müfred de denir. Hatta çokluk şeklini kullanmak gerekirse “efrad” yahut “ferdat” denilmeyerek müfredat tabiri kullanılır.¹²⁴ Azâde gibi divanların son bölümünde yer alırlar.¹²⁵

Bir kerre dokunsan teline sâz-ı derûnun

Bin türlü müvâzişle düzelmez bozulunca

Koca Râgıp Paşa

Görünce sînesinde tab'ı mihr-i rûyun âh etdim

Bana bir sîm-pertev-sûz ile dil-ber duhân yakdı

Nedîm

Hak saklaya tûfân-ı belâ olmaya peydâ

Kûhsar olur kûh-kenün mevc-i helâk

Şeyhülislam Yahya

¹²⁰ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, 20.b., İstanbul: Kapı Yayınları, 2011, s. 315.

¹²¹ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, s. 49.

¹²² Aksoy, “Mısra”, a.g.e., s. 1.

¹²³ <https://www.lugatinaci.com/osmanlica-turkce-sozlu-k-madde-14832.html> (19.08.2019)

¹²⁴ Naci, a.g.e., s. 21.

¹²⁵ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, s. 151.

Üftâdeliğe yarışdık ammâ
Sâyem öte ben bu yana düştüm

Şeyh Gâlip

2.5. ŞAH BEYİT, BEYTÜ'L-GAZEL VE BEYTÜ'L-KASİD

Gazel ve kasidenin en güzel, diğerlerine oranla en uyumlu, en akılda kalıcı, şairin edebi sanatlarla en fazla kendini gösterdiği ve her yönüyle güzel olduğu hemen anlaşılan beyte “şah beyit” yahut “beytü'l-gazel” ve “beytü'l-kasîde” diye ayrı bir isim verilmiştir.¹²⁶

Ne yanar kimse bana âteş-i dilden özge
Ne açar kimse kapım bâd-ı sabâdan gayrı

Fuzûlî

Yok bu şehir içre senin vâsfettiğin dilber Nedîm
Bir perî-sûret görünmüş bir hayâl olmuş sana

Nedîm

Dedi ki bir iki beytü'l-kasîde kim olmuş
Anınla hazret-i sadr-ı güzîne midhat-kâr

Nedîm

Ne efsun-kâr imişsin ah ey didâr-ı hürriyyet
Esîr-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esâretten

Namık Kemal

Aşk derdiyle hoşem el çek ilâcımdan tabîb
Kılma derman kim helâkim zehri dermânındadır

Fuzûlî

¹²⁶ Akün, a.g.e., s. 83; Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 8. b., İstanbul: Dergah Yayınları 2006, s. 40.

Bir tek gazel bıraksa yeter bir gazel-serâ

Her beyti olmalı beytü'l-gazel gibi

Yahya Kemal¹²⁷

2.6. VECİZE

Vecize, az, öz; söyleyeni bilinen söz demektir. Bir fikri, bir duyguyu en az kelimeyle, en özlü şekilde anlatan sözlere vecize denir. Vecizeler kısa ve özlü oluşları bakımından atasözlerine benzese de adı bilinen bir kişi tarafından söylenmiş olmaları onları atasözlerinden ayırır. Bazı vecizeler sadece özlü söz söylemek gayesiyle müstakil olarak meydana getirildiği gibi, bir yazarın eserinin değişik yerlerinde dağınık bulunan özdeyişler de vardır.¹²⁸

Vecize ve kelâm-ı kibar olarak Türkçe adlandırabileceğimiz hikmetle mesel arasında şu farklar belirlenmiştir: Vecize çoğunlukla öğüt ve ders vermek amacıyla peygamber, filozof, düşünür, şair, edip, hatip, âlim gibi seçkin zümreye mensup bir kişi tarafından söylenmiş olan, bir hayat tecrübesini dile getiren özlü sözdür; meselin ayırıcı niteliği ise belli bir kaynaktan çıkmış olmakla birlikte zamanla yaygınlaşıp halka mal olarak anonim hale gelmesidir. Bu sebeple vecize, mesel kadar yaygın değildir ve aslında mesel vecizenin yaygınlık kazanarak anonimleşmiş şeklidir. Vecize (hikmet) daima doğru görüş içerirken mesel içermeyebilir. Vecizenin esası mâna doğruluğu, meselin esası teşbihtir. Mesel daima veciz olurken hikmet olmayabilir. Meselde amaç kanıt olarak söylenmesi, vecizenin amacı ise öğüt ve irşaddir.¹²⁹

Vecize ve atasözü ilk bakışta birbirlerine yakın gibi görünseler de aralarında ciddi farklar vardır. Atasözleri vecizelere nazaran düşünülmeden birdenbire söylenmiş sözlerdir. Bu yüzden atasözleri gücünü kusursuz kurulumu veya kesin doğruluğundan değil sade yapıları ile halkın zevkine uygunluklarından alırlar. Fakat tüm bunlara rağmen halkın gözünde çok güçlü yanları vardır. İki kişi münakaşa ettiği sırada atasözü söylemek görüşünün doğruluğunu ispat için sık sık başvurulan bir yöntemdir. Vecizelerde ise tam aksine şair, düşünmeksizin, birdenbire söylemekten kaçınır. Tüm yazdıklarını ince eleyip sık dokuyarak, etrafındaki örnekleri tam araştırarak meydana getirir.¹³⁰

Bütün atasözlerinin bir ortak yanı da manaca kesinlik olmasıdır. Hiçbir atasözünde bazen, ekseriya, az çok gibi ifadelere rastlanmaz. Vecize yazarı ise bir

¹²⁷ Bkz., N. Ziya Bakırcıoğlu, *Şah Beyitler*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2008.

¹²⁸ Adem Ceyhan, *Türk Edebiyatında Hazret-i Ali vecizeleri*, Ankara, Öncü Kitap, 2006, s. 39.

¹²⁹ İsmail Durmuş, "Mesel", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2004, C. 29, s. 293.

¹³⁰ Cenap Şahabettin, *Tiryaki Sözleri*, haz. Adem Ceyhan, İstanbul: Nesil Yayınları, 2013, s. 11.

vecizeyi oluştururken istisnasız kaide olmadığı gerçeğini göz önünde bulundurur ve bunun için sözlerinin çoğunu bir tedbirlilik payı olmak üzere bazı hafifletici kelimelerle mutlaklık ve kesinlikten kurtarır. Vecize bir özdeyiş değil daha ziyade bu yönüyle bir gözlemdir.¹³¹

En önemli farklardan biri de atasözleri anonim halk edebiyatı ürünleri içinde yer alırken, vecizeleri söyleyen kişilerin bilindik kişiler olmasıdır.¹³²

2.6.1. Kur'an-ı Kerim'den Vecizeler

Kur'an-ı Kerim'de yeni hükümler koyan, peygamber kıssalarına yer veren, tarihi bir olaydan bahseden, dünya ve ahiret hallerini karşılaştırarak anlatan, birbirinden çok farklı konulardan söz eden ayetler olduğu halde, bütün bu alanlarda gerek ifade ve nazım güzelliği gerekse fesâhat ve sağlamlık bakımından hep yüksek bir düzey bulunmaktadır. Bu, insanlar için ulaşılamaz bir derecedir. Allah kelâmı ile beşer sözünün farklılığını ortaya koymaktadır. Bir insan ne kadar becerikli olursa olsun, bütün edebî alanlarda üst düzey anlatımlar ortaya koyması düşünülemez. Oysa Kur'an-ı Kerim'de hep üst düzey bir üslup ve dinleyene beşer sözü olamayacağı hissini veren bir ahenk ve anlam derinliği vardır.¹³³

Kur'an-ı Kerim'de değişik konular üzerine söylenmiş pek çok vecize bulmak mümkündür;

Her canlı ölümü tadacaktır.¹³⁴

Her ilim sahibinin üstünde bir bilen vardır.¹³⁵

Yeryüzündeki her şey fanidir.¹³⁶

Allah'tan geldik ve O'na döneceğiz.¹³⁷

De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?¹³⁸

¹³¹ Şahabettin, a.g.e., s. 11.

¹³² Şahabettin, a.g.e., s. 10.

¹³³ Sadık Kılıç, *Kur'an Dildeki Sonsuz Mucize*, İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2003, s. 54.

¹³⁴ Âli İmran, 3/185, وَمَا الْحَيَاةُ إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ “Her canlı ölümü tadacaktır. Ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete sokulursa gerçekten kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı, aldatici metâdan başka bir şey değildir.” Altuntaş, a.g.e., s.73.

¹³⁵ Yusuf, 12/76, فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ آخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وِعَاءِ آخِيهِ كَذَلِكَ كِنْدًا لِيُؤَسِّفَ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلَّا أَنْ يَنْبِئَهُ اللَّهُ نَفْسَهُ فَتَرْتَفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ “Bunun üzerine Yûsuf, kardeşinin yükünden önce onların yüklerini aramaya başladı. Sonra su kabını kardeşinin yükünden çıkardı. İşte biz Yûsuf'a böyle bir plan öğrettik. Yoksa kralın kanunlarına göre kardeşini alıkoyamazdı. Ancak Allah'ın dilemesi başka. Biz dilediğimiz kimsenin derecelerini yükseltiriz. Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır.” Altuntaş, a.g.e., s.243.

¹³⁶ Rahman, 55/26, كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ “Yeryüzünde bulunan her canlı yok olacaktır.” Altuntaş, a.g.e., s.531.

¹³⁷ Bakara, 2/156, الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ “Onlar; başlarına bir musibet gelince, “Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz” derler.” Altuntaş, a.g.e., s. 23.

İşlerin sonu ancak Allah'a varır.¹³⁹

2.6.2. Hadis-i Şerifler'den Vecizeler

Bilindiği gibi Hz. Peygamber'in pek çok hadisi "cevâmiü'l-kelim" yani az söz ile çok fazla manayı ihtiva eden edebi vecizelerdir. Peygamber Efendimiz "Ben cevâmiü'l-kelim ile gönderildim"¹⁴⁰, "Bana cevâmiü'l-kelim verildi"¹⁴¹ hadisleriyle bizzat kendisi, tıpkı vecizelerde olduğu gibi az söz ile çok manayı ifade etme yeteneğinin kendisine verildiğini bize söylemektedir. Efendimizin veciz sözlerinden birkaç örneği burada sıralayalım;

أَحَبُّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ

Okunuşu: Ehibbe linnâsi mâ tuhibbu li nefsike.

Anlamı: Kendin için istediğini insanlar için de iste.¹⁴²

حُبُّكَ الشَّيْءِ يُعْمِي وَيُبْصِمُ

Okunuşu: Hubbuke'ş-şey yu'mî ve yusimmu.

Anlamı: Bir şeyi sevmen, (seni) kör ve sağır eder.¹⁴³

مَا مِنْ شَيْءٍ أَنْقَلَ فِي الْمِيزَانِ مِنْ حُسْنِ الْخُلُقِ

Okunuşu: Mâ min şey'in eskalü fi'l- mîzâni min hüsnî'l-huluk.

Anlamı: Mizanda güzel ahlaktan daha ağır hiçbir şey yoktur.¹⁴⁴

لَا يُلدَعُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرِ مَرَّتَيْنِ

Okunuşu: Lâ yüldeğü'l mu'minu min cuhrin merrateyni.

Anlamı: Mü'min bir delikten iki defa ısırılmaz.¹⁴⁵

¹³⁸ Zümer, 39/9, **أَمَّنْ هُوَ فَايْتُ أَنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْأَجْرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ**, (Böyle bir kimse mi Allah katında makbuldür,) yoksa gece vakitlerinde, secde halinde ve ayakta, ahiretten korkarak ve Rabbinin rahmetini umarak itaat ve kulluk eden mi? **De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?** Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar." Altuntaş, a.g.e., s.458.

¹³⁹ Lokman, 31/22, **وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ**, "Kim iyilik yaparak kendini Allah'a teslim ederse, şüphesiz en sağlam kulpa tutunmuştur. **İşlerin sonu ancak Allah'a varır.**" Altuntaş, a.g.e., s. 412.

¹⁴⁰ Buhârî, "Cihâd", 122, "Ta'bir", 22, "İ'tisâm", 1; Müslim, "Mesâcid", 6.

¹⁴¹ Müslim, Mesâcid", 5, 7-8, "Eşribe", 71.

¹⁴² Ahmet Hamdi Akseki, *Peygamberimizin Vecizeleri*, İstanbul: Matbaai EbuZZiya, 1945, s. 56.

¹⁴³ Akseki, a.g.e., s. 85.

¹⁴⁴ Akseki, a.g.e., s.121.

¹⁴⁵ Buhârî, "Edeb", 83; Müslim, "Zühd" 63.

2.6.3. Hulefâ-yı Raşidînden Vecizeler

İslam dini inancına göre dinin iki ana kaynağı Kur'an ve Sünnettir. İnancımıza göre bu iki ana kaynaktan sonra İslam'ın yayılmasına katkı sağlayan, Hz. Peygamberi canları pahasına koruyan ve onun saflarında yer alan, vefatından sonra da onun izinden giderek İslam dininin bugünlere kadar gelebilmesini sağlayan İslam büyüklerinin vecizeleri de ayrı bir önem taşır.

Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) de o dönemde şiirin sadece edebi bir faaliyet olmadığı kitleleri kolaylıkla harekete geçirebilecek bir gücünün olduğunu farkındaydı. O dönemde şairin cephe gerisinde veya savaş meydanında söylediği şiirler o gruba psikolojik üstünlük kazandırıyor ve onları cesaretlendiriyordu. Aynı şekilde İslam davasını bertaraf etmek için her fırsatı değerlendiren müşrikler bu yolu da denemekten geri durmuyorlardı. Buna karşı koymak için efendimiz Müslüman şairleri desteklemiş ve onları teşvik etmiştir. Kureyşli şairlerin kendisine ve müminlere yönelik hicivlerinden bunalan efendimiz Müslümanlara hitaben: “Allah'ın elçisine silahlarıyla yardım edenleri dilleriyle yardımdan alıkoyan nedir?” diye seslenmiş, peygamber şairi olarak anacağımız Hassân b. Sâbit çağrı sonrasında “Ben varım” demiş ve bu vazifeyi yüklenmiştir. Bu olay efendimizin etkili ve akılda kalıcı söz söylemeye verdiği önemi ve teşviği gösterir.¹⁴⁶

Nasıl ki Hz. Peygamber'in mübarek sözleri; kırk hadis, yüz hadis, iki yüz elli hadis, beş yüz hadis olarak yaygınlaşmış ve İslam toplumu bundan faydalanmışsa, buna benzer bir tarzda İslam'ın ilk dört halifesi olan Hz. Ebubekir'in, Hz. Ömer'in, Hz. Osman'ın, Hz. Ali'nin de sözleri bir araya getirilmiştir. Hepsi bir arada “Sâd Kelime-i Çehâr Yâr-ı Güzîn” adı altında bazen müstakil kitap ve bazen kitap içinde bir bölüm olarak istinsah edilmiş hatta şerhleri yapılmıştır. Hz. Peygamber'in hadislerinden yüz hadis derleyenlerin bu işten maksatları ne ise dört büyük halifenin yüz sözünü derleyenlerin de maksatları onlardan farklı olmasa gerektir.¹⁴⁷

Hulefâ-yı Raşidîn'in vecizelerini toplayan bu eserler bir yönü ile dini diğer yönü ile de edebîdir. Ahlakî ve ictimaî yönü de mevcuttur. Halk kitlelerini müspet anlamda etkilemeyi başaran bu tür eserler aynı zamanda İslami Türk Edebiyatı'nın da halk içinde kök salmasına katkı sağlamıştır. Dört büyük halifeye nispet edilen bu vecizeler sadece Türklerin değil bütün Müslüman kavimlerin edebiyatlarında asırlarca süregelmiştir.¹⁴⁸

Hz. Ebubekir'den Vecizeler

¹⁴⁶ Abdullah Salahaddîn-i Uşşâkî, *Hz. Ali Divânı Tercümesi*, haz. Ali Öztürk, Ankara: Araştırma Yayınları, 2013, s.10.

¹⁴⁷ Hikmet Özdemir, *Hz. Ebubekir'in 100 Veciz Sözü*, İstanbul: Çelik Yayınevi, 2013, s. 8.

¹⁴⁸ Özdemir, *Hz. Ebubekir'in 100 Veciz Sözü*, s. 9.

Tevbe Suresi 40. ayette “Eğer siz ona (Peygamber’e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke’den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti”¹⁴⁹ diye bahsedilen efendimiz (s.a.v.) ile birlikte iki kişiden biri olan Hazreti Ebubekir’i konu alan dini kitapların hemen hepsinde o güvenilir bir yoldaş, savaşta en önde olan bir İslam neferi, tevazu abidesi, hayır yapanların her zaman en önde gideni olduğu kadar büyük bir halife ve eşsiz bir komutandır.

Efendimizin vefatından sonra “Halifetü Resulillah” olarak anılarak İslam coğrafyasının ilk halifesi olan Hazreti Ebubekir’in sözleri de tıpkı efendimizin sözlerinin toplandığı gibi çeşitli eserlerde toplanmıştır.

أَصْلِحْ نَفْسَكَ يُصْلِحْ لَكَ النَّاسُ

Okunuşu: Aslih nefseke yuslih leke’n-nâsü.

Anlamı: Kendini düzelt yoksa halk seni düzeltir.¹⁵⁰

أَنَا الْخَلِيفَةُ بَعْدَهُ

Okunuşu: Ene’l- halifetü ba‘dehû.

Anlamı: Ben onun (Hz. Muhammed’in) yerini dolduramayan bir halefiyim¹⁵¹

ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كُنَّ عَلَيْهِ: الْبَغْيُ وَالنُّكْتُ وَالْمَكْرُ

Okunuşu: Selasün men küne fihi küne ‘aleyhi: el-Bağyü ve’n-nüksü ve’l-mekrü.

Anlamı: Şu üç huy; azgınlık, döneklik, düzensizlik bir kimsede bulunursa, bunların zararlarını yine kendisi görür¹⁵²

لَيْسَ مَعَ الصَّبْرِ مُصِيبَةٌ وَلَا مَعَ الْجَرَاعِ فَايِدَةٌ

Okunuşu: Leyse me‘a’s-sabri musibetün ve lâ mea‘l-ceze‘i fâidetün.

¹⁴⁹ Tevbe, 9/40, *إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِي إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا*, **Eğer siz ona (Peygamber’e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke’den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti.** Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, “Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber” diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah’ın sözü ise en yücedir. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Altuntaş, a.g.e., s. 192.

¹⁵⁰ Mehmet Yılmaz, *Dört Halifeden Vecizeler Sözlüğü*, İstanbul: Şule Yayınları, 2003, s. 14.

¹⁵¹ Yılmaz, a.g.e., s. 14.

¹⁵² Yılmaz, a.g.e., s. 29.

Anlamı: Sabırda musibet, tahammülsüzlükte fayda yoktur.¹⁵³

لَا تَجْعَلْ سِرَّكَ مَعَ عَلَانِيَتِكَ فَيَمْرَجَ أَمْرُكَ

Okunuşu: Lâ tec‘al sirreke me‘a ‘alâniyyetike feyemrace emruke.

Anlamı: Sırrını açığa vurma, sonra işlerin karışır.¹⁵⁴

أَحْسِنُ صُحْبَةَ مَنْ صَحَبَكَ وَلْيَكُونُوا عِنْدَكَ فِي الْحَقِّ سَوَاءً

Okunuşu: Ahsin suhbete men sahibeke ve‘l-yekûnû ‘indeke fi‘l-hakki sevâen.

Anlamı: Dostuna dost ol ve bütün arkadaşlarını hak hukuk konusunda eşit tut¹⁵⁵

إِنَّقُوا دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ

Okunuşu: İttekû da‘vete‘l-mazlûmi.

Anlamı: Mazlumun bedduasından korkunuz.¹⁵⁶

Hiz. Ömer’den Vecizeler

Hazreti Peygamber (s.a.v.) Efendimiz duasında: “Allah’ım şu iki adamdan - Ebu Cehil ve Ömer b. Hattab’dan- sana sevimli olanla İslamı güçlendir” buyurmuştur. Daha sonra Hiz. Ömer onu öldürmek üzere kılıcına sarılarak çıktığı yolda hidayet bulduğunda “O iki kişiden Allah’a sevimli olan Ömer’dir” buyurarak memnuniyetini ve sevincini ifade etmiştir. Çıktığı birkaç seriyye dışında İslamla müşerref olduktan sonra Hiz. Peygamberin yanından hiç ayrılmayan Hiz. Ömer, Hiz. Ebubekir’in vefatından sonra da İslam coğrafyasının ikinci halifesi olmuş ve Emirü‘l-mü’minin olarak anılmıştır.

“Züheyr, Nabiga ve Abde gibi tanınmış şairlerin şiirlerini gençliğinden beri dikkatle dinlediği rivayet edilen Hiz. Ömer’in bunları okuduğu, birçoğunu ezberlediği, halifeliği döneminde kabilelere ait divanların derlenmesini istediği bilinmektedir.”¹⁵⁷ Ömer b. Hattab’ın en meşhur lakabı “Faruk”tur. Hak ile batılı birbirinden ayıran demektir. Öyleki Hiz. Ömer’in bir takım görüşleri daha sonra Kur’an-ı Kerim ile desteklenmiştir. Buna Muvafakât-ı Ömer denilmektedir.¹⁵⁸

¹⁵³ Özdremir, *Hiz. Ebubekir’in 100 Veciz Sözü*, s. 49.

¹⁵⁴ Özdremir, *Hiz. Ebubekir’in 100 Veciz Sözü*, s. 103.

¹⁵⁵ Manastırlı Rif‘at Bey, *Dört Halifeden İnciler*, haz. İdris Güzelyurt, İstanbul: Beyan Yayınları, 2017, s. 19; Yılmaz, a.g.e., s. 13.

¹⁵⁶ Manastırlı Rif‘at, a.g.e., s.19; Yılmaz, a.g.e., s. 21.

¹⁵⁷ Özdremir, *Hiz. Ömer’in 100 Sözü*, s. 39.

¹⁵⁸ Özdremir, *Hiz. Ömer’in 100 Sözü*, s. 35.

Tıpkı Hz. Ebubekir'in sözleri toplandığı gibi lakabı hak ile bâtılı birbirinden ayıran anlamında "Faruk" olan Hz. Ömer'in de vecizeleri toplanarak eser haline getirilmiştir.

آخِ الْإِخْوَانَ عَلَى الْتَّقْوَى

Okunuşu: Âhi'l-ihvâne 'ale't-takvâ.

Anlamı: Allah'a karşı sorumluluk bilincinde olanları dost edin.¹⁵⁹

إِيَّاكُمْ وَلَعْنِ الْأَرْضِ

Okunuşu: İyyâküm vela'ne'l-arzi.

Anlamı: Asla yere/toprağa lanet etmeyin.¹⁶⁰

أَحْلَمُ النَّاسِ مَنْ عَفَا عَمَّنْ ظَلَمَهُ

Okunuşu: Ahlemü'n-nâsi men 'afâ 'ammen zalemehû.

Anlamı: İnsanların en ağırbaşlı ve sakini, kendisine kötülük edeni affedendir.¹⁶¹

إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا حَبَّبَهُ إِلَيْ خَلْقِهِ

Okunuşu: İnnellâhe izâ ehabbe abden habbebehû ilâ halkihî

Anlamı: Allah sevdiği kulu kullarına da sevdirebilir.¹⁶²

تَفَقَّهُوا قَبْلَ أَنْ تُسَوِّدُوا

Okunuşu: Tefekkahû kable en tüsevvedû

Anlamı: Evlenmeden önce ilim öğrenin.¹⁶³

أَعْقَلُ النَّاسِ أَعَذَّرُهُمُ لِلنَّاسِ

Okunuşu: A'kalü'n-nâsu a'zeruhum linnâsi.

Anlamı: İnsanların en akıllısı özrü kabul edenlerdir.¹⁶⁴

¹⁵⁹ Yılmaz, a.g.e., s. 35.

¹⁶⁰ Manastırlı Rif'at, a.g.e., s.65; Yılmaz, a.g.e., s. 53.

¹⁶¹ Yılmaz, a.g.e., s. 35.

¹⁶² Yılmaz, a.g.e., s. 47.

¹⁶³ Hikmet Özdemir, *Hz. Ömer'in 100 Veciz Sözü*, İstanbul: Çelik Yayınevi, 2013, s. 65.

¹⁶⁴ Özdemir, *Hz. Ömer'in 100 Veciz Sözü*, s. 123.

Hz. Osman'dan Vecizeler

Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in ardından İslam'ın üçüncü halifesi olarak istişare sonucu seçilen kişi Hz. Osman b. Affan olmuştur.

Hz. Osman'ın peygamberimizin çok yakınında bulunması, iki kızını -Rukıyye ve Ümmü Gülsüm- onunla nikâhlanması ve dünyada iken cennetle müjdelenmesi sebebi ile birçok eserde ona yer verilmiş, Kur'an okurken şehit edilmesi üzerine mersiye yazılmıştır.¹⁶⁵

Hz. Peygamber'in önce kızlarından Rukıyye ile evlendirdiği, Rukıyye vefat edince diğer kızı Ümmü Gülsümle nikahladığı Osman b. Affan'a iki nur sahibi anlamında "Zinnureyn" lakabı verilmiştir. Efendimiz'in Ümmü Gülsüm'ün de vefat etmesinin ardından üzerine evleneceği başka bir kızı olsa onu da vereceğini söylemesi¹⁶⁶ ve onun hakkında "*Kendisinden meleklerin hayâ ettiği bir kimseden ben hayâ etmeyeyim mi?*"¹⁶⁷, "*Her peygamberin cennette bir refiki vardır. Benim refikim de Osman'dır*"¹⁶⁸ hadislerinin bize ulaşması Hz. Osman'ın Hz. Peygamber ve İslam'daki makamını bizlere göstermektedir.

Hz. Osman'ın vecizeleri ve sözleri de yüzyıllar boyunca aynı amaçla bir araya toplanmış ve Müslümanların istifade etmesi sağlanmıştır.

بَلَغَ أُمُورُ النَّاسِ فَوْقَ قَدْرِهِ

Okunuşu: Belega umûru'n-nâsi fevka kadrihî.

Anlamı: İnsanların işleri miktarından ileriye geçti.¹⁶⁹

إِيَّاكُمْ وَالْحَمْرَ فَإِنَّهَا مِفْتَاحُ الشُّرُورِ

Okunuşu: İyyâkum ve'l-hamra feinnehâ miftâhu's-şurûr.

Anlamı: İçkiden sakının; zira, içki bütün şerlerin anahtarıdır.¹⁷⁰

أَبْلَعْتُ الرَّائِعَ مَسْقَاتَهُ

Okunuşu: Eblagtü'r-râti'a maskâtehû.

Anlamı: Oburu su başına getirdim. (Hırsız bağa bekçi yaptım.)¹⁷¹

إِنِّي لَأَسْتُ بِمِيرَانٍ لَا أَعُولُ

¹⁶⁵ Hikmet Özdemir, *Hz. Osman'ın 100 veciz sözü*, İstanbul: Çelik Yayınevi, 2003, s. 21.

¹⁶⁶ Özdemir, *Hz. Osman'ın 100 veciz sözü*, s. 23.

¹⁶⁷ Müslim, "*Fezâ'ilü's-sahabe*", 26.

¹⁶⁸ Tirmizi, "*Menâkıb*", 19; İbni Mace, "*Mukaddime*", 11.

¹⁶⁹ Özdemir, *Hz. Osman'ın 100 veciz sözü*, s. 87.

¹⁷⁰ Özdemir, *Hz. Osman'ın 100 veciz sözü*, s. 119.

¹⁷¹ Manastırlı Rif'at, a.g.e., s. 37; Yılmaz, a.g.e., s. 91; Özdemir, *Hz. Osman'ın 100 Veciz Sözü*, s. 101.

Okunuşu: İnnî lestü bi-mîzânin lâ e‘ûlü.

Anlamı: Ben şaşmaz bir terazi değilim.¹⁷²

تَاجِرُوا اللَّهَ تَرْتَبُوا

Okunuşu: Tâciru’llâhe terbahû.

Anlamı: Allah için alışveriş ediniz, kazançlı çıkınız.¹⁷³

مَا رَأَيْتُ مَنْظَرًا إِلَّا وَالْقَبْرُ أَفْطَعُ (أَفْضَحُ) مِنْهُ

Okunuşu: Mâ raeytü manzaran illâ ve’l-kabru efza‘u (efdahu) minhü.

Anlamı: Mezardan daha korkunç bir manzara görmedim.¹⁷⁴

Hz. Ali’den Vecizeler

Hazreti Ali Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed’in (s.a.v.) amcasının oğlu ve damadı olmasının yanında İslamı çocuk yaşta kabul edenlerin de ilkidir. İlmî ve cesareti ile sahabe arasında temâyüz etmiştir. Diğer üç raşid halifeden farklı olarak Hz. Ali’nin sözleri, hutbeleri ve şiirleri toplanarak yazıya geçirilmiştir. Bahsi geçen kültürel birikim ilk başta şifahi bir şekilde varlığını devam ettirirken, daha sonraları yazıya aktarılmış ve o kaynaklar bu güne kadar ulaşmıştır. Arap ve Fars edebiyatlarında geniş yer bulan Hz. Ali’nin edebî mirası, Türk edebiyatında da ilgiye mazhar olmuştur. Sadece edebî mirası ile değil siyasi kişiliği, ilmi, cesareti, feraseti ile dini edebiyatımızın en önemli şahıslarından biri olmuştur. Onun hayatı, fazîletleri, peygamber efendimize olan derin muhabbeti ve bağlılığı, onun soyundan olması ve soyunun onunla devam etmesi, edip ve şairlerimize bitmez tükenmez bir ilham kaynağı olmuştur.¹⁷⁵

لَا تَنْظُرْ إِلَى مَنْ قَالَ وَانظُرْ إِلَى مَا قَالَ

Okunuşu: Lâ tenzur ilâ men kâle ve’nzur ilâ mâ kâle

Anlamı: Söyleyene bakma söylenen şeye bak.¹⁷⁶

قَلْبُ الْأَحْمَقِ فِي فَمِهِ

لِسَانُ الْعَاقِلِ فِي قَلْبِهِ

Okunuşu: Kalbü’l-ahmaki fî femihî

¹⁷² Manastırlı Rif’at, a.g.e., s. 39; Yılmaz, a.g.e., s. 96; Özdemir, *Hz. Osman’ın 100 Veciz Sözü*, s. 123.

¹⁷³ Yılmaz, a.g.e., s.103, Özdemir, *Hz. Osman’ın 100 Veciz Sözü*, s.45; Manastırlı Rif’at, a.g.e., s. 40.

¹⁷⁴ Yılmaz, a.g.e., s.101; Özdemir, *Hz. Osman’ın 100 Veciz Sözü*, s.55; Manastırlı Rif’at, a.g.e., s. 42.

¹⁷⁵ Abdullah Salahaddîn-i Uşşâkî, a.g.e., s. 8.

¹⁷⁶ Reşidüddin Vatvat, *Hazret-i Ali’nin Yüz Sözü*, çev. Hocazâde Abdülaziz Efendi, haz. Adem Ceyhan, 2. b., İstanbul: Buhara Yayınları, 2011, s. 148; Ceyhan, *Türk Edebiyatında Hazreti Ali Vecizeleri*, s. 473.

Lisânü'l- 'âkılı fi kalbihî

Anlamı: Ahmağın kalbi ağzında

Akıllının dili, kalbindedir.¹⁷⁷

وَإِيَّاكَ يَوْمًا أَنْ تُمَارِحَ جَاهِلًا فَتَنْقَى الَّذِي لَا تَشْتَهِي حِينَ تَمْرَحُ

Okunuşu: Ve iyyâke yevmen en tumâziha câhilen fe-telka'lezi lâ teştehî hîne temzehu.

Anlamı: Cahille sakın şakalaşma! Dili zehirli olduğundan gönlünü yaralar.¹⁷⁸

أَدَبُ الْمَرْءِ خَيْرٌ مِنْ ذَهَبِهِ

Okunuşu: Edebü'l-mer'i hayrun min zehebihî.

Anlamı: İnsanın edep sahibi olması, altın sahibi olmasından daha iyidir.¹⁷⁹

النَّاسُ نِيَامٌ فَإِذَا مَاتُوا انْتَبَهُوا

Okunuşu: en-Nâsu niyâmün feizâ mâtû intebehû.

Anlamı: İnsanlar uykudadır; öldükleri zaman uyanırlar.¹⁸⁰

الْمَرْءُ (النَّاسُ) عَدُوٌّ مَا جَهِلُوا

Okunuşu: el-Mer'u [en-Nâsu] 'aduvvu mâ cehilû.

Anlamı: Kişi (İnsanlar), bilmediğine düşmandır.¹⁸¹

مَنْ كُنَّ فِكْرُهُ فِي الْعَوَاقِبِ لَمْ يَشْجَعْ

Okunuşu: Men kesüra fikrühû fi'l-'avâkıbi lem yeşcü'

Anlamı: Sonuçları çok düşünen cesur olamaz.¹⁸²

“İlk üç halifeye nisbet edilenlere nazaran Hz. Ali'nin vecizelerini içine alan eserlerin daha fazla olmasının sebebi, onun çocukluk çağından itibaren yıllarca Hz. Peygamberin evinde ve daha sonra da hayatı boyunca yakınında bulunmasından başka,

¹⁷⁷ Vatvat, a.g.e., s. 179.

¹⁷⁸ Ahmet Raşid, *Hazreti Ali'nin şiir ve vecizelerinden seçmeler*, haz. Adem Ceyhan, İstanbul: Buhara Yayınları, 2010, s. 31.

¹⁷⁹ Muallim Nâcî, *Emsâl-i Ali Hazret-i Ali'nin Hikmetli Sözleri*, haz. Adem Ceyhan, İstanbul: Buhara Yayınları, 2011, s. 77.

¹⁸⁰ Ceyhan, *Türk Edebiyatında Hazreti Ali Vecizeleri*, s. 473.

¹⁸¹ Ceyhan, *Türk Edebiyatında Hazreti Ali Vecizeleri*, s. 475.

¹⁸² Ceyhan, *Türk Edebiyatında Hazreti Ali Vecizeleri*, s. 478.

Hz. Ebûbekir, Ömer ve Osman'ın hilâfetleri sırasında ilmî çalışmaya daha çok zaman bulabilmesiyle alâkalıdır. Hz. Ebubekir, Ömer ve Osman'ın vecizeleri, tesbit edebildiğimiz kadarıyla, hemen hemen, Reşîdüddin Vatvat'a ait Arapça-Farsça izahlı kitapların Türkçe çeviri ve şerhlerinden ibaret olup Hz. Ali sözlerine dair eserlere nazaran daha az sayıdadır."¹⁸³

2.6.4. Diğer Din Büyüklerinden Vecizeler

İslam terbiyesiyle yetişmiş pek çok büyük insan kendinden sonra gelenlere birikimlerini, tecrübelerini, yaşamışlıklardan çıkardığı ve başkasının içerisinde bulunmasını istemediği yahut istediği durumları vecize söyleyerek gelecek nesillere aktarmışlardır, bunlara kalam-ı kibar yani büyüklerin sözleri de denilmektedir. Bunlar yekûn olarak az görünse de mana olarak çok şey ifade eden sözlerdir.

Doğru yolu bulmak, ibret almak, hayatın gayesine uygun yaşamak ve bu yol sonunda hakikate kavuşmak isteyenler, Kur'an-ı Kerim'le Cenab-ı Allah'ın emirlerini hadisler yoluyla Hz. Muhammed'in (s.a.v.) örnek hayatını, kalam-ı kibar ile de İslam dünyasında yetişen kanaat önderlerinin öğütlerini öğrenip onlardan dünyaları ve ahiretleri için istifade etmeye çalışırlar.¹⁸⁴

İnsan kalbi iyiliğini gördüğü kimseyi sevmek, fenalığını gördüğü kimseyi sevmemek için yaratılmıştır.¹⁸⁵

Hazret-i Ayşe

Bir kimse bir kimse hakkında fena şeyler düşünür, fakat bunu herkese söyleyip ifşa etmezse bundan dolayı günaha girmez.¹⁸⁶

İmam-ı Azam Ebu Hanife

Sana başkasından dedikodu getiren senden de başkasına dedikodu götürür.¹⁸⁷

İmam Şafî

Ayıp ve kabahatten korkmayan ile düşüp kalkmak, kıyamet gününde insana utanç olur.¹⁸⁸

İmam Şafî

Güneşin varlığına delil yine güneştir. Eğer sana delil lazımsa ondan yüzünü çevirme.¹⁸⁹

¹⁸³ Ceyhan, *Türk Edebiyatında Hazreti Ali Vecizeleri*, s. 40.

¹⁸⁴ H. Cemaleddin İnanır, *Kelam-ı Kibar*, İstanbul: Bolayır Yayınevi, 1966, s. 3-4.

¹⁸⁵ İnanır, a.g.e., s. 18.

¹⁸⁶ İnanır, a.g.e., s. 19.

¹⁸⁷ İnanır, a.g.e., s. 21.

¹⁸⁸ İnanır, a.g.e., s. 22.

Hazret-i Mevlana

Belaya her mü'min sabredebilir, nimete ancak sıddık olan.¹⁹⁰

İmam Gazalî

Uyumayı kabre, rahatı sırat köprüsüne, övülmeyi amellerin tartılma zamanına ve arzuları cennete tehir et.¹⁹¹

Ebu Turab Nahşebî

Fütüvvet rabbin için nefesine karşı hasım olmandır.¹⁹²

Muhammed b. Ali Tirmizî

Düşmanlarıyla düşüp kalkan dosttan vazgeç.¹⁹³

Şeyh Sa'dî

İstedigin olmuyorsa olacağı iste.¹⁹⁴

Nuşirevan-ı Âdil

Üç şey şükür alametidir, bir nimete mazhar olduğunda kardeşleri ile paylaşmak için yakınlaşma, ihtiyaçları gidermeyi ganimet bilmek, ihsana karşı Allah'a yaptığı şükürün az olduğunun farkında olmak.¹⁹⁵

Zünnûn-ı Mısrî

Muhabbet sevenin sıfatlarının gidip yerini sevilenin sıfatlarının almasıdır.¹⁹⁶

Cüneyd Bağdadî

Yalan iki yerde fena değildir. Zalimlerin şerrini defetmede ve ara bulmada.¹⁹⁷

Cafer Sadık

Dünya senin bineğindir. Eğer ona hâkim olur, binersen seni yükleyip taşır, eğer hakim olmazsan o sana biner ve seni ezer, öldürür.¹⁹⁸

Hasan-ı Basrî

¹⁸⁹ İnanır, a.g.e., s. 28.

¹⁹⁰ İnanır, a.g.e., s. 29.

¹⁹¹ Feyzullah Erel, *Kelam-ı Kibar "Velilerin Sözleri"*, İstanbul: İdealist Düşünce, 2014, s. 21.

¹⁹² Erel, a.g.e., s. 26.

¹⁹³ İnanır, a.g.e., s. 38.

¹⁹⁴ İnanır, a.g.e., s. 41.

¹⁹⁵ Erel, a.g.e., s. 28.

¹⁹⁶ Erel, a.g.e., s. 33.

¹⁹⁷ İnanır, a.g.e., s. 54.

¹⁹⁸ İnanır, a.g.e., s. 57.

Yediğin helal ve temiz olsun da zararı yok gece namazı kılma, gündüz nafile oruç tutma.¹⁹⁹

İbrahim Edhem

Tarikat, velilik, evliya olma derecesi dededen babadan kimseye miras kalmaz, çalışmakla, ibadetle, gözyaşı dökmekle, müminleri sevmekle olur.²⁰⁰

Ahmed Rufai

Allah'ı gafiller için de zikret.²⁰¹

El- Furafisa

2.7. AFORİZMA

İslam toplumlarında mısra-ı berceste, azâde, müfred gibi türlerin batı medeniyetindeki yansımaları aforizmalardır. Anlatılmak istenilen bir duygu veya düşünceyi olabilecek en kısa ve kesin şekliyle anlatan bunun yanı sıra atasözünden farklı olarak genellikle kim tarafından söylendiği belli olan sözlere aforizma denir.

Bazı aforizmalar:

Bize olumsuz davranışlar öğretilir, olumlu davranışlar zaten içimizdedir.²⁰²

Franz Kafka

Şiir yazarken, parlak bir düşünceyi yaratan esin perisi değil, esin perisini harekete geçiren parlak düşüncedir.²⁰³

Cesare Pavese

Yapmasını bilmeden bir işi üzerine almak cemiyete hıyanettir. Bilgisiz güzel niyetler, nihayetsiz fenalıklar yapabilir.²⁰⁴

Bu hayatın hazları, bu hayatın hazları değildir, bizim bir üst yaşama tırmanma korkumuzun hazzıdır, bu hayatın acıları, bu hayatın acıları değildir, bu korku yüzünden kendi acılarımızdır.²⁰⁵

¹⁹⁹ Erel, a.g.e., s. 118.

²⁰⁰ Erel, a.g.e., s. 170.

²⁰¹ Erel, a.g.e., s. 220.

²⁰² Franz Kafka, *Aforizmalar*, çev. Ahmet Serinkan, İstanbul: İskele Yayıncılık, 2018, s. 41.

²⁰³ İsmail Biçer, *Şiir Dediğin Aforizmalar*, İstanbul: Sanat Dükkanı Yayıncılık, s. 17.

²⁰⁴ Akil Muhtar Özden, *1877 - 1949 Vecizeleri, Aforizma*, düz. Ahmet Süheyl Ünver, Saffet Kızıldağı, Nezihe Ayaydın, İstanbul: İsmail Akgun Matbaası, 1949, s. 48.

²⁰⁵ Kafka, a.g.e., s. 108.

Franz Kafka

Kulağa gelen müzik tekse de,
Onu oluşturan notalar farklıdır.²⁰⁶

Halil Cibran

Su kaynaklarımız doluyken, susuz kalırsam diye korkulara kapılmak en
giderilemeyecek susuzluk değil de nedir?²⁰⁷

Halil Cibran

Güneşin gezegenleri selamlamaya durduğu,
Seni dünyaya ödüş veren gündeki gibi,
Varsın ve durmaksızın büyüdün o günden beri,
Dünyaya adım atarken uyduğun yasa gereği.
Böyle olmalısın, kaçamazsın kendinden,
Bunu söyledi kâhin kadınlar, peygamberler bunu söyledi:
Ne zaman parçalayabilir, ne de herhangi bir güç,
Yaşayarak kendini geliştiren, belirlenmiş biçimi.²⁰⁸

Goethe

Yalnız bir yaşamı sürekli aradım
(Dere, tarla ve orman tanıktır buna)
Işığın yolunu bulmamda yararı dokunmayan,
O budala kafalardan kaçarak.²⁰⁹

Petrarca

Adaletsizlik eden kişi adaletsizliğe uğrayan kişiden daha mutsuzdur.²¹⁰

Demokritos

İnsanın nasıl yaşaması üzerine düşünmemesi, onun değersiz ve dolayısıyla
mutsuz bir hayat sürmesiyle eş anlamlıdır.²¹¹

Sokrates

²⁰⁶ Halil Cibran, *Aforizmalar*, çev. Orhan Düz, İstanbul: İlgü Kültür Sanat Yayıncılık, 2017, s. 239.

²⁰⁷ Cibran, a.g.e., s. 95.

²⁰⁸ Arthur Schopenhauer, *Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar*, çev. Mustafa Tüzel, 17. b., İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017, s. 9.

²⁰⁹ Schopenhauer, a.g.e., s. 139.

²¹⁰ Cevdet Kılıç, *Felsefe Diyarından Hikmet Yurduna Bilgelik Hikayeleri*, 95.b., İstanbul: İnsan Yayınları, 2013, s. 321.

²¹¹ Kılıç, a.g.e., s. 45.

2.8. ESERİN TANITIMI

Sa'dî tarafından tertip edilen bu eser 48 sayfadan oluşmaktadır. Hicri 1325 yılında "Artin Asaduryan ve Mahdumları" matbaasında basılmıştır. Sayfa sayısından da anlaşılacağı üzere hacimsiz bir eserdir. Kapak sayfasının en üstünde mürettibinin yani Sa'dî'nin ismi yer alır. Onun altında eserin içeriğine ve amacına uygun bir başlık olan "İrsâl-i mesel ve tezyîn-i cümel için îrâdî mümkün olan berceste mısralar ve güzide beyitler" yazısı gelir. Akabinde Arapça 'kederi bırak, safâyı al' anlamında bir söz ile berceste mısra söyleyebilmenin önemini gösteren Koca Ragıp Paşa'nın meşhur 'Eğer maksud eserse mısra-ı berceste kâfidir.' mısrası verilmiştir. En alt kısımda ise basıldığı matbaa ve basım tarihi yer almaktadır.

Sa'dî ifade bölümü olarak adlandırdığı, eserin bir cümlelik mukaddimesinde eseri neden tertip ettiğini açıklamıştır. Kendi zamanında matbuat âleminde berceste mısra ve beyit kullanımının iyice adet haline geldiğini, bu sebepten dolayı eski ve yeni şairlerden seçtiği 164 mısra ve 170 güzide beyti edebî zevk sahiplerine sunduğunu dile getirmiştir. Mürettibin bu bölümde verdiği mısra ve beyit sayıları ile eserin içerisinde bulunan mısra ve beyit sayıları arasında küçük de olsa fark vardır. Eserin ilk kısmını oluşturan berceste mısraların sayısı 165 tir. İkinci kısmında ise 150 si beyit 8 i kıta olmak üzere sayı toplamda 158 yapmaktadır. Ayrıca bu 152 beyitin son 22 tanesi Tevfik Fikret'in 'Sis' manzumesine aittir.

Eser iki bölüme ayrılmış ve bölümler kendi içerisinde son harflerine göre alfabetik sıraya konulmuştur. Atasözü gibi kullanıma sahip mısraların bulunduğu birinci bölümün alfabetik sıraya göre dağılımı şöyledir: Elif (ا) 5, be (ب) 4, te (ت) 11, se (ث) 4, cim (ج) 2, ha (ح) 2, hı (خ) 2, dal (د) 7, zel (ذ) 1, ra (ر) 40, ze (ز) 20, sin (س) 1, şın (ش) 1, sad (ص) 1, dad (ض) 1, zı (ظ) 1, ayın (ع) 1, gayın (غ) 3, fe (ف) 3, gaf (ق) 5, kef (ك) 12, lam (ل) 4, mim (م) 4, nun (ن) 8, vav (و) 1, he (ه) 12, ye (ی) 9. Bu bölümde ra ve ze harflerinin fazlaca olduğu dikkatimizi çekmiştir. Bunun sebebi de atasözleri gibi olumlu veya olumsuz bildiren ifadelerin sıklıkla kullanılmasıdır. Gelir, doğar, olur, saklar, bilir, bilmez, gelmez, olmaz, dönmez, eylemez mısra sonlarında geçen hüküm bildiren sözlerden bazılarıdır.

Eserin ikinci bölümünün alfabetik sıraya göre dağılımı şöyledir: Elif (ا) 8, be (ب) 6, te (ت) 5, cim (ج) 1, çe (چ) 1, dal (د) 3, ra (ر) 24, ze (ز) 9, sin (س) 1, dad (ض) 1, fe (ف) 3, gaf (ق) 3, kef (ك) 5, lam (ل) 6, mim (م) 12, nun (ن) 16, vav (و) 2, he (ه) 18, ye (ی) 12. İkinci bölüm olan güzide beyitler bölümü her ne kadar son harfe göre alfabetik olarak sıralanmış olsa da bazı sıralama hataları mevcuttur. Ra harfi ile biten beyitlerden 12 tanesinin dal harfinden önce geri kalanının dal harfinden sonra gelmesi, lam harfinin kef harfinden önce gelmesi sıralamada yapılan hatalardandır. En sonda verilen Sis manzumesi sıralamaya dahil edilmemiştir. Bu bölümde de en fazla beyit ra ve he harflerindedir.

2.8.1. Eserde Geçen Şairler

Sa'dî tertip ettiği esere 88 farklı şairden mısra ve beyitler almıştır. En çok alıntı yaptığı şairler: Tefik Fikret (24), Koca Ragıp Paşa (15), Keçecizade İzzet Molla (13), Müverrih Raşid (11), Şeyh Galip (10) ve Muallim Naci (10) dir. Bunun dışında eserdeki şairler ve berceste sayıları şu şekildedir:

Sayı	Şair	Berceste Sayısı
1	Tevfik Fikret	24
2	Koca Ragıp Paşa	15
3	Keçecizâde İzzet Molla	13
4	Müverrih Raşid	11
5	Şeyh Galip	10
6	Muallim Nâci	10
7	Nâbî	8
8	Yenişehirli Avnî	8
9	Ziya Paşa	7
10	Bâkî	6
11	Fuzûlî	6
12	Şinasî	5
13	Bosnalı Sabit	5
14	Bağdatlı Rûhî	5
15	Enderunlu Vasıf	4
16	Nev'î	4
17	Nef'î	4
18	Sünbülzâde Vehbî	3
19	Muhibbî	3
20	Nedim	3
21	Mehmet Âkif Ersoy	3
22	Çelebizâde Âsım	2
23	Şeyh Sa'dî	2
24	Fitnat Hanım	2
25	Seyyid Vehbî	2
26	Hatemî	2
27	Tâlib-i Burûsevî	2
28	Cevrî	2
29	Şeyhülislam Bahâyî	2

30	Şehrî	2
31	Abdülhak Hamid Tarhan	2
32	Namık Kemal	2
33	Nâil-i Kadim	2
34	Bakkalzâde Ali Edip Efendi	1
35	Sa'dî	1
36	Âşık Dertli	1
37	Hazinedar İzzet	1
38	Mesîhî	1
39	Hâfız-ı Şirâzî	1
40	Beliğ	1
41	Sâib	1
42	Şeyh Attar	1
43	Sabrî	1
44	Tatar Rahmi	1
45	Manastırlı Nâilî	1
46	Kâni-i Karamânî	1
47	Vâhid	1
48	Sâmî	1
49	Şeyhülislam Arif Hikmet	1
50	Hevâyî	1
51	Fehîm-i Kadim	1
52	Mâhir	1
53	Şeyh Rıza	1
54	Kefevî Hüseyin Efendi	1
55	Fennî	1
56	Fâmî	1
57	Vâlihî	1
58	Hıfzî	1
59	Fazıl Bey	1
60	Figânî	1
61	Makâlî	1
62	Ünsî	1
63	Şeyhülislam Yahya	1
64	Ebubekir Kânî	1

65	Hayrî	1
66	Ali Ekrem Bolayır	1
67	Ekrem Bey	1
68	Nergîsî	1
69	Esad Muhlis Paşa	1
70	Muallim İsmail Hakkı Bey	1
71	Neyzen Tevfik	1
72	Hoca Neş'et	1
73	İsmail Safa	1
74	Neylî	1
75	Celal Sâhir Erozan	1
76	Hâkânî	1
77	Hayâli Bey	1
78	Ali Haydar Bey	1
79	Nevres	1
80	Üsküdarlı Sâfî	1
81	Rıza Tevfik Bölükbaşı	1
82	Sadrazam Bozoklu Kara Mustafa Paşa	1
83	Örfî	1
84	Vecdî	1
85	Âşık Ömer	1
86	Niğbolulu Âhî	1
87	Düreyd b. Sımme	1
88	Ali Ruhi Bey	1
89	Ayet	3
90	Hadis	1
91	Lâ-edrî	38
92	Şairleri tespit edilemeyen	45
	Toplam	323

2.8.1.1. Lâ-edrî ile kayıtlı bercestelerin âidiyeti

Lâ-edrî ibaresi “bilmiyorum” anlamına gelen Arapça kökenli bir ibaredir. Atasözü, vecize, kelâm-ı kibar gibi töreye ve değer yargılarına uygun düşen, insanların

hafızalarında yer eden mısra ve beyitler, nesillerden nesillere dilden dile dolaşmaya başladığı vakit, atasözü gibi yaygınlık kazanıp toplumun ortak malı haline gelir. Toplum için o mısra veya beytin söyleyeninden ziyade içerisinde barındırdığı tecrübe daha ön plana çıkar. Söyleyeni yavaş yavaş unutulmaya başladığında ise “söyleyeni bilmiyorum” anlamında lâ-edrî diye nitelenir. Metinlerde lâ-edrî yerine kısaltması olan “lâ” veya bilinmeyen anlamına gelen “meçhul” de kullanılmıştır.²¹²

İsimleri bilinmeyen pek çok güzel lâ-edrî deyişler, şiirler, mısralar, beyitler, vecizeler vardır. Kimi zaman da mısra veyahut beytin söyleyeni, bile isteye lâ-edrî olarak düşünür. Şairin ortaya koyduğu işin ecrini yalnızca Allahtan umması, mısralarda yaptığı küçük değişiklikler, ilk ürününü veren şairlerin başta isimlerini gizlemek istemeleri, padişahı, devlet büyüklerini veya zamanın siyasi olaylarını konu alan beyitlerde söyleyenin kendini güvene alma isteği, şairin bizzat kendisinin lâ-edrî imzasını atmasına sebep olabilir. Böylece şair başına gelebilecek musibetlerden emin olur. Bu tabirin ilk ne zaman kullanılmaya başladığı ise bilinmemektedir.²¹³ İncelemesini yapmış olduğumuz eserde de çok sayıda lâ-edrî imzalı mısra ve beyit bulunmaktadır.²¹⁴

Söylemekten söz uzar artar emek

Söyleyenden dinleyen ârif gerek

Lâ-edrî

Buna kim âlem-i imkân derler

Olmaz olmaz deme, olmaz olmaz

Lâ-edrî

Aman lafzı senin ism-i şerîfinle müsâvîdir

Ânın-çün dervişin zikri “aman”dır yâ rasûlallah

Lâ-edrî

Kanaat eylemektir çâre aza

Lâ-edrî

Gülü târife ne hâcet ne çiçektir biliriz

²¹² İskender Pala, “Lâedrî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2003, C. 27, s. 40.

²¹³ Pala, “Lâedrî”, s. 40; Tahsin Yıldırım, *Edebiyatımızda Müstear İsimler*, İstanbul: Selis Kitaplar, 2006, s. 21.

²¹⁴ Metnimizde 38 adet lâedrî imzalı mısra ve beyit bulunmaktadır.

Lâ-edrî

Olıcak bir kişinin bahtı kavî tâlii yâr

Kehlesi dahi mahallinde işe yarar

Lâ-edrî

2.8.2. Eserde Kullanılan Vezinler

Eserde en fazla kullanılan üç vezin Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün (67), Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün (50) ve Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün (37) vezinleridir. Geri kalan vezinlerin kullanımını ise şöyledir:

Sayı	Vezin	Kullanılmış Adedi
1	Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün	67
2	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	50
3	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	37
4	Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün	25
5	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	19
6	Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	17
7	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	11
8	Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fa'lün	10
9	Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	9
10	Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün	8
11	Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	6
12	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fa'lün	5
13	Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün	4
14	Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl	3
15	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün	3
16	Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün	3
17	Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün	3
18	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	2
19	Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün	2
20	Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	2
21	Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fa'lün	2
22	Mefâ'ilün Fe'ûlün Mefâ'ilün Fe'ûlün	2
23	Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün	2

24	Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	1
25	Müfte'ilün Fâ'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün	1
26	Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün	1
27	Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün	1
28	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fa'lün	1
29	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün	1
30	Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fâ'ilün	1
31	Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün	1
32	Vezni bulunamayan	23
	Toplam	323

2.8.3. Transkripsiyon

Transkripsiyon İşaretleri

ا (أ)	a, ā	ص	ş
ا (إ)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, đ
ب	b, p	ط	ţ
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ķ
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
ح	ḥ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ج	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

Yöntem

1. Bölümlerin günümüz Türkçesine aktarımında klasik transkripsiyon/çeviri yazı sistemi kullanılmış ve kullanılan transkripsiyon işaretleri de tablo halinde verilmiştir.

2. Metnin transkripsiyonu yapılırken hafif bir dil kullanılmıştır. Basım tarihinin 1907 yılı olması ve dilinin oldukça açık olmasından dolayı ağır bir transkripsiyona gerek duyulmamıştır.

3. Sayfa numaraları metne uygun olarak sayfa başlarında gösterilmiştir.

4. Metindeki sayfa yapısı korunmuş, mısra ve beyit sayılarında metne bağlı kalınmıştır.
5. Metin içerisinde geçen Arapça ve Farsça mısralar dipnotlanarak tercüme edilmiştir.
6. Dörtlük birimi ile yazılmış bercesteler, olduğu gibi dörtlük olarak latinize edilmiştir.
7. Aruz vezninin bahir ve kalıpları, her mısra ve beyitin başında verilmiştir.
8. Mürettibin şiirleri eserine alırken koymuş olduğu noktalama işaretlerine dokunulmamış, mevcut noktalama işaretleri haricinde noktalama işareti kullanılmamıştır.
9. Mürettibden kaynaklanan, zamanla silinip kaybolan veyahut artan harf noktaları doğru şekliyle okunmuş ve düzeltilerek transkripsiyonu yapılmıştır.
10. Eser içerisinde yer alan ayet-i kerime ve hadis-i şerifler Kur'an sureleri ve muteber hadis kitapları çerçevesinde dipnotlandırılmıştır.
11. Transkripsiyonlu metin haricinde yazılan bütün bölümlerde Türk Dil Kurumu imla ve yazım kuralları dikkate alınmış ve uygulanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYONLU METİN

Sa' dī

İrsāl-i meşel ve tezyīn-i cūmel için ĩrādı

mūmkūn olan

mışra' -ı berceste

ve

güzīde beyitler

((Huz mā şafā da' mā keder))

((Eger maşşūd eşerse mışrā' ı berceste kāfidir))

Mühürsüz nüshalar sahtedir.

Dersa' ādet

Maţba' a-i Artīn Aşaduryān ve maḥdumları

1325

İfade

Şu aralık matbū'ât-ı cedidemizde maķālât-ı mühimme ve edebiyede (irsâl-i meşel) bedī'asına mürâ'ât ve tezyîn-i cümel ve 'ibârât için meşârî'i berceste ve ebyât-ı münteħabe ve ber-güzide isti'mâli 'âdet hûkmüne girmege başlamış olmasına binâen şu'arâ-yı sâbıķa ve âhîreniñ âşârından cem' ve telfîķ idilen 164 münteħab mışra' ile 170 kıt'a-i güzide beyti hâvî olan işbu risâlecigi zevķ-i âşinâyân-ı edebe taķdîm eylerim.

H.S

1

-Meşārî' i berceste-

-A-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Leyse li'l-insāni illā mā sa' ā²¹⁵

Necm / 39

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Çäre yok böyle imiş hük-m-i kazā

Lâ-edrî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ġam zamānında görünmez hiç yārānı şafā

Bakkalzāde Ali Edip Efendi / Edîbî

§

Müfte'ilün Fâ'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün

Ĥācet-i meşşāta nīst rüy-i dil-ārām rā²¹⁶

Sa'dî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mevlevīdir sevdiğim herdem külāh eyler bañā

Âşık Dertli

§

²¹⁵Necm, 53/39, وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى "İnsan için ancak çalıştığına karşılığı vardır." Altuntaş, a.g.e., s. 526.

²¹⁶ Gönüllere ferahlık veren bir yüzün süsleyiciye ihtiyacı yoktur.

-B-

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'lün

Gizli düşmen gibidir bil ki müdâhin aḥbâb

Sünbülzâde Vehbî

4

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'lün

Herkesiñ rif'ati bir yüzden olur şüret-yâb
Nâbî

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Esâsen haddini bilmekdir insanlar için âdâb²¹⁷

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

İfşâyı 'uyüb etme midir gayret-i aḥbâb
Enderunlu Vâsıf

§

-T-

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'lün

Uyduran maşrafın irâdına çekmez zaḥmet
Hazînedâr İzzet

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Çok müselmânî soğuklar eyledi âteş-perest
Mesihî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ülün

'Ârif olana besdir işâret
Lâ-edrî

²¹⁷ Şairi tespit edilememiştir.

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Pirlikte âteş-i fakrın olur te'sîri saht

Çelebîzâde Âsım

§

Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün

Gelmek irâdet, gitmek icâzet

Lâ-edrî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün

Sultân-ı sühân menem diger nîst²¹⁸

Gâlib

²¹⁸ Söz sultanı benim, başkası değil.

5

Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl

Der-ḥâne 'i mür şebnemî tûfānest²¹⁹

Lâ-edrî

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Herkes be-ḳadr-i ḥ'ıṣ giriftâr miḥnetest²²⁰

Hâfız-ı Şîrâzî

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Eger ḥ'âhî selâmet derkenârest²²¹

Şeyh Sa'dî

§

Her kâr ki ḥüsrev biküned şîrînest²²²

Lâ-edrî

§

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Allah Allah çî cāy-ı in süḥanest?²²³

Lâ-edrî

§

-S-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Bahr-i emel sefinesine nâ-ḥudâ 'abeş

Fitnat Hanım

²¹⁹ Çiğ damlası karıncanın evinde tufan olur.

²²⁰ Herkesin kendisince bir derdi vardır.

²²¹ Eğer selamet istersen kenarda dur.

²²² Hüsrev'in yaptığı her Şîrîn'dir.

²²³ Allah Allah bu sözün yeri mi?

§

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Olur idbârı ba' zîñ, ba' zîmñ iqbâline bâ' iş
Lâ-edrî

§

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Olur iqbâli ba' zîñ, ba' zîmñ idbârine bâ' iş
Lâ-edrî

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

eş-Şey ü lâ yüşennâ, illâ ve kıad yüşelles²²⁴
Lâ-edrî

²²⁴ Bir şey ikilenmeye görsün kesinlikle üçlenir.

6

-C-

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Nâ-merde degil merde Hudâ itmeye muhtâc
Lâ-edrî

§

Şağ gözi eylemeye şol göze Allah muhtâc
Sünbülzâde Vehbî

§

-H-

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Żarardır itse zaħm-dâra merħamet cerrâħ
Belîg

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Seyyidü'l-aħkâmdır şulħ u şalâħ
Lâ-edrî

§

-H-

Nâ'il-i sūd olamaz olmasa sâil küstâħ
Müverrih Râşid

§

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Müdârâdır medâr-ı gerdiş-i çarħ
İzzet Molla

§

-D-

‘ Āqıbet gorg zāde gorg şod²²⁵

Şeyh Sa‘dî

§

²²⁵ Kurdun yavrusu yine kurt olur.

7

Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün

Zehî re'y-i bâtıl, zehî fikr-i fâsid!

Bâkî

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'lün

Her ki zaḥmî ḥored elbette fiğānî dâred²²⁶

Sâib

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Takdir-i kaç^c rişte-i tedbîr mîkuned²²⁷

Lâ-edrî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ḳurb-i sulṭān âteş-i sūzān boved²²⁸

Şeyh Attâr

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'lün

Mûr-i derḥāne-i ḥod ḥükm-i Süleymān dâred²²⁹

Lâ-edrî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ḳatre ḳatre âb cüyed 'âḳıbet deryâ şevd²³⁰

§

²²⁶ Yarası olan elbette feryâd eder.

²²⁷ Takdir tedbirin ipini keser.

²²⁸ Sultana yakın olmak ateşe yakın olmaktır.

²²⁹ Karınca kendi hanesinde Süleyman gibi hükmeder.

²³⁰ Damlaya damlaya göl olur; Şairi tespit edilememiştir.

-Z-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ĥimye lâzımdır ne rütbe olsada rüşvet lezîz
Seyyid Vehbî

§

-R-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Āteş kenârı kış gününüñ lâle-zârıdır
Enderunlu Vâsif

§

8

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Herkesiñ bir revîşî, her revîşîñ bir kesi var²³¹

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Âdem bu bezm-i devr-i dil-ârâya bir gelir
Sabrî

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Hüner akrân içinde her cihetden fâik olmaqtır
Nev'î

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

Kem mâyeden eyler ne ki eylerse zühür
Koca Râgıp Paşa

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'lün

Çorqum oldur saña dūzaḥda da yer virmezler²³²

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Bilemem eyleyecek girye midir, ḥande midir?
Nâbî

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Heves-i cāh ile cahil mütelāşî görünür
Nâil-i Kadim

²³¹ Şairi tespit edilememiştir.

²³² Şairi tespit edilememiştir.

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Gün toğmadan meşīme-i şebden neler toğār
Tatar Rahmî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bağbān bir gül için biñ hāre hıdmetkār olur.
Fuzûli

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Sükütun merd-i dānā haşmını ilzām için şağlār.
Müverrih Râşid

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dem urur ' aql-ı Felâṭundan nice dīvāneler
Lâ-edrî

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Tîz-refṭâr olanıñ pâyine dāmen ṭolaşır
Hatemî

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Ḥalāvet olmaz o ni' metde ki līsāna düşer
Koca Râgıp Paşa

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Şadâķāt ' arz iderken merd-i ebleh töhmetin söyler
Lâ-edrî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ziyinet olmaz māra endāmındaki naķş ü nikār
Koca Râgıp Paşa

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'ilün

Varaķ-ı mihr ü vefāyı kim oķur kim diñler?
Kāni-i Karamānî

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Yangında ibtidāda şererden zuhūr ider
Nābî

§

Seng-i  a' n-ı c hel  hep ' ulem ya  okunur
Vah d

 

Mef' l  Mef 'il  Mef 'il  F 'il n

Vir n olacak  a ra bu ziynet  okdur
N b 

 

Mef' l  Mef 'il  Mef 'il  Fe' l n

Kem s z ile  alb a e yine  ahibini dir
L -edr 

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Hüsn-i hülq âdeme sermâye-i âsâyiş olur
Sâmî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

Aldanma ki şa'ir sözü elbette yalandır
Fuzûlî

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ḳanâ'at kenz-i lâ yüfnâ ile tefsîr olunmuşdur
Müverrih Râşid

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Bunuñ keyfiyetî ta'bir olunmaz zevke daırdır
Nev'î

§

Ġalaṭ evlâdır olunca meşhur

Lâ-edrî

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'lün

Bu ḳadar âteşe bir ḳatre ne te'sîr eyler?²³³

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Elde isti'âd olunca kâr kendin gösterir
Çelebîzâde Âsım

§

²³³ Şairi tespit edilememiştir.

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Mükâfât iktizâsınca cezâ-i cins 'ameldendir.

Koca Râgıp Paşa

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Geçmiş zamân olur ki, hayâlî cihân deger

Lâ-edrî

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Rehzen kişîye hep revîş-i nâ-sezâsıdır

Enderulnu Vâsıf

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

‘Ādet budur āhirde gelir bezme ekābir
Nev’i

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Meyān-ı eşdikāda şart-ı ülfet terk-i külfetdir
Şeyhülislām Ârif Hikmet

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'lün

Şükr-i ni' met, o da bir ni' metdir
Keçecizāde İzzet Molla

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

İfrāt-ı şebāt ādemi gāhī heder eyler²³⁴

§

Huz mā şafā da' mā keder²³⁵

Lâ-edrî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey diyen insānım evvel bil ki insānlık nedir?²³⁶

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ṭabībīn olsa da kizbī mariziñ şıḥhatin söyler
Koca Râgıp Paşa

²³⁴ Şairi tespit edilememiştir.

²³⁵ Rahat olanı al, gamı tasayı bırak.

²³⁶ Şairi tespit edilememiştir.

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Mütekebbirlere kibr itme taşadduğ gibidir

Manastırlı Nâilî

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Ne kadar bilmese de halk hünere-mendi bilir

Şeyh Gâlib

-Z-

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Taḥṣîl-i kemâlât, kem âlât ile olmaz

Lâ-edrî

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

Meşhûr bir meşeldir, mızraḡ çuvâla şıḡmaz

Hevâyî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'lün

Bir binâ tâ ki ḡarâb olmaya ma' mûr olmaz

Fehîm-i Kadim

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'lün

Çeşm-i inşâf kadar kâmile mîzân olmaz

Tâlib-i Burûsevî

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'lün

Derdinî söylemeyen ḡastaya tîmâr olmaz

Bosnalı Sâbit

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'lün

Kişi noḡşânını bilmek gibi ' irfân olmaz

Tâlib-i Burûsevî

§

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Cedel-kârâna hâmuşî kadar rengin cevâb olmaz

Müverrih Râşid

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'lün

Cami' i köhne-i bî-vaqfa cemâ' at gelmez

Nâbî

§

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Tağdır-i Hudâ kuvvet-i bâzû ile dönmez

Ziyâ Paşa

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'lün

Her zamân dest-i dile dâmen-i firşat girmez.
Lâ-edrî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Āşināya āşinā, bīgāneye bīgāneyiz.
Nef'i

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Huş-yâr ile huş-yâr oluruz, mest ile mestiz
Cevrî

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Kâmil hâṭā eder ki anı câhil eylemez
Şeyh Gâlib

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'lün

Feyz-i sühâna nihâyet olmaz
Şeyh Gâlib

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Ağlarım hâṭıra geldikçe gülüşdüklerimiz
Mâhir

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

Hâyide sühan merd-i sühan-dâne yakışmaz²³⁷

Şeyh Rızâ

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Gülü ta' rife ne hâcet ne çiçekdir biliriz

Lâ-edrî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ülün

Bir sürçen atñ başi kesilmez

Şeyh Gâlib

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Bu bezmiñ bade-nüşî mest olur ammâ harâb olmaz

Şeyhülislam Bahâyî

²³⁷ Bayat söz, söz ustasına yakışmaz.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün
Nümâyandır libâs-ı kâbiliyyet müste'âr olmaz²³⁸

§

-S- -Ş-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
Müddet-i devr-i felek bir demdir âdem bir nefes
Bâkî

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün
Bâkî kalan bu kubbeye bir hoş sedâ imiş
Bâkî

§

-Ş- -Z-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün
Bîgâne-i merâm kalır âşinâ-yı hırs
Müverrih Râşid

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
Şoĥbet-i ehl-i nifâka bakma ġavgâdır ġarâz
Müverrih Râşid

²³⁸ Şairi tespit edilememiştir.

§

-Z-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Ne rütbe mün' im olsa âdem eyler armağāndan hāz

Müverrih Râşid

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'lün

Olmaz elţāf-ı ilāhiyeye 'işyān māni'

Müverrih Râşid

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Eliñle etdiđiñ hayrı diliñle eyleme zâyi'

Kefevî Hüseyin Efendi

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Qış gibi âdemi pâ-beste ider dâm-ı tãma'

Müverrih Râşid

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Geçti bahârimız bu sene nâfile dirîğ

Fennî

§

-F-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Cümleniñ maqşûdi bir ammâ rivâyet muhtelif

Muhibbî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün

Înşâfı bırakmamaktır inşâf

İzzet Mollâ

§

Fe'ilâtün Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Bilinür zîver-i efser olacak cevher-i şâf

İzzet Mollâ

§

-K-

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün
Şifâsî olmayan bîmâra şîhhatdir helâk olmak
Fâmî

§

Fe'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'lün
Tutalım cennet imiş Âdem yok
Şehrî

§

Mefâ'ilün Fe'ülün Mefâ'ilün Fe'ülün

Tüketdî şeyh kerâmeti ücuz şatarak

Keçecizâde İzzet Mollâ

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Yorulmaqdır cihân-i köhneyi ta' mîre uğraşmak

Keçecizâde İzzet Mollâ

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Sen bu bâziçeye aldanma temâşasına bak

Şeyh Gâlib

§

-K-

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Kâr-ı evvelde kişi 'âkıbet-endiş gerek

Lâ-edrî

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Şeref-i nesl ile fâhr itme eger âdem iseñ

Vâlihî

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Reh-zenî hâr olanıñ dâmeni per-çide gerek

Nedîm

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Söz güherdir ne bilir adrini nādān güheriñ
Bâkî

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fa'lün

Acımaz kestigi parma şer' iñ
Şinâsî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Ādem değilim sen de eger ādem olursañ²³⁹

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Şikāyetdir cevābı her kime dirseñ nedir hālîñ
Müverrih Râşid

§

²³⁹ Şairi tespit edilememiştir.

Mefâ'îlün Fe'ûlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Kizbî izhârda çok medhâlî vardır kâsemiñ

Müverrih Râşid

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Olmayınca hasta, kâdrîn bilmez âdem şîhhatiñ

Fitnat Hanım

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ĥâtiriñdan çıkmasun dünyâya 'üryân geldiğiñ

Nâbî

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'lün

Senedi bâtıl olur, bâtıl olan dâ'vânîñ

Şinâsî

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Gel 'ârif ol ki ma'rifet olsun tecâhülün

Şeyh Gâlib

§

-L-

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Ehl-i dil birbirinî bilmemek inşâf değıl

Nef'î

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

İstemez doğru giden menzil-i maqşûda delil

Keçecizâde İzzet Mollâ

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Söz odur ' âleme senden kıala bir çarb-ı meşel

Nâbî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mârı sūrâhından iħrâc eylemişdir tatlı dil

Hıfzî

18

-M-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Göbegin kendi keser tıfl-ı yetim.

Fâzıl Bey

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Ne çekersem çekerim sahte vaqârı çekemem.

Lâ-edrî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Etme mâ-lâ-yelzemî hiç iltizâm

Keçecizâde İzzet Mollâ

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

İnneme'l-ihsânu illâ bi't-tamâm²⁴⁰

Lâ-edrî

§

-N-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Yârsız kalmış cihânda 'ayıpsız yâr isteyen

Muhibbî

²⁴⁰ İhsan ancak tamamlamakla olur.

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mâr-1 sermâ-dideye Mevlâ güneş göstermesun
Şehrî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hak te'âlâ gördiginden kimseyî dūr itmesun
Lâ-edrî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Āķrep itmez aķrabānî itdigin
Lâ-edrî

§

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Degil kürsiye va'iz 'arşa çıksañ âdem olmazsñ

Bosnalı Sâbit

§

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Bir gün aranır, elde hemân bir hüner olsun

Keçecizâde İzzet Mollâ

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mâlimî iḥrâk bi'n-nâr itmedir keyf-i duḥân

Keçecizâde İzzet Mollâ

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

İrişür menzil-i maḫşûduna âheste giden

Hatemî(Edirneli İbrâhîm)

§

-V- -H-

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Aḫ aḫçe ḫara gün içün dirler meşeldir bu

Figânî

§

Lâ ḫavle ve lâ ḫuvvete illâ billâh.²⁴¹

el-Buhârî, Sahih / Hadis

²⁴¹ Güç ve kuvvet yalnızca Allah'a aittir.

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Her metâ' in bir revâcî var bu bender-gâhda

Koca Râgıp Paşa

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Fermân-dih ' avâmdır efkâr-ı bâtıla.²⁴²

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dağl iden dînimize bārī Müselmân olsa

Şeyhülislâm Bahâyî

§

²⁴² Şairi tespit edilememiştir.

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Saña vâcib mi olmak ' âleme cellâd lâzımsa

Ziyâ Paşa

§

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Ḥased bir ma' nevî ta' rizdir elṭâf-ı Mevlâ'ya

Keçecizâde İzzet Molla

§

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Atarlar tâşu elbette dıraḥt-ı mîve-dâr üzre

Makâlî

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Olmaz bir âsumân iki ḥurşide cilve-gâh

Ünsî

§

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Ġaraz bir neş'e taḥşîl eylemekdir bezm-i ' âlemde

Şeyhülislâm Yahyâ

§

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ülün

Şulh olmaz ise ḳabza-i şemşîr elimizde

Lâ-edrî

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Gördüñ zamâne uymadı, sen uy zamâneye

Ebûbekir Kânî

§

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün
Men cerrebe'l-mücerrebe hallet bihi'n-nedâmetü²⁴³
Lâ-edrî

§

-Y-

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün
Kelâmından olur ma' lüm kişiniñ kendi miqdârı
Lâ-edrî

§

²⁴³ Denenmiş deneyenin başına pişmanlık gelir.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Çerh-i ğaddârîñ elinden dâd bir, feryâd iki
Hayrî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

Hâk ol ki Hüdâ mertebeni eyleye 'âlî
Bağdatlı Rûhî

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Çokdur burun ucunda nedâmet âkıñdısı
Bosnalı Sâbit

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Teslîmdir mu'ârazanıñ seyf-i şarimî
Keçecizâde İzzet Mollâ

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Olmaya devlet cihânda bir nefes şıhhat gibi
Muhibbî

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Şûh meşreb gezer elden ele peymâne gibi
Keçecizâde İzzet Mollâ

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bilemez âsûde olan hâl-i dîl-i bî-mârı
Lâ-edrî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Yâ kerâmet gitdi yâ ehl-i kerâmet almadı

Nev'î

Güzide beyitler

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün
 Ey leyl-i mükevkeb seni itdikce temâşâ
 Rûhum uçuyor şevk ile ahterlere güyâ.

Ali Ekrem Bolayır

§

Ta' rife gitmemektir evlâ

Ta' rife gelir mi hiç Mevlâ

Muallim Nâcî

§

Rîk-i şahrâyı incü kılsa Hudâ

Yine toymak muhâl çeşm-i gedâ ²⁴⁴

§

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fâ'lün

Çayıç çocuk gibidir, oynuyorsa kayd itme

Çokunma keyfine yalnız tetik bulun zîrâ:

Deñiz kadın gibidir hiç inanmak olmaz hâ!

Tevfik Fikret

§

İşretle mahvolub gidiyor bunca ezkiyâ

Elbette muntafidir o zulmetde her ziyâ ²⁴⁵

²⁴⁴ Şairi tespit edilememiştir.

²⁴⁵ Şairi tespit edilememiştir.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Ne kırsırsın ikide birde benim hâtırımı?

Gönlüm ey tıfl-ı ziyânkâr oyuncağ değil â!

Enderunlu Vâsıf

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ne mâ' niler, ne sözler mündericdir şafha-i dilde

Egerçi şüret-i zâhirde hâmüşam kitâb-âsâ.

Nergisî (Bosnalı Mehmet)

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sa'y kııl taşşil-i 'irfân itmege

((Leyse li'l-insâni illâ mâ sa' â))²⁴⁶

Necm-39

§

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Besdir erbâb-ı fikrete bu hıtab

Fettekullâhe yâ üli'l-elbâb²⁴⁷

Talak-10

²⁴⁶ Necm, 53/39, وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى "İnsan, ancak çalıştığıının karşılığı vardır." Altuntaş, a.g.e., s. 526.

²⁴⁷ Talak, 65/10, أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا "Allah ahirette onlara şiddetli bir azap hazırlamıştır. O halde ey iman etmiş olan akıl sahipleri! Allah'a karşı gelmekten sakının! Allah size bir zikir (Kur'an) indirdi. Altuntaş, a.g.e., s. 558.

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bir deliķanlı ĥarāmīdir diye 'afv itdiler

Aşmadan ķurtuldu ammā çok şıķılmışdır şarāb

Nâil-i Kadīm

§

Şarāb

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Sākī vir ol piyāle-i elmāsa ferr ü tāb

Elmās içinde mevc ura tā ki lā'l-i nāb

Şeyh Gâlib

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün
 Kâbil degil cemî' -i fûnunuñ ihâtası
 Âdem ne rütbe eylese iqdâm rûz u şeb
 Evlâ olan nefâ'isle iktifâ idüb
 Nefs-i ' azîze virmemeli boş yere te' ab²⁴⁸

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
 Kıymet ü kâdr-i hayât-i pederi bilmeyene
 Bildirir şoñra zamâne ne imiş kıymet-i eb
 Esad Muhlis Paşa

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
 Neş'e vaqtinde kişîniñ ' ayarî belli olur
 ' Aceb insâna miħakk taşî mıdır câm u şarâb?
 Şinâsî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün
 Âşâr-ı teraqqî diyoruz biz buna heyhât!
 Ma' nâsı ' acîb söz mü demekdir edebiyât?
 Muallim Nâcî

²⁴⁸ Şairi tespit edilememiştir.

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Bir mülhidi lâkin kim eder tesliye heyhât

Şıgmaz onuñ âfâkına ferdâ-yı mükâfât

Mehmet Âkif Ersoy

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün
 Şecerdir hadd-i zâtında faķat dehşet verir tâbüt
 Hacerdir hadd-i zâtında faķat ziynet verir yâķut
 Lâ-edrî

§

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün
 Bir yerde ki yok nağmeni taķdîr edecek gûş,
 Tazyî-'i nefes eyleme tebdîl-i maķâm it.
 Ziyâ Paşâ

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
 Şeb-i yeldâyı muvaķķitle müneccim ne bilür
 Mübtelâ-yı ğama şor ki giceler kaç sâ'at?
 Nef'î

§

Fe'ilâtün Mefâ'îlün Fe'ilün
 Düşünürsek tehî deĝildir bu;
 Beşeriyet rekâbete muhtâc;
 Ki; bu his mûcib-i teraķķîdir
 Ancaķ ifrâtı ye's ider intâc²⁴⁹

²⁴⁹ Şairi tespit edilememiştir.

§

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Nüşhâñ marâz-ı 'aşka 'ilâc eylemedi hiç

Ey şeyh-i kerâmât-fürûş ez de şuyunu iç

Bosnalı Sâbit

§

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Nâdir bulunur tıynet-i kâmilde kuşūr

Kem mâyeden eyler ne ki eylerse zühūr

Koca Râgıp Paşa

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün
 Sezâ-yî tîğ olur haddin tecâvüz eyleyen mûlar
 Ānıñçün tîğden āzâdedir müjgân ve ebrûlar
 Nâbî

§

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün
 Hâk yol aramağ vâcibedir 'aql-ı selîme
 Tevfîkîni isterse Hudâ rehber eyler.
 Şinâsî

§

Bir kitâbdır kadın, me'li hayâtdır
 Bir kız bakılsa mâder-i kâinâtdır²⁵⁰

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün
 Etfâle kıblegâh analar kucağıdır
 Zîrâ o yer vefâ ve mürüvvet ocağıdır
 Ekrem Bey

§

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün
 Elfâz me'anî için âyîne-i şândır
 Elfâza bakılmaz mı diyorlar hezeyândır
 Muallim Nâcî

²⁵⁰ Şairi tespit edilememiştir.

§

Mefâ'îlün Fe'ilâtün Mefâ'îlün Fe'ilün

Belâ-yı şâ'ir-i bî-vâyedir zarûret-i vezn

Daha belâsı onuñ iztırâb-ı kâfiyedir.²⁵¹

²⁵¹ Şairi tespit edilememiştir.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ben naşıl âğüş açub girmem çelîpâ şekline

Sînesinde kâfiriñ olmuş çelîpâ garķ nür²⁵²

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Büse va' d itmiş idin sen ' aşık-ı hayrânîña

Lebleriñ hattâ kefil olmuşdu bû ihsânîña

Şanma ' aşık maţlabından vâzgeçer de boş alır

Sen emîn ol sevdiğim ' aşık kefilinden alır

Muallim İsmail Hakkı Bey

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Der-bânları var göz apıda el degnekde

Maţbahlarına aç giren giren âdem degnek yer

Bağdatlı Rûhî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

âbiliyetdir huşûl-i maţlabîñ sermâyesi

Elde isti' dâd olunca kâr kendin gösterir

Neyzen Tevfik

²⁵² Şairi tespit edilememiştir.

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Lâl olur elbet zebân-ı hâme-i pîçide-müy

Çılca ğamdan tab' -ı erbâb-ı sühan ' illetlenür

Koca Râgıp Paşa

§

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Belli oldukça nâr-ı kalb-i hasûd

Artırır şevk u ğayret-i maşûd²⁵³

²⁵³ Şairi tespit edilememiştir.

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün

Ben rûha nasıl derim ki mefkûd

Hissettim ıztırâb-ı mevcûd

Abdülhak Hamid Tarhan

§

Şarî-i hâme şanma ıstılâhâta boğulmaqla

İder biçâre dâim şive-i kitâbdan feryâd

Koca Râgıp Paşa

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Hâk ol ki Hudâ mertebeni eyleye 'âlî

Tâc-i ser-i 'âlemdir o kim hâk-i qademdir

Bağdatlı Rûhî

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Ey 'aşk bildiğî gibi yağ yıq derûnumu

Bir kimsesiz belâ-zedeniñ hânmanıdır.

Muallim Nâcî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Mazlûm şikâyetde, nedâmetde sitemkâr

Hûnâbe-i maqtûle garîk olmada hunhâr

Mehmet Âkif Ersoy

§

Mefâ'îlün Fe'ilâtün Mefâ'îlün Fe'ilün
Vaţan; vaţan diyerek cân viren e'âlîniñ
ulüb-i ehl-i vaţan abri zî mehâbetidir²⁵⁴

§

²⁵⁴ Şairi tespit edilememiştir.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün
 Ne kendi eyledi rāhat, ne halka verdi huzūr
 Yıkıldı gitdi cihāndan tayansun ehl-i kubūr
 Hoca Neş'et

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
 Kıadr-i dürr ü gevheri 'ālem bilir
 Ādemi ammā yine ādem bilir.

Şeyh Gâlip

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
 Hüsni bālā-ter ider cāme düşünce çesbān
 Nev-'arūs-i sühana revnaķı ta' bīr virir

Koca Râgıp Paşa

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
 Kāse-i leb-rīz fağfūr olsa da virmez şadā
 Şervet efzāyiş bulunca aġniyā hissetlenür

Koca Râgıp Paşa

§

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün
 Halāvet olmaz o ni' metde ki lisāna düşer
 Bizim de hişsemize şabr-ı 'ārifāne düşer

Koca Râgıp Paşa

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün
 Erbâb-ı dile şıklet-i nâ-dân ne belâdır
 Āzâde sere kayd-ı tecemmül ne belâdır?
 Cevrî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün
 Bir cüz'e bakıb külli naşıl eylerim inkâr
 Bir kıatre ider fikrime 'ummânları iştâr
 İsmâil Safâ

§

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün
 Ey varlığı vârı var iden var
 Yok yok saña yok demek ne düşvâr
 Ziyâ Paşa

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün
 Eger rûh görmek isterseñ bedensiz
 Gör ol rûh-i revânı pîrehensiz
 Neylî

§

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fâ'lün
 Sa'âdet-i ezeli kâbil-i zevâl olmaz
 Ziyâ hâk üstüne düşmekle pây-mâl olmaz
 Fuzûlî

§

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Şefîk bir kadınîñ sîne-i nezîhinde

Yatarsa bir gicecik hangi ıztırâb uyumaz

Celâl Sahir Erozan

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Tek olmasun kavâ'id-i ihlâş bir taraf

Mâni' degil merâsime da'ir kuşurumuz²⁵⁵

§

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

Fikrim tebeddül eylemez, 'âlem tebeddül eylese

Âlem tebeddül eylese fikrim tebeddül eylemez

Muallim Nâcî

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Sermu fark yokdur beynimizde zülf-i dilberle

Siyeh bahtız, perîşân rüzgârız, hâne berdüşuz²⁵⁶

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Libâs-ı nev-be-nevle ey olan ârâyişe mâ'il

Kemâliñden haber vir kimse senden ihtîşâm almaz

Koca Râgıp Paşa

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ġayba iman getir ey mülhid-i fâcir ki saña

Âhiretten hatt-ı ta'lik ile hüccet gelmez

Bosnalı Sâbit

²⁵⁵ Şairi tespit edilememiştir.

²⁵⁶ Şairi tespit edilememiştir.

§

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün
Rızāya hük-m-i kızāda muvāfıkız ammā
Biraz da mezheb-i inşāfda mesāğ ararız²⁵⁷

§

²⁵⁷ Şairi tespit edilememiştir.

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün
 Dâmen-i âsumânda ebr-i seher
 Döker evrâka rîze-i elmâs
 Şeb hülûl eyleyince 'aks-i kamer
 İder eşcâra şırmalar ilbâs²⁵⁸

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
 İrtibâţ ideli cevherle 'arâz
 Kışşadan hişşedir el-kışşa ğarâz
 Hâkânî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün
 Girmekde neden sîne-i 'uşşâka tevaqquf
 Ey tîr-i cefâ hâne seniñdir ne tekellûf²⁵⁹

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'ilün
 İstiķâmet olur elbet sebab-i serdârı
 Oldı ol yüzden elif kâfile-i sâlâr-ı ħurûf
 Lâ-edrî

²⁵⁸ Şairi tespit edilememiştir.

²⁵⁹ Şairi tespit edilememiştir.

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

O bî-ücrete ibrâz olunan hıdmete yûf!

Şahşî bî-hıdmete i' tã kılınan ücrete hâyf

Yenişehirli Avnî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

Āgūşuñu aç yeryüzinî istemem artık

Āgūşuñ olur olsa baña cāy-ı muvāfiķ²⁶⁰

²⁶⁰ Şairi tespit edilememiştir.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
 İstiyorsañ almağā hikmet kitâbından sebak
 Hâme-i kudret ne yazmış şafha-i ruhsâra bak
 Hayâlî Bey

§

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fâ'lün
 ' Adem diyârına çokdan giderdim ey Bâkî
 Şarâb-ı aşğ ile reftâr iktidârım yok
 Bâkî

§

Me'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün
 Allah! Nedir diyince gâfil
 Allah! Diyüb hamûş olur dil
 Muallim Nâcî

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
 Var ise bir hüneriñ ' arz eyle, işbât eyle
 Olamaz mağz-ı mübâhât bu da' vâya delîl
 Koca Râgıp Paşa

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ben büründüm bir 'abāya zemheririñ rağmına

Sen de ey 'aşq ateşi sīnemde eyle işti'āl²⁶¹

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

İ' timād itmez iseñ ur miḥakk-i tecrübeye

İşte levḥ, işte ḳalem, işte kütüb, işte fuḥūl²⁶²

§

²⁶¹ Şairi tespit edilememiştir.

²⁶² Şairi tespit edilememiştir.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dehr bir pāzārdır herkes metā' in ' arz ider

Ehl-i dünyā sīm ü zer, ehl-i hüner fazl u kemāl

Fuzûlî

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fâ'lün

Alır biñ ehl-i diliñ ma'ye-i ma'îşetini

Eder bir aḥmaḳın ifḥārına bahâ-yı reḥel²⁶³

§

Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül

Büyüksün ilāhī büyüksün büyük

Büyükük yanında qalır pek küçük

Ali Haydar Bey

§

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

Zāhid bu burūdetle eger dūzaḥa girseñ

Bir lüle duḥān yaḳmaḡa āteş bulamazsñ

Nedîm

§

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

Sîr-âb olurum şanma ḳurū bir görünüşdür

Çoḡ teşne yoruldū hevesîle bu serābiñ

Muallim Nâcî

²⁶³ Şairi tespit edilememiştir.

§

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Bir yanda yanar lânesi biñ hâne-ğarâbiñ

Bir yanda söner lem'ası milyonla şebâbiñ

Mehmet Âkif Ersoy

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kimse idrak itmedi ma' nâsınî da' vâmızıñ

Biz dağı ğayrânıyız da' vâ-yı bî-ma' nâmızıñ

Yenişchirli Avnî

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Süğan oldur ki: bilâ-vâsıta-i ğab' -ı selîm

Ola mağbûl-i dil-i nâdire-sencân-ı fehîm

Nef'î

§

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün

Yadıñda mı toğdığıñ zamânlar

Sen ağlar iken gülerdi ' âlem

Bir öyle ' ömür geçir ki olsun

Mevtiñ saña ğande, ğalka mâtem

Lâ-edrî

§

Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün

Olsa cehûlâne cihân düşmenim

Munğalib olmaz yine fikrim benim

Muallim Nâcî

§

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Ma'plüb ise esrârımı bir bir açayım

Ezhâne leâlî-i haqâyık şaçayım²⁶⁴

²⁶⁴ Şairi tespit edilememiştir.

Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl

Selâmün 'aleyküm 'aleyküm selâm

Ne bizden rukû' vü ne sizden kıyâm

Lâ-edrî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Emret öleyim ger saña bâr ise hayâtım

Maşşerde daği h'âhişîñ olmazsa dirilmem

Nevres

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Câni cânân dilemiş virmemek olmaz ey dil

Ne nizâ' eyleyelim ol ne seniñdir ne benim

Fuzûlî

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Harâm olsun demişsiñ ben gedâya ni' met-i vaşlñ

Bu vaz' ı doğrusu ey şüh-ı fettânım helâl itmem²⁶⁵

§

Şabâh-ı maşşer olubda açınca gözlerimi

Yine seni şorarım, yine seni ararım

Üsküdar'lı Sâfi

²⁶⁵ Şairi tespit edilememiştir.

§

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Ne siyâh eylemiş bu nâşiyeyi

Şâcımı bembeyâz iden bahtım

Abdülhak Hamid Tarhan

§

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün
 Atılmışım iki lâ-yüfhemiñ miyânesine
 Zemîne aňlatamam, āsumāne aňlatamam
 Muallim Nâcî

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün
 Gelince vaqt-i hâcet geçmedim hâtırlarından hiç
 Anınçün ben de şimdi hâtır-ı aħbâbdan geçdim
 Yenişehirli Avnî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
 İktibās-ı feyz-i bî-pâyân idüb peymāneden
 Biñ cihân itdim temāşā kûşe-i meyhāneden²⁶⁶

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün
 Olanlar feyz-yâb intibā āşâr-ı kudretten
 Alırlar hışşe-i 'ibret temāşâ-yı tabî' atden²⁶⁷

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
 Ey melâ'ik hâke nâzil olsañız eflâkden
 Bir dahâ ayrılmañız kâbil degildir hâkden²⁶⁸

²⁶⁶ Şairi tespit edilememiştir.

²⁶⁷ Şairi tespit edilememiştir.

§

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Āyīneye baktıkça olur o gül-i handān

Āyīne gibī kendi dađı ħüsnüne ħayrān²⁶⁹

²⁶⁸ Şairi tespit edilememiştir.

²⁶⁹ Şairi tespit edilememiştir.

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün
 Āyineyi virmem eline ben o perîniñ
 Āyinede tâ olmaya bir mişli nümâyân²⁷⁰

§

Dost bî-pervā, felek bî-raħm, devrān bî-sukūn
 Derd çok, hem-derd yok, düşman kavî, t̄ali^c zebūn
 Fuzûlî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
 Gel ser-i kabrimde t̄ur bir laħza ey sîmîn-beden
 Nûrdan bir serv dikmişler kıyās itsün gören
 Yenişehirli Avnî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün
 Her şey olur aşlına şitābān
 Çıkdı yine āsmāna Ķur'ān
 Şeyh Gâlip

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün
 O yerlerde güneş maħmur u fikret bir perîdir kim
 Toğar sevdalı aħşamlar nigāh-ı vāpesininden
 Rızâ Tevfik Bölükbaşı

²⁷⁰ Şairi tespit edilememiştir.

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bir zamân olsun bañâ seng-i mezârım tercemân

Ben yoruldum söylemekden tercemânım söylesün

Muallim Nâcî

§

Tevbe itdim ki; itmem tevbe

Tevbeye tevbe-i naşūh olsun

Sadrâzam Bozoklu Kara Mustafa Paşa

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Çekiç altında muhaqqar ezilir günlerce

Bir çelik parçası bir tūg-i mehīb olmağ için

Tevfik Fikret

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Sırkat-i şî'r edene kaç^c-ı zebân lâzımdır

Böyledir şer^c-i belâgatde fetāvâ-yı sūhan

Sünbülzâde Vehbî

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Nūr-ı dīdem; beni ağlatma didim- döndü didi

Seni çok ağladırım bende bu gözler var iken²⁷¹

§

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Naşıl sükût ile kaç^cî cevâb virmeyeyim

Lağırdı anlamıyor anladım su'âlinden²⁷²

²⁷¹ Şairi tespit edilememiştir.

²⁷² Şairi tespit edilememiştir.

§

Ezberlesün ŧi' r-i ŧerer-bārımı ħassād
İçden alaraq āteŧi paŧlar ŧopı birden²⁷³

§

²⁷³ ŧairi tespit edilememiŧtir.

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün

Biñ yıl yaşasañ yine cihân bu,

Gerdiş bu, zemîn bu, âsumân bu

Ziyâ Paşa

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Feûlün

Men bed konem o to bed mükâfat dehi

Pes fark-ı miyân-ı men o to çist begû²⁷⁴

...

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Rûz-i maşerde şorarlarsa nemiz var diyecek?

Biz bu dünyâda günâh itmedik insâncasına.

Yenişehirli Avnî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ben ki: ser-bâzân-ı râh-ı aşka serdârım bugün

Âsumândan tîğ yağsa ser-fürû itmem yine

Yenişehirli Avnî

§

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ehibbâ şive-i yağmada mebhût eyler a' dâyi

Ĥudâ göstermesun âşâr-ı izmihlâli bir yerde

Yenişehirli Avnî

²⁷⁴ Ben kötülük edince sende kötü karşılık verirsen, öyleyse benimle senin arandaki fark ne; Şairi tespit edilememiştir.

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

Bir kere toḡunsañ teline sâz-1 derûnuñ

Biñ dürlü nevâzişle düzelmez bozulunca

Koca Râgıp Paşa

§

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Baḡma yâ Rab sevâd-1 defterime

Ânı yaḡ âteşe benim yerime.

Ziyâ Paşa

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Aḡlaya aḡlaya geldim şı denî dünyâya

‘Ahdım olsun gülerək ben gideyim ‘ukbâya²⁷⁵

§

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Kimse ta'yîn idemez ‘âlemde

Kendi mâhiyetini re'yile

Münferid vâsiṡa-1 ru'yet iken

Göremez kendisini dîde bile

Nâmık Kemâl

²⁷⁵ Şairi tespit edilememiştir.

§

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Nevmîd-i vişâl eyleme artık beni ey merg

Eñ şoñ emelimdir şunu bârî heder itme

Cânân geliyor, cân gidiyor şimdi ilâhî

Bir lahza emân vir de kıyâmetde diriltme

Örfî

§

Şeyhimiz kendisini bilmede kalmış 'āciz

Nerde kaldı ki: keyfiyet-i irşadı bile

Bağdatlı Rûhî

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kendisi muhtâc-ı himmet bir dede

Nerde kaldı âharı irşad ide

Lâ-edrî

§

Mefûlü Fâ'ilâtü Mefâilü Fâ'ilün

Bilmem nasıl büyük güneş itdik ki: irtikâb

Olduğ sezâ bu 'āleme gelmek cezâsına²⁷⁶

§

Öyle mest it bizi ey sâkî-yi rûh-efzâ kim

Hûş-yâr olmayalım şubh-ı kıyâmetde bile

Yenişehirli Avnî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Bir kimse gelüb dökmeyecek eşk-i te'eşşür

Āheste revân olduğım āğuş-ı fenâya²⁷⁷

§

²⁷⁶ Şairi tespit edilememiştir.

²⁷⁷ Şairi tespit edilememiştir.

Kelām-ı bī-ma'le ruhsuz dirler āniñçündür

Ki ma' nā ruhdur lafz tehī bir alıb sāde²⁷⁸



²⁷⁸ airi tespit edilememitir.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Muhabbet bende, dil sende naşıl bezm-i şafâ olsun

Ki mey bir yerde almış sâgar-ı billür bir yerde

Vecdî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Virmem saña çek benden eliñ ey melekü'l-mevt

Cânânıma nezr eyledigim câna ounma.

Âşık Ömer

§

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bî-naşîbiz ol adar fikr-i me'âliden ki: biz

Eyleriz tadîs istibdâdı Őhrâyin ile

Lâ-edrî

§

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Semt-i ihlâşa ne yoldan gider erbâb-ı nifâ

Geçmemiřdir oradan onlarıñ ecdâdı bile

Badatlı Rûhî

§

-Y-

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Hoş geldi baña mey-gedeniñ âb u hevâsı

Billâh! Güzel yerde yapılmış yıılası

Bâkî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün

oldır adehe Şarâb-ı nâbı

Mezceyle Őafaęla âfitâbı

Nâmık Kemâl

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Göñül âyinedir sevmez gubârı

Gidermez cām-ı Cemşîd inkisârı

Niğbolulu Âhî

§

Naql u kitâb mâil-i taqdîr ider bizi

‘Akl u hisâb kıâil-i tedbîr ider bizi

Şinâsî

§

Leḳad esma‘ te lev nâdeyete ḫayyen

Velâkin lâ ḫayâte limen tenâdî²⁷⁹

Düreyd b. Sümme

§

Mefâ'îlün Fe'ilâtün Mefâ'îlün Fe'ilün

Kitâb u sünnete uy ey ḫaṭîb-i ḫoş-nağme

Hevâ-yı nefsine uyma bizim imâm gibi²⁸⁰

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

Bir neş'e var ki meyde maḫrûmunuñ sezâdır

Âh itse tâ kıyâmet her sebze-i mezârı

Nedîm

²⁷⁹ Canlı birini çağırılmış olsaydın mutlaka sesini duyardı. Fakat çağırdığın kimsede can yok ki!

²⁸⁰ Şairi tespit edilememiştir.

§

Zāde-i ṭab‘ī ile zāhir olur

Herkesiñ meretebe-i ‘irfānı

Lâ-edrî

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün
 Müstağni-i irşād olur erbāb-ı ḥaḳīḳāt
 Sükkān-ı Harem neyler imiş ḳible-nümāyı
 Seyyid Vehbî

§

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün
 Mümkün degil Ḥudāyı bilmek de bilmemek de
 Bilmek de bilmemek de mümkün degil Ḥudāyı
 Ali Rûhi Bey

§

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün
 Esîr-i kāfir-i 'aşḳ oldum îmān ḳurtaran yoḳ mı
 Amān gitdim müselmānlar; müselmān ḳurtaran yoḳ mı?²⁸¹

§

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün
 Sendendir İlāhî! Yine bu mekr ü bu fitne
 Bu mekr ü bu fitne yine sendendir İlāhî
 Ziyâ Paşa

Tevfîḳ Fikret Begiñ meşhûr ((Sis)) manzûmesinden ba'zı parçalar

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

²⁸¹ Şairi tespit edilememiştir.

Ey köhne Bizans, ey oca fertüt-ı musahhir

Ey biñ ocadan arta alan bive-i bākir

üsnüñde henüz tazeligiñ sihr-i hüveydā

ālā titrer üstüñe enzârı temāşā

Hâricden, uzakdan açılan gözlere süzgün
 Çeşman-ı kebûduñla ne mûnis görünürsün

Mûnis faķaķ en kirli ķadınlar gibi mûnis
 Üstünde coşan giryeleriñ hepsine bî-ķis

Te ʻsîs olunurken daha, bir dest-i hıyânet
 Bünyânına ķatmış gibi zehr-âbe-i lâ' net

Hep levş-i riyâ talgalanır zerreleriñde
 Bir zerre-i şafvet bulamazsın içeriñde

Hep levş-i riyâ, levş-i ģased, levş-i teneffu'
 Yalnız bu. . . ve yalnız bu ümmîd-i tereffu'

Milyonla barındırdıđıñ ecsâd arasından
 Kaç nâşiye vardır çıkacak pâk u dıraģşân

Örtün, evet ey hâ'ile. . .örtün, evet ey şehir
 Örtün ve mü'ebbed uyu, ey fâcîre-i dehr

Ey debdebeler, tañtanalar, şanlar alaylar

Ķātil ħuleler, ħal' alı, zindānlı saraylar

Ey daħme-i merşuş-i ħavātır, ulu ma' bed

Ey ħurre sūtünlar ki birer dīv-i muħayyed

Māzileri ātilere naql itmeye me'mūr

Ey dişleri düşmüş şırtan ħāfile-i sūr

Ey ħubbeler, ey şanlı mebānī-i münācāt

Ey toħruluĖuñ maħmil-i ezkārı minārāt

Ey saħfi küçük medreseler maħkemecikler

Ey servileriñ zıll-i siyāhında birer yer

Ey ma' reke-i tın ü ħubār, eski soħaħlar

Ey her açılan raħnesi biñ vaħ' a şayıħlar

Vırāneler, ey mekmen-i pür-ħ'āb-ı eşirrā

Ey ħapħara tañlarla birer mātem-i ber-pā

Temşil iden āsūde ve fersūde mesākin

Ey her biri bir leylege, bir çaylağa mavtın

Ġam-dide ocaqlar ki merāretle şomurtmuş

Yıllarca zamāndan beri, tütme ne. . . unutmuş

Ey mi' deleriñ, zehr-i teķāzāsı öñünde

Her zilleti bel' eyleyen efvāhı ķadide

Ey şavt-ı kilāb, ey şeref-i nuṭķ ile mümtāz

İnsānda şu nankörlüğü tel' in iden āvāz

Ey va' d-i muḥāl ey ebedī kizb-i muḥaķķaķ

Ey maḥkemelerden mütemādī sürülen ḥaķ

Örtün, evet ey hā' ile. . . örtün, evet ey şehir

Örtün ve mü'ebbed uyu, ey fācire-i dehr. . .

Tevfik Fikret

ŞÖN

SONUÇ

SONUÇ

Bu çalışmada hicri 1325 yılında basılmış İrsâl-i Mesel ve Tezyîn-i Cünel İçün İrâdı Mümkün Olan Berceste Mısralar ve Güzîde Beyitler isimli eser transkribe edilerek gün yüzüne çıkarılmıştır.

Araştırmamız sonucu ulaşılan noktalar şöyledir:

1. İki bölümden oluşan eserin müellifine dair kitapta çok az bilgi verilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda eserin Harput doğumlu Muallim Sa'dî'ye ait olduğu kanısına varılmış, bu bahis ilgili yerlerde uzunca açıklanmıştır.

2. Eserin mürettibini araştırdığımız süre boyunca ulaştığımız, Türk İslam edebiyatında aynı ismi veya mahlası kullanan şairler bir başlık altında toplanmış, hayatları ve varsa eserleri hakkında kısa kısa malumatlar verilmiştir. Eserin kendisine ait olduğunu düşündüğümüz Muallim Sa'dî'nin hayatı genişçe incelenmiş, şiiirlerinden bazıları incelemenin sonunda zikredilmiştir.

3. Edebiyatımızda bu tarz mısra ve beyitleri toplayan eserler araştırılmış, bir bölüm açılarak kronolojik olarak sıralanmak suretiyle ilim dünyasının istifadesine sunulmuştur.

4. Türk İslam edebiyatında ve batı edebiyatında mısra-ı berceste ve güzide beyitlere benzerliği bulunan türler örneklerle açıklanmıştır.

5. Eserde verilen mısra ve beyitlerin şairleri ve vezinleri tespit edilmiş, bu şairler her mısra ile birlikte zikredilmiştir. Ayrıca şair ve vezinler tablo halinde ele alınarak kimler ve hangi vezinler daha fazla tartışılmıştır.

6. Eser günümüze yakın tarihte basılmış oluşu ve dilinin ağır olmayışı gibi sebeplerden dolayı sade bir transkripsiyona tabi tutulmuştur.

Bu tez ile temerküze almış olduğumuz eserin ilim camiasına tanıtılması ve ileride bu konuda araştırma yapanları bir adım yukarıya taşıyacak bir basamak olması umulmaktadır.

KAYNAKÇA

ABDULLAH Salahaddin Uşşâkî, *Hz. Ali Dîvânı*, haz. Ali Öztürk, Ankara: Araştırma Yayınları, 2013.

AKDEMİR Rıza, *Güldeste Türk Edebiyatından Seçilmiş Beyit ve Mısralar*, Ankara: Eser Matbaacılık, 1990.

AKSEKİ Ahmed Hamdi, *Peygamberimizin Vecizeleri*, İstanbul: Matbaai Ebuzziya, 1945.

AKSOY Hasan, “Mısra”, *DİA*, XXX, İstanbul: İSAM, 2005.

AKÜN Ömer Faruk, *Divan Edebiyatı*, 2.b., İstanbul: İsam Yayınları, 2014.

ALTUNTAŞ Halil, ŞAHİN Muzaffer, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, 6.b. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.

AVCI İsmail, “Sa‘dî’nin Atasözü ve Vecize Derlemesi: Berceste Mısralar ve Güzide Beyitler”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 41, İstanbul: Kocav Yayıncılık, 2019.

BAKIRCIOĞLU N. Ziya, *Şah Beyitler*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2008.

BAKİLER Rehâ Selçuk, *Seçilmiş Mısra ve Beyitler*, Ankara: Yargıçoğlu Matbaası, 1969.

BERK İlhan, *Başlangıçtan Bugüne Beyit Mısra Antolojisi*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1960.

CEYHAN Âdem, *Türk Edebiyatında Hazret-i Ali Vecizeleri*, Ankara: Öncü Kitap, 2006.

CİBRAN Halil, *Aforizmalar*, çev. Orhan Düz, İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2017.

ÇAPRAZ Erhan, *Fahri Bilge Derlemeleri Kayseri ve Yöresi Halk Şairleri*, C.I, 2.b., Kayseri: Talas Belediyesi Kültür Yayınları, 2014.

DAŞ Abdurrahman, “Hoca Sadeddin Efendinin Hayatı ve Eserleri”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 14, Konya, 2003. ss.165-207.

- DEVELLİOĞLU Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2000.
- DURMUŞ İsmail, “İrsal-i Mesel”, *DİA*, XXII, İstanbul: İSAM, 2000.
- DURMUŞ İsmail, “İstîshâd”, *DİA*, XXIII, İstanbul: İSAM, 2001.
- DURMUŞ İsmail, “Mesel”, *DİA*, XXIX İstanbul: İSAM, 2004.
- DURMUŞ İsmail, “Telmih”, *DİA*, XL, İstanbul: İSAM, 2011.
- ERDEM Ömer, *Unutulmayan Mısralar*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1994.
- EREL Feyzullah, *Kelâm-ı Kibar Velilerin Sözleri*, İstanbul: İdealist Düşünce Yayınları, 2014.
- FRANZ Kafka, *Aforizmalar*, çev. Ahmet Serinkan, İstanbul: İskele Yayıncılık, 2018.
- GÖZLER H. Fethi, *Edebiyatımızdaki Dinî, Tasavvufî ve Hikmetli Manzum Sözlerden Bir Demet*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.
- GÜRGENRELİ Müberra, “Klasik Türk Edebiyatımızda Mesel Haline gelmiş Bazı Berceste Mısralar”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, ed. Muammer Akpınar, S. 21, Erzurum, 2003, ss. 85-97.
- GIYNAŞ Kamil Ali , “Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası”, *S.Ü.E.F.D.*, ed. Alim Gür, S. 25, Konya, 2011, ss. 245-260.
- HATÎBÎ, *Tezkire-i Şuarâ-yı Bağdâd XIX. Yüzyıl Bağdad ve Civarındaki Türk Şairleri*, haz. Mehmet Akkuş, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2008.
- İNAL İbnülemin Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, C.III, 2.b., İstanbul: Dergah Yayınları, 1988.
- İNANIR H. Cemalettin, *Kelâm-ı Kibar*, İstanbul: Bolayır Yayınevi, 1966.
- İPEKTEN Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 8. b., İstanbul: Dergah Yayınları, 2006.

İPEKTEN Haluk, vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Turhan Matbaası, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.

İSEN Mustafa, *Latifi Tezkiresi*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1999.

İSEN Mustafa, *Sehi Bey Tezkiresi / Heşt-Behişt*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1998.

KALKAN Emir, *20. Yüzyıl Türk Halk Şairleri Antolojisi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.

KAPLAN Mehmet, Namık Kemal'in Hayatımıza Getirdiği Yenilikler, *Vatan Gazetesi*, 21.12.1940.

KARAGÜLLE Fırat, "Türk Edebiyatında Antoloji", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2006, C. 4, S. 8, ss. 383-404.

KARSLI İlyas, "Osmanlıca Metinleri Anlamada Arapça'nın Önemi-Lügat-ı Cûdî Örneği", *M.Ü.İ.F.D.*, S. 32, ss. 45-88.

KAYAOKAY İlyas, Türk Masal Araştırmacılığında Yüz Yıllık Bir Muamma: Bir "Hanım" olduğu sanılan "K.D." Müstear Adı Kime Aittir?", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, S. 10 (2019), ss. 304-317.

KEMİKLİ Bilal, *Türk İslam Edebiyatına Giriş*, 5.b., Bursa: Emin Yayınları, 2015.

KESTELLİ Raif Necdet, *Yaşayan Mısralar*, İstanbul: Türkiye Basımevi, 1936.

KILIÇ Cevdet, *Felsefe Diyarından Hikmet Yurduna Bilgelik Hikayeleri*, 95.b., İstanbul: İnsan Yayınları, 2013.

KILIÇ Sadık, *Kur'ân Dildeki Sonsuz Mucize*, İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2003.

KOCATÜRK Vasfi Mahir, *Divan Şiirinde Meşhur Beyitler*, Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1963.

KURNAZ Cemal, Halil ÇELİK, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, Ankara: H Yayınları, 2010.

MANASTIRLI Rif'at Bey, *Dört Halifeden İnciler*, haz. İdris Güzelyurt, İstanbul: Beyan Yayınları, 2017.

MUALLİM Nâci, *Edebiyat Terimleri İstılâhât-ı Edebiyye*, çev. M. A. Yekta Saraç, İstanbul: Gökkuşbu Yayınları, 2004.

MUALLİM Nâci, *Emsal-i Ali Hazreti Ali'nin Hikmetli Sözleri*, Hazırlayan: Adem Ceyhan, İstanbul: Buhara Yayınları, 2011.

MUM Cafer, *Divan Şiirinde Berceste Beyitler*, Malatya: Mengüceli Yayınları, 2011.

ODUNKIRAN Fatih, Bilal ALPAYDIN, “ 'Kalem Olsun Eli Ol Kâtîb-i Bed-tahrîrin' Yahut Lügât-ı Cûdî'de Yer Alan Manzum Şevâhid Üzerine”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S.13, 2014, ss. 167-210.

ONUR Mehmet Naci, *Harputlu Divan Şairleri*, Elazığ: İzzetpaşa Vakfı Yayınları, 1988.

ÖZALP N. Ahmet, *Bilgelikler Dîvânı*, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2012.

ÖZAYGEN Hülya Mizyal, Selim CİHAN, *Beyitler Saltanatı*, İstanbul: Anadolu Matbaa, 1992.

ÖZCAN Recai, “Üsküpte Harputlu Bir Şair: Muallim Sa'dî'nin “Yıldız” Gazetesindeki Şiirleri ve Yazıları Üzerine Bir İnceleme”, *Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Uluslararası Harput'a Değer Katan Şahsiyetler Sempozyumu*, Elazığ: Fırat Üniversitesi, 2015.

ÖZDEMİR Hikmet, *Sad Kelime-i Hazreti Ebubekir(R.A.) Hz. Ebubekir'in 100 Veciz Sözü*, İstanbul: Çelik Yayınevi, 2013.

ÖZDEMİR Hikmet, *Sad Kelime-i Hazreti Osman(R.A.) Hz. Osman'ın 100 Veciz Sözü*, İstanbul: Çelik Yayınevi, 2013.

ÖZDEMİR Hikmet, *Sad Kelime-i Hazreti Ömer(R.A.) Hz. Ömer'in 100 Veciz Sözü*, İstanbul: Çelik Yayınevi, 2013.

ÖZDEN Âkil Muhtar, *1877-1949 Vecizeleri*, düz. A.S. Ünver, Saffet Kızıldağlı, Nezihe Ayaydın, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1949.

ÖZON Mustafa Nihat, *Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü*, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1954.

- PALA İskender, “İrsal-i Mesel”, *DİA*, XXII, İstanbul: İSAM, 2000.
- PALA İskender, “Lâedri”, *DİA*, XXVII, İstanbul: İSAM, 2003.
- PALA İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, 20.b., İstanbul: Kapı Yayınları, 2011.
- RAŞİD Ahmet, *Hazret-i Ali'nin Şiir ve Vecizelerinden Seçmeler*, haz. Âdem Ceyhan, İstanbul: Buhara Yayınları, 2010.
- RECÂİZÂDE Ahmed Cevdet, *Berceste Mısralar / Zinetü'l-Mecâlis*, haz. Mehmet Atalay, İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2017.
- REŞİDÜDDİN Vatvat, *Hazret-i Ali'nin Yüz Sözü*, 2.b., çev. Hocazâde Abdülaziz Efendi, haz. Âdem Ceyhan, İstanbul: Buhara Yayınları, 2011.
- SCHOPENHAUER Arthur, *Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar*, 17.b., çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2017.
- SELİM Ömer, *1860-1928 Yılları Arasında Düzenlenen Türk Edebiyatı Antolojileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
- SOYKUT İ. Hilmi, *Açıklamalarıyla XII. Asırdan XX. Asır Kadar Türk Şiirinde Tasavvuf, Hikmet ve Felsefe İle Dolu Unutulmaz Mısralar*, 2. b., İstanbul: Sönmez Neşriyat ve Matbaacılık, 2005.
- SUNGUROĞLU İshak, *Harput Yollarında*, 3.b., haz. Yasin Beyaz, İstanbul: İşaret Yayınları, 2013.
- ŞAHABETTİN Cenap, *Tiryaki Sözleri*, haz. Adem Ceyhan, İstanbul: Nesil Yayınları, 2013.H
- TAHİRÜ'L-Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1973.
- TAŞÇI Mustafa, *Nesillerden Nesillere Armağan Sözler Hazinesi*, 2.b., İstanbul: Özal Matbaası, 2005.
- TİMURTAŞ Faruk Kadri, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul: Vilayet Yayınları, 1981.

TUMAN Mehmet Nail, *Tuhfe-i Nâilî Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, haz.

Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Ankara: Bizim Büro Yayınları, 2001.

URAZ Murad, *Türk Edip ve Şairleri*, İstanbul: Numune Basımevi, 1939.

UZUN Mustafa, “İktibas”, *DİA*, XXII, İstanbul: İSAM, 2000.

UZUN Mustafa, “İstişhâd”, *DİA*, XXIII, İstanbul: İSAM, 2001.

UZUN Mustafa, “Mecmua”, *DİA*, XXVIII, İstanbul: İSAM, 2003.

YILDIRIM Tahsin, *Edebiyatımızda Müstear İsimler*, İstanbul: Selis Kitaplar, 2006.

YILDIRIM Yüksel, Namık Kemal’in Edebi Eserlerinde Tarih Anlayışı, *U.S.A.D.*, ed.

M. Yavuz Erler, vd., C. IX, S.46, 2016, ss. 265-271.

YILMAZ Mehmet, *Dört Halifeden Vecizeler Sözlüğü*, İstanbul: Şûle Yayınları, 2003.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Oğuzhan GÜMÜŞ
Tez Adı	Edebiyatımızda Berceste Mısralar ve Sa'dî'nin Berceste Mısralara Dair Eseri
Enstitü	Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Dr. Öğr. Üyesi Ali İhsan Akçay
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Patent Kısıt (2 yıl) ☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 25/06/2019

İmza :

